

Kënum Këbonce cale

LUKAS tilni

Byal nkliimat

Lukas wote yoh kah Judew (Kol. 4:10). Ha widn yoh fnsaanna n gregu kmboñ. Abé, ha keedn yoh Jesus cale Hancaaw n bëñañ n kwoon miin. Ha til këkarta koobo, miin kë ki n Byah, ha ñaah halante hacimbe bëtuukni Teófilu. Lukas keed Jesus cale n halante, deheti ni ha këzok na Adoñ, cale nba miin. Ha til kwil kpahe n këdeehe na Jesus, hat kwil na Joñ matni wasa bëñañ kko. Lukas kah yoh hankiisn, kambe nweebe ha til kwil kpahe ha bëyaase, bësaake, kë bëko ma bëñañ matni cer (Cale Halante samaritanu; Lásaru kë Habani; hat Hafoome n Jerikó).

Këkarta na Lukas woolnde abó:

Byal n kliimat 1: 1 - 4

Bëdeeh Joñ matni wasa bëñañ kko, kë Jesus, kë soñ baan. 1: 5–2:52

Kësif na Joñ matni wasa bëñañ kko. 3:1-20

Bwasa n bko na Jesus kë mbeeret nhun. 3:21–4:13

Kësif na Jesus ha Galileya 4:14–9:50

Ha bsin tooha Jerusaleñ 9:51–19:27

Kësif na Jesus ha Jerusaleñ 19:28-21:38

Kmiidn, kë këloode, kë bsit n këloode na Jesus 22:1–24:53

Kënsun n këtiitn

1 Cale a widni, Tiófilu, bëñañ bëkpahe nkek cale n saanta mbuntul, n kwil ma widëlni ha fñuukn

ba. ²Ya baan bë til yoh wil bë saante ni ba ha bëko ma maara ni këtiitn, bë lake bë saante saan ni Kënum Këbonce na Kristu. ³Ñi hat, cale N fenni kë mtaankat keka fñaani n këtiitn, N biik

ya N reeṅ na tila cale widēlni, ⁴ya a mada widnna kē fñaani kwilma bē saana ni.

**Nzaan ni Nhaale* saan
kambe ni kēdeeh na Joṅ**

⁵Nzal Hērodes kani yoh halame n bohce n Judeya, teṅ yoh hayure* n kpaṅ ni Nhaale*, bēmatni tuuk Sakaria. Ha kah yoh hi n kēzok n Abias. Haniin na Sakaria, bē tuuk ma Isabel, kah yoh hi n kēzok n hayure* n kpaṅ ni Nhaale*, Aro . ⁶Halante kē haniin ma miin, bē mat yoh fot kmboñ acum ni Nhaale. Bē mat dooṅ kmboñ Fhite ni Faan baan. Hal ohal wote baan mada dankana. ⁷Wetande bē wote yoh teṅ kmbi, ya Isabel kah urikam, ya baan bēsibm bē yooloh.

⁸Fleeh folo, Sakaria kah yoh ha Hodn ni Nhaale*, ha yaha kēsif ni bēyure* n kpaṅ ni Nhaale, ya ukah keh fleeh nhun. ⁹Ya ukah yoh bñite ni bēyure* n kpaṅ ni Nhaale, bē mat ñin hal reeṅni tooha kēsif ha Fntas Flete n Hodn ni Nhaale*, kuda buubērat n bobde. Abé kcokn baan kobe ha Sakaria. ¹⁰Bēñaṅ miin kani yoh ha fyeré, bē nsaan kē Nhaale* nzal ha kani kuda buubērat n bobde.

¹¹Sakaria biik nzaan ni Nhaale*, ha cete ha fcif frahkn n awila bēmatni kud buubērat n bobde. ¹²Kēmoke Sakaria biikma ni, ha kpemek, ha ṅate kē kole. ¹³Wetande nzaan ni Nhaale* saan ma:

«Kam kole, Sakaria, ya Nhaale siim ksak di. Isabel, haniin di, ha kah bina deeha mbi ulante, hu a kah ma bina tumna ftuuke na Joṅ. ¹⁴Ya a kah bina tenka kēsuma kēndaṅ, bēñaṅ bēkpahe kah bina sumande nzal bēdeeh ma ni. ¹⁵Ya mbi di kah bina kaha hal undaṅ acum n Faan ba. Ha keyé bina siikna siidi, kate siidi uzeel. Ya ha kah bina riiza kē Faafe Ñaani ni Nhaale, kēbiite ha kani ha bñefe na yaa ma. ¹⁶Ya ha kah bina tumna bēñaṅ bēkpahe n Israel, lakēna ha faan baan kani Nhaale. ¹⁷Hundi kah bina fota acum n Faan ma kē knmada kē faye, cale n Handiisn n kēnum ni Nhaale* Elias. Ha kah bina tumna khiiñe n bēfaa nwoṅtēle kē kmbi baan. Ha kah bina laamna bēko lohni ksiim, ya bē tatni dooṅ bsin n bēñaṅ bēluuse. Ya abé ha kah bina meksa bēñaṅ mada na yoonka Faan n baan.»

¹⁸Sakaria kpaan nzaan ni Nhaale*: «Abala N mada widnna fñaani n kwil koobo, cale ñi kē haniin da bē yooloh?»

¹⁹Nzaan ni Nhaale* weelkn ma: «Ñi N kah Gabriel. N mat kah acum ni Nhaale ñi nsifidn ma. Ha hit ñi saanta kē hu, ya N ta na ti ñaah Kēnum Kēbonce koobo.» ²⁰Wetande, cale a wotni kob klo ha wilma N saanna ni, a kah muuza. A wote kah mada na saanta, kate fleeh kwil koobo kani bina widēlna. Ya miin teṅ widēlna ha kēmoke bēreeṅnat.

²¹Bēñaṅ kani yoh yoonka Sakaria, ubaat ti baan cale ha yoole ni bēdaale ha Fntas Flete ni Hodn ni Nhaale*.

²² Nzal ma ha yaan ti ni, ha wote yoh mada saanta kë baan, abé baan bë tiidn ya ha biik kbiikat ha Hodn ni Nhaale*. Ha saan kë kliimat, ya ɲate ha muuzat. ²³ Kleeh kësif na Sakaria sawni, ha Hodn ni Nhaale*. Ha lake ciikëna ha kpaɲ nhun. ²⁴ Kleeh kolo diis, Isabel bin mome bñefe, ha ɲate ha hodn diinde ucif. ²⁵ Ha saan kë bko nhun: «Faan kmboñ ñi klo. Ya wambu ha bus ñi këduutar acum n bëñaɲ.»

Nzaan ni Nhaale* saan ya bë kah deeha Jesus

²⁶ Këmoke Isabel momni, teɲ diinde ucif kë woodn, Nhaale hit nzaan nhun Gabriel, ha këbaabm n Nasaré, ha bohce n Galileya. ²⁷ Ha hit ma saanta ha mbi fuule bëtuukni Maria, kani yoh hafuule n halante bëtuukni José, n kězok na Daví. ²⁸ Nzaan ni Nhaale* yaat awila ha kani, ha saan: «N sum na, ho ma Nhaale cokni. Ya Faan ba kah kë hu.»

²⁹ Saan nahace lurzat Maria, ha kpaan bko nhun tema wilna zikn kënsum keebe. ³⁰ Abé nzaan ni Nhaale saan ma: «Maria, kam kole, ya a weetn boñ klo* acum ni Nhaale. ³¹ A kah bina moma, a kah deeha mbi ulante, a kah ma bina tumna ftuuke na Jesus. ³² Ha kah bina kaha undaɲ, bë kah ma bina tuuka Mbi ni Nhaale* kani ktete n miin. Nhaale Faan ba kah ma bina ñaaha flame n maam ba Daví. ³³ Ya ha kah bina hita

ktete n kězok na Jakó, bsawma. Ya flame nhun keyé bina sawa.»

³⁴ Maria kpaan nzaan ni Nhaale*: «Ya abala wil woobo mada bina kaha, cale N wotni tiita riɲe kë halante?»

³⁵ Wetande nzaan ni Nhaale* weelkn ma: «Ya Faafe Ñaani ni Nhaale kah ti bina ha hu, knmada ni Nhaale kani ktete n miin kah na leeza kë këyanki-yanki nhun. Mbi lete a kani bina deeha, bë kah ma bina tuuka Mbi ni Nhaale*. ³⁶ Yah di Isabel hat mom mbi, ha këyooloh nhun. Ya bë saan ya ha saake deeha mbi, wetande wambu ha mom mbi ulante, ha teɲ diinde ucif kë woodn. ³⁷ Ya wote teɲ wil bohotni Nhaale.»

³⁸ Maria saan ya: «Ñi ma ho, hasif ni Nhaale. Wi kah ha ñi cale a saanni. » Abé nzaan ni Nhaale* yaan.

Maria tooh biikde kë Isabel

³⁹ Ya kleeh nahace, Maria luus caak, tooha ha këbaabm ni Judeya, kani ha fñute. ⁴⁰ Ha yaat ha hodn na Sakaria, ha sum Isabel. ⁴¹ Këmoke Isabel siimni kënsum na Maria, mbi kani ha bñefe nhun yinkële. Isabel ɲate ha riiz Faafe Ñaani ni Nhaale. ⁴² Ha saan kë ledn ndaɲ: «Bë waakna bëyoof bëniin miin. Mbi a kani bina deeha kah kaha uwaakële. ⁴³ Fcimbe fala N teɲ, cale a bin ti ni ñi wiilëna yaa ma n Faan da? ⁴⁴ Nzal N siimni kënsum di ha klo da, awakma mbi da daah kambe ni n

kësuma ha bñefe da. ⁴⁵ Ho ma kobni klo sumande, ya ukah bina kaha cale bë saanni ha kësiin n Faan ba.»

Brib na Maria

⁴⁶ Ya Maria saan abé:

«Fhiiñe da cim Faan da,

⁴⁷ N sumande kë Nhaale,
Hancaaw da.

⁴⁸ Ya ha hoonze hasif nhun
walni bko.

Moh tooha acum bëñañ miin kah
ñi bina tuuka uwaaknat.

⁴⁹ Ya Nhaale teñni knmada miin
yah ñi kwil kndañ.

Ftuuke nhun kah Flete.

⁵⁰ Ha teñ nwal nasaar ha bëki
miin cim ma ni,
kë këzok baan bsawma.

⁵¹ Ya kë fcif nhun ha yah
kwil kndañ
toñni knmada nhun.

Ha waasat bënyuudële,
kë mtaankat n khiiñe baan.

⁵² Ha kob bëstate faye, ha sitn
bëki walni kko.

⁵³ Ha mom bëki kul numni kë
kwil kbonce.

Ha bes bëbani kë kcif kñaani.

^{54,55} Ha fuñ bëñañ n Israel, sifidn
ma ni, cale ha ñaah bëmaam
ba bsum. Ha hoonze
nwal nasaar nhun.

Ha yah kwil ha saante ni yoh
ha bëfaa ba Abraoñ

kë këzok nhun bsawma.»

⁵⁶ Maria ñate kë Isabel diinde uhobm,
ha bin lake ha kpañ nhun.

Bëdeeh Joñ matni wasa bëñañ kko

⁵⁷ Fleehe na Isabel reeñ, fi n deeha.
Ha deeh mbi ulante. ⁵⁸ Bëñañ sultande
ni kë hun, kë bëyah ma, bë nsiim ya
Nhaale toñ ma asaar ndañ, bë sumande
kë hun.

⁵⁹ Nzal mbi teñni kleeh kcif kë khobm,
bë kob ma fooh*. Ya bë nañ ma tumna
ftuuke na faa ma, Sakaria. ⁶⁰ Wetande
yaa ma weelkn baan: «Keyé abé. Ftuuke
nhun kah kaha Joñ.»

⁶¹ Bë weelkn ma: «Wote teñ hal kë
ftuuke foobo ha bëyah di.» ⁶² Abé bë
kpaan faa ma kë kliimat, abala ha nañ
ya bë ta tuuk mbi nahace. ⁶³ Sakaria
sak ftah n tila, ha til: «Ftuuke nhun kah
Joñ.» Ubaat ti baan miin. ⁶⁴ Bsum nhun
uwuuf ti, këdemet kpasële. Awakma ha
saan ha cim Nhaale. ⁶⁵ Bëñañ sultande
ni kë hun bë ñate kë kole. Abé saan
nahace waastande usaw kñute n bohce n
Judeya miin. ⁶⁶ Miin siimni saan nahace,
bë riñ wun ha khiiñe baan, bë nkpaan:
«Hala kah bina kaha mbi hoobo? Ya
knmada n Faan kah keh kë hun.»

Brib na Sakaria

⁶⁷ Sakaria, Faama na mbi, dañële kë
Faafe Ñaani ni Nhaale, ha yal diisn
kënum ha ftuuke ni Nhaale, abé:

- ⁶⁸ «N kah yurna Faan ba, Nhaale n Israel, ya ha wiile bëñaŋ nhun, ha kobm baan.
- ⁶⁹ Abé ha sitn ti Hancaaw n knmada, ha kězok na Daví hasif ni Nhaale.
- ⁷⁰ Cale ha caacni saan ha bsum ni bëndiisn n kënum ni Nhaale* bëleti.
- ⁷¹ Ya ha mada ba kobmna ha fcif n bëmace ba, hat ha bëko raha ni ba.
- ⁷² Ha mat toŋ asaar nhun ha bëmaam ba, ha hoonze bwo saan nhun bleti.
- ⁷³ Ha saan yoh bsum ha maam ba Abraoŋ kë kdiile.
- ⁷⁴ Ya ha kah bina kobmna n ba ha fcif n bëmace ba, ya ba mada ma sifidna ntaŋ kole.
- ⁷⁵ Cale bëñaŋ bëñaani, bëluuse, acum nhun kleeh ma miin.
- ⁷⁶ Ya hu, mbi da, bëkah na bina tuuka Handiisn n kënum ni Nhaale* kani ktede n miin. A kah bina hote acum n Faan ba, mekesna bsin nhun.
- ⁷⁷ A saan ha bëñaŋ nhun, ya a kah bina caawa, ha kar n baan klume.
- ⁷⁸ Ya Nhaale ba riiz kësaar kë fñeŋe. Ya fnkpaya kah ti ba bina wiile ka haala, faha ha fñuukn ba.
- ⁷⁹ Fnkpaya foobo kah bina faha ha bëko ma kani meese awila n

bmehn, awila ni këloode. Fkah bina dañana khiñ ba ha bsin ni fceehe.»

⁸⁰ Mbi nahace ha daŋ ha liite, ha kabat ha byah nhun. Ha kid ha fndal kate fleeh ha keedni liite nhun ha bëñaŋ n Israel.

Bëdeeh Jesus

2 Kleeh nahace, halame handa Sesar Agustu ñaah fhite ya bëñaŋ n flame n Roma miin, bë ta tooh tila kko baan. ² Ya këtil n këtiitn koobo, bëyah kun nzal Kërinu kani yoh halame n bohce n Siria. ³ Abé bëñaŋ miin tooh tila kko, hal ohal ha këbaabm nhun. ⁴ Wil nweebe, ha tum José yaan ka bohce n Galileya, ka këbaabm n Nasaré, ha tooh ha bohce n Judeya, ha këbaabm na Daví, bëtuukni Beleŋ, ya ha kah hi n kězok na Daví. ⁵ Ha tooh tila bko kë haniin nhun Maria kani yoh umome. ⁶ Këmoke bë kani ahace, fleeh ma reeŋ fin deeha. ⁷ Abé ha deeh mbi nhun n këtiitn, ha tukusma ha ñoome, ha riŋ ma ha bsahe awila kcile matni siikn. Ya bë wote yoh weetn awila n meese na ha hodn n bëyoobdi.

Nzaan ni Nhaale* kë bédokn n ksaaka

⁸ Ha bohce nahace, teŋ yoh bédokn kani kpeefa ksaaka baan këmarhe ha fdukn. ⁹ Abé nzaan n Faan ba bin awila bë kani, fñadna n Faan ba labëre baan. Bë fiida bëkpemek. ¹⁰ Wetande nzaan

ni Nhaale* saan baan ya: «Kamna kpemekna. Ya N num ti baa Kënum Këbonce ki n kësuma këndaŋ, ha bëñaŋ miin. ¹¹ Ya bë deeh baa moh Hancaaw, ha këbaabm na Daví, kani Kristu, Faan ba. ¹² Wil woobo na kah ktonjële ha baa, abé baa mada ma tooha widna. Baa kah bina biika mbi, utuksële ha ñoome, bëriŋ ma ha bsahe awila kcile matni siikn.»

¹³ Awakma, Knzaan n haala* nmooña bëwoŋjële kë nzaan* heebe, bë nyur Nhaale, bë nrib:

¹⁴ «Bë cimna Nhaale kani ktede n miin.

Fceehe ha bohce

ha fñuukn n bëñaŋ Nhaale naŋni.»

¹⁵ Këmoke Knzaan* lakëni ha haala, bédokn n ksaaka bë kac kpeelnde: «Wana, bë toohna kate ha Beleŋ, bë tooh biik wil woobo diisni, wil Faan ba saan ba.» ¹⁶ Bë luus caak, bë weetn Maria, kë José, miin kë mbi ulante bëriŋ ma ha bsahe awila kcile matni siikn. ¹⁷ Këmoke bë biikma ni, bë kac saanta wil ma bë siimni kambe n mbi nahace. ¹⁸ Bëñaŋ miin siimni wil bédokn kani saanta, ubaat ti baan. ¹⁹ Wetande Maria hoonze kwil koobo miin, ha ntiidn kun ha fhiiñe nhun. ²⁰ Awé, bédokn nahace lake ciikëna, bë ncm, bë nyur Nhaale, kambe n kwil miin bë siimni bë biik, cale bë saante ni baan.

Bëtum Jesus ftuuke

²¹ Këmoke mbi ulante nahace teŋni kleeh kcif kë khobm, bë kob ma fooh*. Bë tum ma ftuuke na Jesus, cale nzaan ni Nhaale* caacni saan, awé yaa ma wote ma tiita moma.

Simioŋ baan kë Ana

²² Fleehe baan n kmekes n ñaana* reeŋ. Cale Fhite na Moisés saanni yoh, bë num mbi ha Hodn ni Nhaale* kani ha Jerusaleŋ, tooha toŋna Faan baan. ²³ Cale ukani utilat ha Fhite na Moisés: «Mbi ombi ulante bëdeehni këtiitn, bë kah ma bina weeña ha kësiin n Faan baa.» ²⁴ José kë Maria bë ñaah fncinte folo cale Fhite* saani: «Këbera n flaakn bësibm, ndi kmibi n këbera bësibm.»

²⁵ Teŋ ha Jerusaleŋ, halante bëtuukni Simioŋ. Ha kah yoh uluuse, ha mat fot kmboñ kë Nhaale, ha nliw këncaw n Israel. Faafe Ñaani ni Nhaale kah yoh kë hun. ²⁶ Faafe Ñaani ni Nhaale keedn ma yoh ya ha keyé bina looda, ntaŋ biika Mësias Faan ba hit ti ni. ²⁷ Faafe Ñaani ni Nhaale dañä Simioŋ tooh ha Hodn ni Nhaale*, nzal faa ma kë yaa ma na Jesus num ma ni ahace. Bë tooh dooŋna wil Fhite na Moisés saanni. ²⁸ Abé Simioŋ yid ma ha kcif nhun, ha yurn Nhaale, ha saan:

²⁹ «Wambu, Faan da,
a mada ñi yisna ya N ta
lood kë fceehe,
cale a saan yoh kë hasif di.

³⁰ Ya N biik këncaaw di kë
kkit da teema.

³¹ A mekesni acum n bëñaŋ miin

³² Hun kah fnkpaya kah ti ni bina
faha ha suul miin,

kë fñadna n bëñaŋ di kani Israel.»

³³ Ubaat ti faa ma kë yaa ma na Jesus
kë wilma Simioŋ saanni kambe ni mbi.

³⁴ Simioŋ waakn baan, ha saan kë Maria
yaa ma na Jesus: «Mbi hoobo kah tumna
bëñaŋ mooña n Israel kobëna, békolo
hat mooña ha kah baan sitna. Hundi
kah bina kaha kliimat, bëñaŋ kah saanta
uwohe ha hun. ³⁵ Abé tooh ti keedna
mtiidn n khiiñe n bëñaŋ mooña. Hu a
kah bina siim narahe ha fhiñe di, cale
ndi fzuun yuh na.»

³⁶ Teŋ yoh hat ha Jerusaleŋ, handiisn
n kënum ni Nhaale* haniin, ftuuke
nhun kah Ana. Ha kah yoh mbi na
Faniel, n këzok na Aser, ha yooloh
bëdaale. Ha numde këbiite këfuule nhun
krese kcif kë ksibm, abé halante nhun
bin lood. ³⁷ Ha ŋate ntaŋ halante kate
ha teŋ krese bsaw n bëñaŋ bëtahale
kë krese ktahle. Ha mat kah bsawma
ha Hodn ni Nhaale*, wetande ha mat
sifidna Nhaale këmarhe kë leeh, ha
mat yunyuŋa, ha mat saan kë Nhaale*.

³⁸ Ana kaz awakma ahace, ha ya Nhaale
abeni. Abé ha saan kambe n mbi usoñ

ha bëko miin kani yoonkana Nhaale ha
nkobm Jerusaleŋ.

Bë ciike ha kpaŋ

³⁹ Nzal bë sawlëni yaha cale fhite n
Faan baan hitni, José kë Maria bë lake
ciikëna kë Jesus ha këntede baan, kani
Nasaré, ha bohce n Galileya. ⁴⁰ Mbi
nahace daŋ ha kabat, ha riiz kë msire.
Boñ klo* ni Nhaale ntaŋ byehte kah
yoh kë hun.

Nzal Jesus kani handufële

⁴¹ Bniin bniin faa ma kë yaa ma na
Jesus mat tooh ha Jerusaleŋ maarana
fume n bdiis ktete. ⁴² Nzal Jesus teŋni
krese fcifmiin kë ksibm, bë tooh ha
fume ha Jerusaleŋ cale bñite baan.
⁴³ Kleeh ni fume saw, José kë Maria
bë nlake ciikëna tooha ha kpaŋ baan.
Mbi Jesus ŋate ha Jerusaleŋ, wetande
faa ma kë yaa ma wote keh widn. ⁴⁴ Bë
tiidn ya ha nhotnde kë bëkeela. Bë fot
fleehe foodn ha bsin, bë yal ma keka
ha fñuukn n bëyah baan kë bëko ma
bë widni. ⁴⁵ Cale bë wote ma ni biik,
bë lake ha Jerusaleŋ, tooh keka nhun.
⁴⁶ Udiis kleeh khobm, bë biik ma ha
Hodn ni Nhaale*, ha meese ha fñuukn
n bënlaam n Fhite na Moisés. Ha nsiim
wilma bë kani saanta, ha nfeen baan.
⁴⁷ Miin kah ma ni siima, ubaat ti baan
kambe ni msire nhun, kë kweelkn ma.

⁴⁸Nzal faa ma kë yaa ma biik ma ni, wil baat ti baan. Yaa ma saan ma: «Mbi da, kambe nwi na a yah ti ba abé? Ñi kë Faa di bë fot seh bë fiida bë boh ha keka nhu.» ⁴⁹Jesus weelkn baan: «Kambe nwi na baa kah ñi keka? Baa wote widn ya N teŋ kaha ha Hodn na Baaba?» ⁵⁰Wetande baan bë wote zak wil ha saanni baan.

⁵¹Abé Jesus lake kë baan, tooha ha Nasaré, ha mat baan siim. Wetande Yaa ma riŋ kwil koobo miin ha fhiiñe nhun. ⁵²Abé Jesus daŋ keh ha msire, ha nfuud hat ha liite. Nhaale kë bëlante bë sumande kë hun.

Kënum na Joŋ matni wasa bëñaŋ kko

(Ñin hat Mat. 3:1-12; Mar. 1:1-8; Joŋ 1:19-28)

3 Halame Tiberiw reeŋ krese fcifmiin kë cif n flame nhun. Këmoke nahace, Ponsiw Pilatus* kah yoh hita ha bohce n Judeya. Hërodes nhit hat ha bohce n Galileya. Biyafaa ma na Filipi kah yoh hita ha bohce n Itureya, kë Trakonite. Hat Lisaniyas kah yoh hita ha bohce n Abileni. ²Anas kë Kaifas kah yoh bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale. Këmoke nahace, Saan ni Nhaale bin ti ha Joŋ, mbi na Sakaria, nzal ha kani ha fndal. ³Joŋ tooh ha kësiin miin n bsor n Jordoŋ, abé ha saan Saan ni Nhaale ha bëñaŋ, ha ya:

«Baa reeŋ besna nhurke, weelketna fyabm diin, wasana kko, ya abé Nhaale hi kar klume diin. ⁴Cale ukani utilat ha këkarta n handiisn n kënum ni Nhaale* Isaias:

«Hal kah bina kpuul ha fndal:
‘Baa mekesna bsin n Faan ba,
luusna nkpur nhun.

⁵Bë kah bina riizna liba miin.
Kñute miin, ko ma daŋni, kë
ko ma soñe

bëkah kun bina teekërna.

Sin ma huudëni, kliba kliba, bë
kah wun luusna.

Nkpur kpahni klaakn, bë kah
wun bina teekërna.

⁶Bëñaŋ miin kah bina biika
këncaaw ni Nhaale.’»

⁷Fkiir n bëñaŋ toohni yoh ha Joŋ, ya ha ta baan wasa bko. Ha saan baan: «Bsuul n këhaase. Hala laam baa deta bsiim narahe ni Nhaale, kah ti ni bina?

⁸Baa reeŋ toŋna ndeehna ni nweelket n fyabm diin. Kamna saanta ha kko diin ya: ‘Bë kah bëki n këzok na Abraoŋ.’ Ya N kah baa saanta: Kate ka klaakn koobo Nhaale mada sitna këzok na Abraoŋ. ⁹Fluuhn sawle cesa kpuul n btah. Btah miin keyëni ñaaha kndeehna kbonce, bë kah bun cesa, kpalakna ha kcoohe.»

¹⁰Fkiir n bëñaŋ kpaan ma, bë ya: «Wilna ba reeŋ yaha hat?» Ha weelkn baan ha ya: ¹¹«Hal teŋni kyatn ksibm,

hi ñaah woodn ha halma wotni teŋ. Hal teŋni wil n woma, ha reeŋ ñaaha cale woodn.»

¹² Bëyide n byehte n kko bë bin ti hat, bë tooh wasa kko, bë kpaan Joŋ: «Hanlaam, wilna ba bë reeŋ yaha?»

¹³ Ha weelkn baan: «Kamna saka byehte n kko*, yofni cale bëhit ni baa.»

¹⁴ Kkoola kpaan ma: «Ba, wi ha ba reeŋ yaha?» Joŋ weelkn baan: «Kamna kpozna wil n hal ha faye, kamna mora, baa sumande kë byehte diin.»

¹⁵ Bëñaŋ bë nsal ha khiiñe baan, bë yooŋ ya ndi Joŋ kah kaha Mësius.

¹⁶ Wetande Joŋ liimat baan miin: «Ñi, N wasa baa kko kë wede, wetande ho ma yofni ñi ha knmada, kah ti ni bina. N wote reeŋ kpasna bos n ksabatu nhun. Ha kah baa bina wasa kë Faafe Ñaani ni Nhaale kë kcoohe. ¹⁷ Ha teŋ dedn ha fcif, ha kah ranbasna ha këdaanze. Ha kah bina riŋna boko ha fwul nhun, ha kah bina zeda fat ha kcoohe keyëni mote.»

¹⁸ Abé Joŋ saan bëñaŋ Kënum Këbonce na Kristu, kë ktoonke koobo kë keela. ¹⁹ Hat ha kpeel Halame Hërodes kambe ni Hërodias, haniin na biyafaa ma Filipi. Ha kpeel ma hat kë kwil kpahe, ya Hërodes mat yoh yah uwohe. ²⁰ Ha uwohe miin Hërodes yahni, ha lake ha bun hat wolo, cale ha hitni ruufa Joŋ ha hodn n këdaŋ.

Jesus bëwasa bko

(Ñin hat Mat. 3:13-17; Mar. 1:9-11)

²¹ Bëñaŋ miin bë yid bwasa n kko ha fcif na Joŋ. Jesus tooh hat ya bëwasa ma bko. Awé ha kac saanta kë Nhaale, haala wuufte. ²² Faafe Ñaani ni Nhaale wala ti ktede na Jesus cale n abera. Ledn wolo yaanta ka haala, usaan: «Hu a kah mbi da N ñeŋni. N sumande kë hu.»

Këzok na Jesus

(Ñin hat Mat. 1:1-17)

²³ Nzal Jesus yalni kësif nhun, ha teŋ krese bsaw n hal kë fcifmiin. Bëtiidn yoh ya ha kah mbi na José. Bëmaam ma kah yoh: Heli, ²⁴ Matati, Leví, Melki, Janai, José, ²⁵ Matatias, Amos, Naun, Esli, Nagay, ²⁶ Maati, Matatias, Semey, Joseke, Joda, ²⁷ Joanaŋ, Resa, Sorobabél, Salatiel, Neri, ²⁸ Melki, Adi, Kosaŋ, Elmodaŋ, Er, ²⁹ Josué, Elieser, Joriŋ, Matati, Leví, ³⁰ Simion, Judá, José, Jonaŋ, Eliakiŋ, ³¹ Melea, Mena, Matata, Nataŋ, Daví, ³² Jese, Obede, Boas, Salmon, Naason, ³³ Aminadabe, Admin, Arni, Hesron, Peres, Judá, ³⁴ Jakó, Isaki, Abraon, Tera, Nakor, ³⁵ Sëruke, Ragaw, Faleke, Eber, Sala, ³⁶ Kainon, Arfasade, Seŋ, Nowé, Lameke, ³⁷ Matusala, Enoke,

Jaredi, Maalalel, Kainoŋ, ³⁸ Enos, Sete, kë Adoŋ, mbi ni Nhaale.

Mbeeret na Jesus

(*Ñin hat Mat. 4:1-11; Mar. 1:12,13*)

4 Jesus lake ka bsor n Jordoŋ. Faafe Ñaani ni Nhaale riiz ma, ha dañã ma kate ha fndal. ² Ha ŋate ahace kleeh bsaw n bëñaŋ bësibm, abé halame n hawuule mbeeret ma. Kleeh nahace, ha wote wom wil owil. Nzal ha sawni, kul num ma.

³ Halame n hawuule ya ma: «Ndi hu a kah Mbi ni Nhaale*, hit flaakn foobo, fi lake suufn.» ⁴ Wetande Jesus weelkn ma: «Ukah utilat ha Këkarta ni Nhaale: ‘Keyé wil n wome tide na mat rahn hal, wetande saan miin yaan ti ni ha bsum ni Nhaale.’»

⁵ Abé hawuule num ma awila fuude, ha keed ma awakma klame miin n fyeré. ⁶ Hawuule ya ma: «N kah na ñaaha knmada koobo miin kë fcimbe ma miin, ya bëñaah ñi kun. Ñi N kah kun ñaaha ha halma N naŋni. ⁷ Há kude acum da, kwil koobo miin kah kaha kin di.» ⁸ Wetande Jesus weelkn ma: «Ya ukah utilat ha Këkarta ni Nhaale: ‘Kude a cim Faan di Nhaale, ha hun tide a reeŋ sifidn na.’»

⁹ Hawuule num Jesus ha Jerusalem, ha num ma awila teetëni fuud n Hodn ni Nhaale*, ha ya ma: «Ndi há hu a kah Mbi ni Nhaale*, daah awila woobo, kate ha bohce. ¹⁰ Ya ukah utilat ha

Këkarta ni Nhaale: ‘Nhaale kah bina hita Knzaan nhun*, bin na kpeefa nhu. ¹¹ Bë kah na bina num ha kcif, ya khiñ di moke ruce ha klaakn.’»

¹² Jesus weelkn: «Ukah utilat hat, ‘Kam tumna Faan di Nhaale ha kliiŋ.»

¹³ Nzal ha sawlëni beerta Jesus, bcale bcale, hawuule daac ma këmoke kënduuli.

Kësif na Jesus ha Galileya

(*Ñin hat Mat.4:12-17;13:53-58; Mar. 1:14,15;6:1-6*)

¹⁴ Jesus lake ha tooh ha Galileya, Faafe Ñaani ni Nhaale dañã ma. Ftuuke nhun yaan fsaw kbohce nahace miin. ¹⁵ Ha nlaam ha khodn n kësuce* n bëjudew, bëñaŋ miin ncim ma.

¹⁶ Ha tooh ha Nasaré, ha bohce bë rahn ma ni. Cale ukani bñite nhun, ha tooh ha yaat ha hodn n kësuce* n bëjudew, fleeh n kyabm. Ha sit ha tooh dema Këkarta ni Nhaale. ¹⁷ Bë ñaah ma këkarta n handiisn n kënum ni Nhaale*, Isaias. Ha wuufut kun, ha ratde awila bë tilni: ¹⁸ «Faafe Ñaani n Faan da kah ktete da. Kambe nweebe na ha yok ñi ya N ta num Kënum Këbonce ha bëyaase. ¹⁹ Ha hit ñi saanta bëdaŋ ya bë kah kobële, ya N ta wuufut kkit n bëfoome, kpozëlotna bëñaŋ biikni këfuk. Ya N ta saan bniin Faan ba naŋ ni caawa bëñaŋ ma.»

²⁰ Jesus bokn këkarta, ha lakn kun ha ñaah hasif, ha meese. Baa ma miin kani

ahace bë lof ma kkit. ²¹ Jesus kac baan saanta: «Kësiinj n Këkarta ni Nhaale, baa sawlëni siima, moh ha ki widële.»

²² Bëñan miin bin saan ubonce na Jesus, ubaat ti baan kë saan ubonce yaanni ka bsum nhun. Bë kpaan: «Ya hoobo keyé mbi na José?»

²³ Jesus saan baan: «Ntañ tib tibële baa kah ñi saanta knfitn koobo N saanni: ‘Hankiisn, kiisn bko di teema.’ Yah hat anuboh, ha bohce di, miin bë siim ni ya a yah ha bohce n Kafarnaun.» ²⁴ Ha bun saanta: «N kah baa saanta kcoso ya: ‘Uwote tej handiisn n kënum ni Nhaale*, teñni fcimbe ha bohce nhun.’

²⁵ N kah baa saanta fñaani ya, tej yoh bëkunze mooña ha bohce n Israel, këmoke na Elias, nzal rese wotni tub krese khobm kë diinde cif kë woodn. Hat uteñ yoh kul ndañ ha kbohce miin.

²⁶ Wetande Elias bëwot yoh hit ha bëkunze n bëjudew kate hoodn, ya Nhaale hit ma ya hi meese ha Sarepta, ha kësiinj n Sidon. ²⁷ Bëñan bëkpahe tej yoh kënzeeh këhaan ha bohce n Israel, këmoke na Elisew, handiisn n kënum ni Nhaale*. Wetande bë wote kiisn hal ohal nbaan ha bohce nahace. Naamañ tide ha bë kiisn, n bohce n Siria.»

²⁸ Abé bëñan miin kani ha Hodn n kësuuce* n bëjudew, nzal bë siimni saan na Jesus weebe, bë hiiña. ²⁹ Bë sit bë bes ma ka këbaabm. Bë num ma ktete n fñute awila bë niisni këbaabm baan, ya bë ta ma tok kobëna khacn. ³⁰ Wetande Jesus diis ha fñuukn baan, ha luus.

³¹ Jesus tooh ha këbaabm n Kafarnaun, ha bohce n Galileya, ha yal ti laam kleeh n kyabm*. ³² Bëko ma siimni klaambe nhun, unate ubaat ti baan, ya ha mat laam cale n halame.

Halante bëwuule yaatni

(Ñin hat Mar. 1:21-28)

³³ Kah yoh ha hodn n kësuuce* n bëjudew, halante bëwuule bëlore yaatni. Ha kpuul ha saan kë Jesus: ³⁴ «Wilna a boha ti ba, Jesus n Nasaré*? A bin ti ba sawna? N widn ya hudi kah Hal lete, Nhaale hit ti ni. » ³⁵ Jesus hit ma: «Cooloh! A yaan ka halante hoobo.» Bëwuule bëlore kob halante nahace ha bohce, acum n bëñan miin, bëyaan ntañ ma yaha uwohe. ³⁶ Ubaat ti bëñan miin, kate bë nkpaande: «Wilna zikn wil weebe? Ya ha mat hit ktete n bëwuule cale halame, kë knmada, bë mat ma siim.» ³⁷ Abé ftuuke na Jesus yaan fsaw bohce miin.

Jesus kiisn bësaake

(Ñin hat Mat. 8:14-17; Mar. 1:29-34)

³⁸ Jesus yaan ka hodn n kësuuce* n bëjudew, ha tooh ha hodn na Simon. Cale yaa ma n haniin na Pedru kani usaake, liite nhun ñuh bëdaale, bë hac Jesus bohce kambe nhun. ³⁹ Jesus ñoon ktete nhun, ha ñarde añuh n liite ya uta yaan ka hun. Abé uyaan. Awakma, ha sit ha sifde baan.

⁴⁰ Nzal leeh kani yoola, bëko ma teŋni bësaake, bsuul bsuul, bë num ti baan ha Jesus. Ha zoz hal ohal kcif, bë weeh miin. ⁴¹ Bëwuule hat bë yaan ha bëñaŋ mooña. Bë nkpuul, bë saan: «Hu a kah Mbi ni Nhaale*.» Wetande Jesus ŋarde baan, ha cooh baan saanta, ya baan bë widn ya ha kah Mësias.

Jesus saan Kënum Këbonce

(*Ñin hat Mar. 1:35-39*)

⁴² Bit ñaan, Jesus yaan ka këbaabm, tooh awila diinkani. Fkiir n bëñaŋ yaan ma keka. Nzal bë biik ma ni, bë wote ma naŋ yisna luusa, ŋata ti nbaan. ⁴³ Wetande Jesus saan baan: «Ureeŋ ya N ta tooh saanta Kënum Këbonce n Flame ni Nhaale*, hat ha këbaabm kolo. Kambe n wil weebe na Nhaale hit ti ñi.» ⁴⁴ Ha saan Saan ni Nhaale ha khodn n kësuce* n Galileya.

Bënlaambe n Këtiitn

(*Ñin hat Mat. 4:18-22; Mar. 1:16-20*)

5 Fleeh folo, Jesus cete këntunke n coke n Jenesaré. Fkiir n bëñaŋ daadat ma, ya bë naŋ siimna Saan ni Nhaale. ² Ha biik ahace sahe n wede usibm, ucete ha kësole kësiin n coke. Bëlub wale ha wun, bë nwsa nteni. ³ Jesus lib ha bsahe boodn, kani yoh bi na Simon, ha sak ma ya hi daacn bsahe nahace kënduuli ka kësole. Ha meese ha bsahe, ha nlaam bëñaŋ.

⁴ Këmoke ha sawlëni saanta, ha saan kë Simon: «Toohna awila cunke n coke, baa kpad nteni diin.» ⁵ Simon weelkn ma: «Hanlaam, ba bësif këmarhe kënkpinta, wetande bë wote zak wil owil. Wetande, cale a saanni, N kah kpada nteni. » ⁶ Abé bë kpad, bë zak ksele bëkpahe, kate nteni ŋat ŋaas ti. ⁷ Bë sad fcif ha bëkal baan bëkeela kani yoh ha bsahe bolo, ya bë ta baan bin fuŋ. Bë tooh, baama miin, bë riizn sahe wuma kë usibm, kë ksele bëkpahe, kate uŋate nduuli uwaase hah. ⁸ Këmoke Simon Pedru biikni wilna diisni, ha kpuhe acum na Jesus, ha ya ma: «Faan da, daac ñi, ya N kah hal n flume.» ⁹ Ya hundi, kë bëko ma miin kani kë hun, uŋate ubaat ti baan kambe ni ksele bëkpahe bë zakni. ¹⁰ Abé hat Tiagu kë Joŋ, kmibi na Sebëdew, bëkal na Simon, ubaat ti baan hat. Jesus saan kë Simon: «Kam kole. Moh tooh acum, a kah bina lake na cale halub n bëñaŋ.» ¹¹ Nzal bë numni sahe ha kësole, bë yisn kwil miin, bë dooŋ Jesus.

Kënkiisn n halante teŋni kënzeeh këhaan

(*Ñin hat Mat. 8:1-4; Mar. 1:40-45*)

¹² Nzal Jesus kani ha këbaabm kolo, teŋ yoh halante kënzeeh këhaan sawni liite nhun miin. Këmoke ha biikni Jesus, ha kpuhe kë fcum ha bohce, ha saan ma: «Faan da, ndi a naŋ, a mada ñi kiisna.» ¹³ Jesus sad fcif nhun, ha metn ma ha saan: «N naŋ. Ŋate uweehe.»

Awakma kësaaake nahace mad ka hun. ¹⁴Jesus ya ma: «Kam saanta hal ohal wil nahace.» Ha ya ma: «Tooh, a toŋ liite di ha hayure* n kpaŋ ni Nhaale*, cale a ŋatëni uweehe, a ñaah fncinte cale Moisés hitni. Ya uta kah ktoŋële ha bëñaŋ cale a ŋate ni uweehe.»

¹⁵Wetande, ftuuke na Jesus yaan bëdaale, abé bëñaŋ bëkpahe mat suce tooh siimna nhun, ya Jesus ta baan hat kiisn kësaaake. ¹⁶Wetande Jesus mat kek kwila kdinkani, ya ha mada ti saanta kë Nhaale.

Kënkiisn n hal bulani

(Ñin hat Mat. 9:1-8; Mar. 2:1-12)

¹⁷Fleeh folo, Jesus kah yoh laamna. Këfaade n bëfarisew meese yoh ahace, hat kë bënlaam n Fhite na Moisés. Bë yaan ti ka Jerusalem, hat kë kpaŋ kolo miin n bohce n Galileya kë Judeya.

Knmada n Faan kah yoh kë hun, ha nkiisn bëñaŋ. ¹⁸Këmoke nahace, bëlante bëkolo kaz ahace, bë num ti halante bulani, ha byeenda. Bë naŋ ma yoh tooh yeetna, riŋna nhun acum na Jesus. ¹⁹Wetande cale bëñaŋ mooña kani ahace, bë wote weetn këdeele n yeetna nhun. Abé bë wiide ha mtaal, bë walma kë byeenda ha bluta bë hutni, ha fñuukn n bëñaŋ acum na Jesus. ²⁰Këmoke Jesus biikni nkob nklo n bëlante nahace, ha saan kë halante bulani: «Zida, flume di kah fkarnat.» ²¹Wetande bënlaam n Fhite na Moisés,

kë bëfarisew, bë yal kah kpaanna kko baan: «Hala kah hoobo, kani ñet Nhaale? Hala mada karna flume, keyëni Nhaale tide?» ²²Wetande Jesus widn ntaankat baan, ha kpaan baan: «Wi baa tiidn ha khiiñe diin? ²³Wala a teete car? Saanta: ‘Flume di fkah fkarnat.’ Ya ndi saanta: ‘Sit, a fot.’? ²⁴Abé N kah baa toŋna ya Mbi n Halante teŋ knmada ha bohce n karna flume.» Ha biizële ha saan kë halante bulani: «N kah na saanta: Sit, ha yid byeenda di, a tooh ha kpaŋ.» ²⁵Awakma ha sit, acum n bëñaŋ miin. Ha yid byeenda ma ha riŋe ti ni keh, ha tooh ha kpaŋ nhun, ha ya Nhaale abeni. ²⁶Ubaat ti bëñaŋ miin, bë cim Nhaale, bë ŋate bë kole bë saan: «Moh ba biik wil baatni ukeyé winyaaba.

Jesus tuuk Leví (bëtuukni hat Mateus)

(Ñin hat Mat. 9:9-13; Mar. 2:13-17)

²⁷Nzal kwil koobo diisni, Jesus yaan ha biik hayide n byehte n kko*, bëtuukni Leví. Ha meese awila n byehte n kko*. Ha ya ma ya: «Wah, bë luus.» ²⁸Ha sit, ha yisn kwil miin, ha dooŋ Jesus. ²⁹Abé Leví yah fume fndaŋ ha hodn nhun, n cimna Jesus. Bëyide n byehte n kko mooña, hat bëñaŋ bëkolo, kani womtina kë baan ha fzozn. ³⁰Bëfarisew, kë bënlaam n Fhite na Moisés, bë kah yoh zoya bënlaambe na Jesus. Bë kpaan baan: «Kambe nwi na baa mat nwomtina, baa nsiikn kë bëñaŋ matni

yid byehte n kko*, miin kë bëñañ teñni ktuuke kwohe?»³¹ Jesus hat weelkn baan: «Bëweehe bë wote fiida hankiisn, wetande bësaake na fiida ma ti.³² N wote ti bin tuuka bëñañ kani bëluuse, wetande N bin ti tuuka bëñañ bëlume, ya bë ki tooh besna nhurke.»

Jesus kpaan kambe ni kyunyuña

(Ñin hat Mat. 9:14-17; Mar. 2:18-22)

³³ Bë saan ma: «Kambe nwi bënlaambe na Joñ bë mat yunyuña bsawma, bë mat sak Nhaale? Bëko n bëfarisew hat bë mat yah cale woodn. Wetande bëkin di mat nwomti bë nsiikn.»³⁴ Jesus weelkn baan: «Ya bëñañ bëkazani këwaase, bë mada baan tumna yunyuñana, nzal Halante n yekële kani kë baan?»³⁵ Këmoke kah ti bina, bë kani bina yaanna Halante n yekële ha fñuukn baan. Nzal nahace bë kah yunyuñana.»

³⁶ Jesus toñ baan knfitn koobo: «Hal keyé mat desn fndesn n yatn uhaame, tooh suka ha yatn unkiinde. Ndi ha yah abé, fi ti wohot yatn uhaame, ya hat fndesn nahace wote mada ñate kmboñ, ha yatn unkiinde.»³⁷ Hat hal holo wote kah suda siidi haame ha fzombre fnkiinde. Ndi ha yah abé, siidi haame wi haahat fzombre fnkiinde, abé siidi kah waasena, fzombre haahat.³⁸ Wetande siidi uhaame bë reeñ wun tumna ha fzombre fhaame.³⁹ Hal siikni siidi unkiinde, keyé lake naña siikna

siidi uhaame. Hi saan: ‘Unkiinde teete kah kmboñ.’»

Bëñañ kpaan kambe ni fleeh n kyabm

(Ñin hat Mat. 12:1-8; Mar. 2:23-28)

6 Fleeh n kyabm folo, Jesus diis kë bënlaambe nhun ha fdukn n boko. Bë nloor bë nbokor bë nwom.² Abé bëfarisew bëkolo bë kpaan baan: «Kambe nwi ha baa kah yaha wil fhite kaada ni, fleeh n kyabm?»³ Jesus weelkn baan, ha kpaan: «Baa wote tiita dema wil Daví yahni nzal kul num ma ni, kë bëko ma kani kë hun?»⁴ Ya ha yaat ha Fduuñ ni Nhaale*, ha yid kboñ kani acum ni Nhaale, ha wom kun, ha ñaah hat bëzidma kboñ nahace, bëyure* n kpañ ni Nhaale tide na teñ fñaani n woma kun.»⁵ Jesus ya baan: «Ñi, Mbi n Halante, N teñ fñaani fo n hita ktede n fleeh n kyabm.»

Halante teñni fcif floode

(Ñin hat Mat. 12:9-14; Mar. 3:1-6)

⁶ Fleeh n kyabm folo, Jesus yaat ha hodn n kësuce* n bëjudew, ha yal laamna. Halante holo kah yoh ahace, fcif frahkn nhun lood.⁷ Abé bënlaam n Fhite na Moisés, kë bëfarisew, bë nzoy Jesus, ndi ha kah bina kiisna fleeh n kyabm. Ya bë tooh ma ti ruña.⁸ Wetande Jesus widn kmboñ ntaankat baan. Abé ha saan kë halante teñni fcif floode: «Sit, a cete ha fñuukn ba.» Abé

ha sit ha cete. ⁹ Jesus saan kë baan: «N kah baa kpaanna wil wolo. Fhite saan ba ya bë reeṅ yaha kmboñ, ndi yah uwohe, fleeh n kyabm? Bë reeṅ caawa fyabm n hal, ndi haba?» ¹⁰ Ha ñin baan ha bikti, ha saan kë halante nahace: «Sad fcif di.» Halante yah cale ha saan ma ni, ha diis weeha. ¹¹ Bë hiiña bëdaale, bë kpeelnde ndi wilna bë reeṅ yaha kë hun.

**Jesus cokn bënlaambe
fcifmiin kë bësibm**

(Ñin hat Mat. 10:1-4; Mar. 3:13-19)

¹² Nzal nahace, Jesus ciij ha fñute, saanta kë Nhaale. Ha diis këmarhe kënkpinta ahace ha saan kë Hun. ¹³ Këmoke bit ñaani, ha tuuk bënlaambe nhun, ya bëki ma suln. Ha cokn ha fñuukn baan fcifmiin kë bësibm. Ha tuuk baan hat bënhitn*. Ha tuuk baan abé: ¹⁴ Simon, ha bini tuuk Pedru, kë André biyafaa ma. Tiagu kë Joṅ; Filipi kë Bartolomew. ¹⁵ Mateus kë Tomé; Tiagu, mbi na Alfew, kë Simon (n këfaade n bëki naṅni yida bohce baan); ¹⁶ Judas, mbi na Tiagu, kë Judas Kariota, hi ma lakëni ha bin yaan Jesus këktaan.

Jesus laam bëñaṅ, ha kiisn baan

(Ñin hat Mat. 4:23-25)

¹⁷ Jesus wale ka fñute kë bënlaambe nhun mooña, bë cete awila teekërende

ni. Fkiir n bëñaṅ kani ahace, bë bin ti ka bohce miin n Judeya, ka Jerusaleṅ, kë bëñaṅ n këbaabm n Tiru kë Sidoṅ kani këntuṅ n coke. ¹⁸ Bë bin ti ni siimna saan na Jesus, hat ya hi baan kiisn kësaake baan. Hat ha kiisn bëko bëwuule yaatni. ¹⁹ Bëñaṅ miin bë nkekma metna, kambe n knmada matni yaan ha Hun, mat ti baan weehkn miin.

Kësuma kë nwal nasaar

(Ñin hat Mat. 5:1-12)

²⁰ Jesus ñin bënlaambe nhun, ha saan: «Baa bëyaase baa haalat, ya Flame ni Nhaale* kah fin diin.

²¹ Baa ma teṅni kul wambu, baa haalat, ya bë kah baa bina momna. Baa kani ṅaanda wambu, baa haalat, ya baa kah bina zohëna.

²² Baa sumande nzal bëñaṅ hiiñani kë baa, há bë nbesnde baa ka fñuukn baan, bë nñeet baa, bë nsaan ya baa woh klo, cale baa kani dooṅna Mbi n Halante. ²³ Baa sumande ha kleeh nahace, baa daah kë kësuma, ya byehte diin daṅ ha haala. Abé hat, bëmaam baan yah yoh kë bëndiisn n kënum ni Nhaale*.

²⁴ Wetande wayni baa, bëbani, ya baa yid fsume diin.

²⁵ Wayni baa kani moma suufn wambu, ya baa kah bina diisa kul.

Wayni ha baa kani zohëna wambu, ya baa kah bina rosa kko, baa kah ñaanda.

²⁶Wayni baa, nzal bëñañ miin kani baa cimna. Ya abé hat bëmaam baan yah yoh kë bëndiisn n kënum ni Nhaale* bëntamële.»

Fñeje ha bëmace diin

(Ñin hat Mat. 5:38-48)

²⁷«N saan kë baa kani siima. Baa ñeñna bëmace diin, baa yaha kmboñ ha bëko ma macni baa. ²⁸Baa sakna këwaakële ha bëko ma kah na ni baa dankana. Sakna Nhaale ha bëko ma kah baa ñeta.

²⁹Há hal baaf na ha kësiinj koodn, hu ma ñaah hat kësiinj keela. Hal nañ na ni luuca ñoome, kam ma coohna numa yatn hat. ³⁰Ñaah ha ho ma sakna ni. Ho ma yidni wil kani win di, kam ma lake saka hat. ³¹Yahna ha bëñañ bëkolo, cale baa nañni ya bë ta baa yah.

³²Ndi baa ñeñ bëko ma ñeñ ni baa tide, ndi byehte bala ha baa reeñ fuñna? Hat bëñañ teñni ftuuke fwohe, mat ñeñ bëko ma ñeñni baan. ³³Ndi baa yah kmboñ tide ha bëñañ yah ni baa kmboñ, ndi byehte bala ha baa reeñ fuñna? Hat bëñañ teñni ftuuke fwohe mat yah abé. ³⁴Ndi há baa dibat tide bëko ma baa tiidni ya bë kah baa bina lakna, byehte bala ha baa reeñ fuñna? Hat bëñañ teñni ftuuke fwohe mat dibat bëkal baan, ya bë ta baan bin yehte. ³⁵Wetande baa

ñeñna bëmace diin. Baa yah na baan kmboñ. Baa dibat ntañ yoonkana byehte. Abé baa kah bina tenka byehte bndañ. Baa kah bina kaha kmbi ni Nhaale kani ktete n miin, ya Nhaale boñ klo* kate ha bëñañ keyëni mat hoonze wil kmboñ, hat kë bëkpame. ³⁶Baa teñna asaar n bëñañ, cale Faa diin teñni asaar baan.»

Kamna lifna bëñañ bëkolo

(Ñin hat Mat. 7:1-5)

³⁷«Kamna lifna, ya bë moke baa bin lifn. Kamna dankana, ya bë moke ti baa bin danka. Baa karna, ya bë tatni baa bin kar. ³⁸Baa ñaah, bë ki ti baa bin ñaah. Bë kah baa kuñna ha ñoome fliikn friize seh bëdiñ, bëyiñ kate fwaasti. Ya fliikn baa liikni, fun na bëkah baa bina liikna.»

³⁹Jesus hat ñaah baan mbuntul ha kpaan baan: «Ndi hal foome mada hotna hafoome holo? Bë keyé bin kobe, baan kë bësibm, ha buhe? ⁴⁰Hanlaambe saake kaha undañ ktete ho ma kah ma ni laamna, wetande hanlaambe miin sawlëni kë klaambe ha kah kaha cale hanlaam nhun.

⁴¹Abala a ya a biik ti këwoose ha fkit n biyafaa di, wetande a wote hat biik fnduñ ha fkit di? ⁴²Abala a mada saanta: ‘Biyabaaba, yoonka N yaanna këwoose kani ha fkit di’; a wote hah biik fnduñ kani ha fkit di. Handookële, bus këtiitn fnduñ kani ha fkit di, ataan

hu mada biika kmboñ busa këwoose kani ha fkit n biyafaa di.

⁴³ Wote teŋ btah bonce, matni deeh kmbi kwohe, hat wote teŋ btah bwohe matni deeh kmbi kbonce. ⁴⁴ Baa mada widnna btah ha bdeehëna. Baa wote mada hosa bseenka ha yuhe, seh kate kacu ha bhile. ⁴⁵ Halante habonco ha mat saan wil bonce kani ha fhiñe nhun. Halante hakpame ha mat saan kwil kwohe kani ha fhiñe nhun. Ya bsum mat saan kambe ukpahe kani ha fhiñe.»

Bëniise n hodn bësibm

(Ñin hat Mat. 7:24-27)

⁴⁶ «Kambe nwi ha baa mat ñi tuuk: ‘Faan da, Faan da’, wetande baa keyé mat yah wilma N saanni baa? ⁴⁷ Miin bin ti ni ha ñi, ha siim saan da, ha yah cale N saanni, N kah baa toŋna halma ha mebni. ⁴⁸ Ha meb kë halante niisni hodn nhun. Ha tif ha cuŋ, ha mekes hodn nhun ha klaakn kndaŋ. Nzal bsor riizni, wede tokorande këfayé, uzik hodn nahace. Wetande uwote yiŋële, ya uniise ktete n klaakn kndaŋ. ⁴⁹ Wetande hal siimna saan da, ha wote wun dooŋ, N meb ma kë halante niisni hodn nhun ha fseefn, ntaŋ tifa buhe cunke. Nzal bsor riizni, wede ntokorande, uzik hodn nahace bëdaale. Ukobe këmoke nahace, uwohtële miin.»

Kënkiisn n hasif n handañ n knkoola romanu

(Ñin hat Mat. 8:5-13)

7 Këmoke Jesus sawni saanta kwil koobo miin kë bëñaŋ, ha yaat ha këbaabm n Kafarnaŋ. ² Handañ n knkoola n bsuul n Romanu, ha teŋ yoh hasif ha ñeŋni bëdaale, kani yoh usaake ha ŋate looda. ³ Handañ n knkoola siim wil na Jesus, ha hit bëndaŋ* n bëjudew, tooh haca Jesus bohce, ya ha ta bin kiisn hasif nhun. ⁴ Nzal bë kazni awila Jesus kani, bë sak ma kë fhace bohce, bë saan ma: «Halante hoobo ha reeŋ fhace bohce di, ⁵ ya ha ñeŋ bsuul ba. Ya hi ma teema mekes ba hodn n kësuco*.» ⁶ Jesus tooh kë baan. Nzal bë sulni kpaŋ, handañ n knkoola hit zid nhun holo tooh saanta nhun: «Faan da, kam loola ni kaza, ya N wote reeŋ ya a ta yaat ha hodn da. ⁷ N biik ya N wote reeŋ tooh acum di. Wetande kate a saan ledn woodn, hasif da hi diis weeha. ⁸ Ñi hat N teŋ bëndaŋ N matni siim. N teŋ hat knkoola da N matni hit. Há N saan holo: ‘Tooh!’ hi tooh. Há N saan holo: ‘Bin ti!’ hi ti bin. Há N saan hasif da: ‘Yah woobo!’ hi wun yah.»

⁹ Këmoke Jesus siimni saan weebe, wil baat ma ti, wil n halante heebe. Ha biizële ha saan kë fkiir n bëñaŋ kah ma ni yoh dooŋ na, ha saan baan: «N wote biik nkob nklo kndaŋ ha bëñaŋ

n Israel, cale n hoobo.» ¹⁰ Bëko ma bëhit ni bë lake ha kpaŋ, bë weetn hasif heebe uweehe.

**Jesus sitn ha këloode,
mbi n haniin hakunze**

¹¹ Këmoke këreeŋde, Jesus tooh ha këbaabm kolo bëtuukni Naiŋ. Bënlaambe nhun bëkpahe tooh kë hun, kë fkiir n bëñaŋ. ¹² Këmoke bë sulni bfutn n këbaabm nahace, bë rat kë bëñaŋ kani numa sumi, mbi hoode ha yaa ma, kani yoh hakunze. Fkiir n bëñaŋ n këntede nahace tooh kë hun. ¹³ Këmoke Faan ba biik ma ni, ha teŋ kësaaŋ nhun, ha ya ma: «Kam ŋaanda.» ¹⁴ Ha suln mbumbur nahace ha metn wun. Bëko ma numni sumi bë cete. Ha saan kë handufële: «N kah na saanta: ‘Sit!’» ¹⁵ Sumi sit, umeese, uyal saanta. Jesus ñaah ma ha yaa ma. ¹⁶ Kkole kndaŋ kobe ktete n baan miin. Bë yurn Nhaale bë ya: «Handiisn n kënum ni Nhaale* ndaŋ, sit ha fñuukn baa.» Bë ya hat: «Nhaale bin ti wiilëna bëñaŋ nhun.» ¹⁷ Ftuuke na Jesus yaan fsaw bohce n Judeya, hat kbohce kolo nahace miin.

Joŋ hit bënlaambe nhun awila Jesus kani

(Ñin hat Mat. 11:2-19)

¹⁸ Bënlaambe na Joŋ bë saan ma kwil koobo miin. ¹⁹ Joŋ tuuk bënlaambe nhun bësibm, ha hit baan tooh kpaanna Faan

ba: «Ndi hu na kate yoh bina, ndi ba kah yoonkana holo?» ²⁰ Këmoke bëlante nahace kazni awila na Jesus, bë saan ma: «Joŋ matni wasa bëñaŋ kko, hit ba kpaanna nhu, ndi hu na kate yoh bina, ndi ba kah yoonkana holo?» ²¹ Këmoke nahace Jesus kiisn bësaake bëkpahe, kë bëkolo teŋni arahe matni yawar, kë bëkolo bëwuule yaatni. Ha tum bëfoome bëkpahe ha biika. ²² Jesus weelkn, ha saan baan: «Baa toohna baa saan Joŋ wil ti baa biikni, baa siim. Bëfoome mbiik, bëñaatële bë nfot, bëki teŋni kënzeeh këhaan bë nkiisn baan, bëdinmi bënsiim, bëloode bënsit, Bë nsaan bëyaase Kënum Këbonce. ²³ Hal wotni madn nkob nklo kambe n ñi, ha haalat.»

**Jesus saan kambe na Joŋ
matni wasa bëñaŋ kko**

(Ñin hat Mat. 11:7-19)

²⁴ Bëñaŋ Joŋ hitni yoh, bëlake. Nzal nahace, Jesus kac saanta kë fkiir n bëñaŋ kambe na Joŋ: «Wilna ha baa tooh biika ha fndal? Kësuuke faafe kani yiŋna? ²⁵ Wili ha baa yaan tooh biika? Halante tumni yatn bonce? Bëñaŋ matni tumbële kyatn kbonce, bë mat kah ha fsume, bë mat meese ha khodn n halame. ²⁶ Hala ha baa tooh biika? Handiisn n kënum ni Nhaale*? Kcoso. N kah baa saanta, ha yof handiisn n kënum ni Nhaale*. ²⁷ Nhaale saan kambe nhun ha Këkarta nhun Këlete*: ‘Ñi, Nhaale, N hit nzaan

da acum di, ha kah ma bina meksa bsin acum di.’

²⁸ N kah baa saanta ya uwote teŋ hal bëdeehe ni ha fyeré foobo, yofni Joŋ, wetande ho ma kani uson ha Flame ni Nhaale* ha yof ma ha këndaŋ.»

²⁹ Bëñaŋ miin siim ma ni, kate Bëyide n byehte n kko, bë dem ya Nhaale ki uluuse, ya bë naŋ ha bwasa n kko na Joŋ. ³⁰ Wetande këfaade n bëfarisew, kë bënlaam n Fhite na Moisés, bë wote naŋ ha nwsa n kko, ya bë loh kliimat ni Nhaale ha baan.

³¹ Jesus kpaan baan hat: «Kë bëñaŋ bëkala N reeŋ mebna bëñaŋ n wambu? Kë hala ha bë mebde? ³² Bë mebde kë kmbi meesëni ha feera, bë nkpuulnde: ‘Bë leef baa fuutal, baa wote ñire. Bë rib baa brib n walna asaar, baa wote ŋaan.’

³³ Joŋ matni wasa bëñaŋ kko bin ti, ha wote yoh wom kboŋ, ha wote yoh siikn siidi, baa saan: ‘Ha teŋ hawuule.’

³⁴ Mbi n Halante bin ti, ha mat wom ti, ha mat siikn, baa saan: ‘Baa biik! Ha yik, ha nmom siidi, ha kah zid n Bëyide n byehte n kko, kë bëñaŋ teŋni ftuuke fwohe.’ ³⁵ Wetande bëko ma naŋ ni msire ni Nhaale, bëwidn ya bkah kcoso.»

Jesus ha hodn n hafarisew

³⁶ Fleehe folo hafarisew kaz ha Jesus tooh wom ti kë hun. Jesus yaat ha hodn nhun, ha meese ha fzozn. ³⁷ Haniin teŋni ftuuke fwohe kani ha bohce nahace. Ha bin widn ya Jesus kah ha fzozn ha hodn n hafarisew. Abé ha bin ti, ha num ti yoke kpame ha frafu n flaakn fyeeyni bëtuukni alabastru^c ³⁸ Ha tooh ataan na Jesus, ha ŋaan, ya yal kah moña khiñ na Jesus kë nkula nhun, ha nbatah khiñ kë wul nhun, ha nzooz ma khiñ, ha nyok ma kun kë yoke. ³⁹ Hafarisew kazamani, këmoke ha biikni wil nahace, ha saan ha mtaankat nhun: «Há hal hoobo kah keh handiisn n kënum ni Nhaale*, ha kah keh widnna hala kah haniin hoobo metn ma ni ha khiñ, wilna ha mat yah, ya ha kah hal teŋni ftuuke fwohe.» ⁴⁰ Jesus weelkn ha hafarisew ha saan: «Simon, N teŋ wil nsaanta n hu.» He weelkn ma: «Saan, hanlaam.» ⁴¹ Jesus ya ma: «Teŋ bëlante bësibm dibani halante holo kbees. Holo diba kbees n brata^d bsaw n bëñaŋ fcifmiin kënlakëre kënsibm, kë bëñaŋ bëcif. Heela diba kbees bsaw n bëñaŋ bësibm, kë fcifmiin. ⁴² Cale baa kë bësibm bë wote teŋ këdeele n yehta ndibm nahace, ha kar baan miin. Hala

^c 7:37 Alabastru kah flaakn teŋni nkpal. ^d 7:41 Brata kah fwuume fñada teŋni nkpal, bëmatni mekes kbees kë bun.

teete n̄ate kë f̄neje ha halante heebe?»
⁴³ Simon weelkn: «N tiidn ya halante heebe kah karni bēdaale.» Jesus yah ma: «A tiidn kmboñ.»⁴⁴ Ha biizēle, ñina haniin nahace, ha saan Simon: «A biik haniin hoobo? N yaat ha hodn di, a wote ñi ñaah wede tooh wasana khiñ da. Wetande haniin hoobo moñ ñi khiñ kë nkula nhun, ha batah kun kë wul nhun.⁴⁵ Hu a wote ñi zooz klunku, wetande haniin hoobo, këbiite N yaat ti ni, ha wote buse zoozana khiñ da.⁴⁶ Hu a wote ñi yok bko da kë yoke, wetande hundi ha yok khiñ da kë yoke kpame.⁴⁷ N kah na saanta: ‘Klume nhun kpahe kah kkarēle, kambe nweebe na ha toñ f̄neje f̄ndañ. Hal bēkarni uduuli, ha mat ñeñ duuli.’»⁴⁸ Jesus saan kë haniin: «Klume di kah kkarnat.»⁴⁹ Abé bēko ma bēkazani kë hun, bē kac kpaande: «Hala kah halante hoobo, kate klume hi fun kar?»

⁵⁰ Wetande Jesus ya haniin: «Nkob nklo di na caaw na. Waahiti kë fceehe.»

Bēniin matni yoh fuñ Jesus

8 Kēmoke kwil koobo diisni, Jesus tooh ha bohce bohce, tooh saanta Kēnum Kēbonce na Flame ni Nhaale*. Bēnlaambe nhun fcifmiin kë bēsibm nfot yoh kë hun,² miin kë bēniin bēkolo ha kiisni yoh kēsaake, kë bēki ma ha yaanni bēwuule ha baan. Bēniin nahace kani yoh Maria Madalena, ha yaanni bēwuule bēcif kë bēsibm,³ kë Joana,

haniin na Kusa, hasif n hodn n halame Hērodes, kë Susana. Baan kë bēniin bēkolo, kë kbees baan teema bē fuñni Jesus kë bēnlaambe nhun.

Hawas

(Ñin hat Mat. 13:1-9; Mar. 4:1-9)

⁴ Bēñañ bēkpahe bin ti ka kbohce kolo, keka Jesus. Kēmoke fkiir n bēñañ bikti ma ni, ha saan baan mbuntul.

⁵ «Hawas holo yaan tooha wasa krahe. Nzal ha wasni, kolo kobe ha bsin, bēfot kun, khaze n kleen ced kun miin.⁶ Kolo kobe ha bohce n klaakn, kpun, wetande ksol, ya wote moñ.⁷ Kēsiin kolo n krahe kobe ha f̄nuukn n yuhe. Yuhe lib kë kun, udaadat kun.⁸ Wetande kēsiin kolo n krahe kobēni ha bohce bonce. Krahe kpun, frahe foodn deeh bsaw n bēñañ bēcif.» Ha bsaw, Jesus saan: «Hal siimni, ha kis klo.»

⁹ Bēnlaambe na Jesus kpaan ma wilna ha nañ yoh saanta kë mbuntul boobo.¹⁰ Jesus weelkn baan: «Baa, bēñaah widna fsuhe n Flame ni Nhaale*, wetande ha bēñañ bēkolo, bē kah baan bina saanta kë mbuntul, bē ta ti ni ñin ntañ biika, bē siim ntañ zaka f̄ñaani.»

Jesus liimat nziikn n mbuntul n hawas

(Ñin hat Mat. 13:10-23; Mar. 4:10-20)

¹¹ «Nziikn n mbuntul ukah woobo: Krahe kah Saan ni Nhaale.¹² Ko ma kobēni kēntuñ n bsin, kmeb bēñañ matni

siim saan, wetande hawuule hi ti bin ha yaan saan bësukni yoh ha khiiñe n baan, ya bë saake ti koba klo, ya bë tooh ti caawle. ¹³ Kësukut kobëni ktede n klaakn zikn bëñañ beeknbe, matni siim saan, bëtukub kë kësuma. Wetande cale bëwote ni teñ kpuul, bë mat kob klo këmoke këreeñde tide, ya há kliiñ bin ti, bë mat yaan. ¹⁴ Ko ma kobëni ha fñuukn n yuhe zikn bëñañ matni siim, wetande bë yisn nlurzat, kë këbani, kë fnsum n fyabm, daadat baan, bësaake tenka kndeehna kbonce. ¹⁵ Krahe kobëni ha bohce bonce, zikn bëñañ siimni saan, bë riñ ha fhiiñe wotni teñ këndookn, bë cete bëdaad, bë teñ kndeehna kbonce.»

Bë mat cetn këkande ktede

(Ñin hat Mar. 4:21-25)

¹⁶ Wote teñ hal hiifni këkande ha leez kë këmbombe, ndi ha tum khacn n mtaare. Wetande hi kun tum ktede ha fzozn, ya bëñañ kani yaata mada biika fnkpaya. ¹⁷ Ya uwote teñ wil leezëni, keyëni bina biikëna. Wote teñ wil suhëni, keyëni bina yaanta ha leeh. ¹⁸ Siimbëlina kmboñ wilma N kani baa saanta: Ha hal teñni bë kah ma bina ñaaha. Wetande ha hal wotni teñ, kate

wo ma ha tiidna ya ha teñ, bë kah ma wun bina yaanna.»

Bëyah na Jesus

(Ñin hat Mat. 12:46-50; Mar. 3:31-35)

¹⁹ Yaa ma na Jesus kë bëbiyayaa ma nañ ma yoh biika, wetande bë wote ma mada sulna kambe n fkiir n bëñañ. ²⁰ Bë saan ma ya: «Yaa di kë bëbiyayaa di bë kah ha fyeré, bë nañ na biika.» ²¹ Wetande ha weelkn baan: «Nii kë bëbiyannii kah bëñañ matni siim Saan ni Nhaale, bë ndooñ wun.»

Jesus coolkn faafe

(Ñin hat Mat. 8:23-27; Mar. 4:35-41)

²² Fleeh folo Jesus lib ha bsahe kë bënlaambe nhun, ha saan baan: «Wana. Bë yawarna ha kënhizn n coke. » Abé bë diis. ²³ Nzal bë kani desna ha coke, Jesus kpuhn. Ntuunke n faafe wale ti, undel këfayé, wede nyaat ha bsahe, bë ñat yoh waasëna. ²⁴ Bënlaambe tooh bë wil Jesus, bë ya ma: «Hanlaam, Hanlaam, ba kah mada.» Hundi sit, ha ñaah fhite ha faafe kë kyeem, faafe cooloh, kyeem tiinka. Ulake miin uleye. ²⁵ Këmoke nahace Jesus kpaan bënlaambe nhun: «Anuma nkob nklo diin kah?» Bë ñate

kë kole, ya ubaat ti baan miin, bë lake bë kpaande: «Hala kah hoobo? Ha mat hit ktede n faafe kë kyeem, ki mat ma siimbële.»

Kënkiisn n halante bëwuule yaatni

(Ñin hat Mat. 8:28-34; Mar. 5:1-20)

²⁶ Jesus kë bënlaambe nhun bë diis tooha ha bohce n Jerasa, kani yoh ha kënhizn n Galileya. ²⁷ Këmoke Jesus wale ni ka bsahe, halante holo n këbaabm nahace tooh rat kë hun. Bëwuule yaatni keh halante nahace, kate ha wote mat tum yatn ha liite, ha wote mat meese ha hodn ohodn, wetande ha kziile n këkpebe. ^{28,29} Kënlakëre këkpahe hawuule zak ma. Kënlakëre këkpahe bëñañ mat ma zak bë hal kë kënzeker ha kcif kë khiñ, wetande ha mat kun deset miin. Hawuule mat ma bes tooh ha fndal. Këmoke ha biikni Jesus, halante kude ha bohce acum nhun. Jesus hit ktede n hawuule, ya ha ta yaan ka hun. Abé ha kpuul, ha saan kë ledn sate: «Wi a teñ kë ñi, Mbi ni Nhaale* kani ktede n miin? N hac na ha bohce ya a keyé ñi tum ha bsiim narahe.» ³⁰ Jesus kpaan ma: «Abala bëmat na tuuk?» Ha weelkn: «Ftuuke da kah fkiir» ya bëwuule mooña bë yaat ha hun. ³¹ Bëwuule sak Jesus ya ha moke baan kpad ha buhe bcunke.

³² Ya kkunba bëkpahe kah yoh doka ha fñute nahace. Bëwuule sak Jesus ya hi baan yisn bë ta yaat ha kkunba

nahace. Jesus niime baan. ³³ Bëwuule yaan ka halante, bë yaat ha kkunba. Kkunba yal deta ka fñute, bënduunjële ha blibm kate ha coke nahace, bëlood.

³⁴ Bëdokn n kkunba, këmoke bë biikni wil ma widëlni, bë tooh saan ha bëñañ n këbaabm kë këntede, kwil ma diisni. ³⁵ Bëñañ bëkpahe tooh biika wilma widëlni. Bë suln Jesus. Ahace bë biik halante bëwuule yaanni ka hun, ha meese këntuñ na Jesus, ha tumbële yatn. Ha ñate kë mtaankat bluuse. Bë biik kwil koobo miin, wil baat ti baan. ³⁶ Bëko ma biikni miin bë saan bëkeela wil n halante heebe bëkiisni keh. ³⁷ Bëñañ miin n bohce n Jerasa bë sak Jesus ya hi luus ka bohce baan, ya bë ñate kë kole miin. Jesus lib ha bsahe, ha lake. ³⁸ Këmoke ha tikni ntañ diisa, halante heebe bëwuule yaanni ka hun, ha sak Jesus, ya hi ma yisn ha tooh kë hun. Wetande Jesus hit ma lakëna, ha saan: ³⁹ «Lake ha kpañ di, a tooh saan kwil kndañ Nhaale yah na ni.» Abé halante tooh ha këbaabm nahace miin, ha saan kwil miin Jesus yah ma ni keh.

Bsit n këloode n mbi na Jairu, kë kënkiisn n hasaake

(Ñin hat Mat. 9:18-26; Mar. 5:21-43)

⁴⁰ Këmoke Jesus lake ni, fkiir n bëñañ tukub ma, kah ma ni yoh yoonkana. ⁴¹ Halante holo bëtuukni Jairu, ha bin ti ha Jesus. Ha kah handañ n hodn n kësuce* n bëjudew. Ha kpuhe acum

na Jesus, ha sak ma kë fface bohce, ya hi tooh ha hodn nhun. ⁴² Ya ha teŋ yoh mbi ufuule hoodn, teŋ yoh krese fcifmiin kë ksibm, ha ŋat looda.

Këmoke Jesus kani tooha, fkiir n bëñaŋ daadat ma kësiin kësiin. ⁴³ Teŋ haniin holo, yahni krese fcifmiin kë ksibm, ha teŋni arahe n dosna n ksaham bsawma. Ha waasat yoh kwil nhun miin ha teŋni, kë bënkiisn, wetande ha wote teŋ hal mada ma ni kiisna. ⁴⁴ Abé ha tooh ataan na Jesus, ha metn kësudn n yatn nhun, awakma ksaham buse dosa. ⁴⁵ Jesus kpaan: «Hal metn ñi?» Bë webce ma miin. Pedru kë bëkal ma ya ma: «Faan da, fkiir n bëñaŋ daadat na bë ntokorande kësiin kësiin.»

⁴⁶ Wetande Jesus bun kpaanna: «Hal metn ñi? Ya N siim kmada yaan ha ñi.»

⁴⁷ Këmoke haniin biikni ya ha saake suhe, ha diis ha kaz ha Jesus, ha nceer, ha kpuhe acum nhun, ha saan fñaani ha bëñaŋ miin, wil tum ma ni ha metna Jesus, cale ha ŋat ti ni awakma uweehe. ⁴⁸ Jesus ya ma ya: «Mbi da, nkob nklo di na weeh na, tooh kë fceehe.»

⁴⁹ Nzal Jesus tikni keh saanta, hal n hodn na Jairu hut ti, ha saan: «Mbi di lood. Kam loolna hanlaam hat.» ⁵⁰ Abé Jesus siim kënum keebe, ha saan Jairu: «Kam kole, kob klo tide, mbi di kah bina weeha.»

⁵¹ Këmoke ha kaz ha hodn na Jairu, ha wote yisn hal ohal ta ma dooŋ, keyëni Pedru, Joŋ, kë Tiagu, kë faa ma kë yaa ma na mbi. ⁵² Bëñaŋ miin kani yoh ŋaanda, kë nwal nasaar. Jesus saan: «Kamna ŋaanda, ya mbi fuule ha wote lood. Ha nkpuhn.» ⁵³ Bëñaŋ miin lake ma cera, ya bë widn kmboñ ya mbi fuule lood. ⁵⁴ Abé Jesus zak fcif n mbi fuule, ha ya ma ya: «Mbi fuule, sit.» ⁵⁵ Flide nhun lake ti ha hun, ha sit awakma. Jesus hit ñaaha nhun wil n wome. ⁵⁶ Wil baat ti faa ma kë yaa ma, wetande ha hit baan ya: «Kamna saanta hal ohal wil widëlñi.»

Jesus hit bënhitn* nhun

(Ñin hat Mat. 10:5-15; Mar. 6:7-13)

9 Jesus sucn bënhitn* nhun fcifmiin kë bësibm, ha ñaah baan knmada kë fñaani ki n besa bëwuule, hat ha ñaah baan knmada n weehkna kësaake. ² Ha hit baan hat saanta kambe ni Flame ni Nhaale*, weehkna bësaake. ³ Wetande ha toŋ baan: «Kamna numa wil owil ha baa ced bsin; kate fbalak, kate boote, kate wil n wome, kate kbees, kate yatn n yuuntatna. ⁴ Ha hodn nbaa yobotna, baa raas ahace kate nzal baa yaanni ka këntede nahace. ⁵ Ndi ha këntede kolo, bëñaŋ wote baa naŋ yida, nzal baa

yaanni kahace, yiɲna ntunda n khiñ diin, wi toɲ nduube baan.» ⁶ Abé bënlaambe nhun bë luus, bë saan Kënum Këbonce, ha bohce bohce, bënkiisn bësaake kësiin kësiin.

**Halame Hërodes
lurzande kambe ni Jesus**

(Ñin hat Mat. 14:1-12; Mar. 6:14-29)

⁷ Hërodes, kani halame n bohce n Galileya, ha widn kwil miin kani diisa, ha lurzande, ya teɲ bëko ma saanni ya Joɲ matni wasa bëñaɲ kko, na sit ha këloode. ⁸ Wetande bëkolo nsaan yoh Jesus kah Elias, handiisn n kënum ni Nhaale*, yaan ti ni. Bëkolo nsaan ya ha kah hoodn n bëndiisn n kënum ni Nhaale* n këmoke yoh, ha sit ha këloode. ⁹ Wetande Hërodes saan: «N hit desna këledn na Joɲ matni wasa bëñaɲ kko. Hala kah hoobo N kani siima bë nsaan kwil koobo kambe nhun?» Ha nkek yoh cale n biika Jesus.

Jesus ñaah fkiir n bëñaɲ fwomti

(Ñin hat Mat. 14:13-21; Mar.
6:30-44; Joɲ 6:1-14)

¹⁰ Këmoke bënhitn* na Jesus bë lake ti ni, bë saan Jesus kwil miin bë yahni yoh. Jesus yaan kë baan tide, ha num baan awila diinkani n bohce n Betsaida. ¹¹ Këmoke fkiir n bëñaɲ widni, bë dooɲ Jesus. Hundi tukub baan, ha saan kambe

ni Flame ni Nhaale*, ha kiisn hat bëñaɲ bësaake.

¹² Cale leeh diisni yoola, bënlaambe nhun fcifmiin kë bësibm, bë tooh saanta Jesus: «Hit fkiir n bëñaɲ boknbo, ya bë ta tooh këntede kë kpaɲ kolo kani këntunke, tooha keka awila n yabna, mbolo bë ki fuɲa wil n wome, ya awila bë kani udiinka.» ¹³ Jesus weelkn baan: «Ñaahna baan wil n wome.» Bë weelkn Jesus: «Anuboh bë teɲ kboɲ kcif kë ksele bësibm tide. Ndá bë kah tooh wusa wil n wome wi n bëñaɲ boknbo miin?» ¹⁴ Bë kah ahace bëlante kkontu kcif. Jesus saan kë bënlaambe nhun: «Hit baan bë ta meese ha fnzuh fnzuh n bësaw n bëñaɲ bësibm kë fcifmiin.» ¹⁵ Bë yah abé. Bë tum baan miin meesëni. ¹⁶ Jesus yid kboɲ kcif kë ksele bësibm, ha lof kkit nhun ha haala, ha ya Nhaale abeni kambe n fwomti. Ha hamat kboɲ kë ksele, ha ñaah bënlaambe nhun, ya bë ta ñaah fkiir n bëñaɲ. ¹⁷ Bë wom miin bë mom, bë ced ɲate n kboɲ. Kɲata ahace bë riizn kkuta fcifmiin kë ksibm.

Pedru haah ya Jesus kah Mësias

(Ñin hat Mat. 16:13-19; Mar. 8:27-29)

¹⁸ Fleeh folo, Jesus nsaan kë Nhaale* hun hoodn, bënlaambe nhun sul ma këntuɲ. Ha kpaan baan: «Hala bëñaɲ mat saan ya N kah?» ¹⁹ Bë weelkn ma: «Bëkolo mat saan ya a kah Joɲ

matni wasa bëñaŋ kko. Bëkolo mat saan ya a kah handiisn n kënum ni Nhaale* Elias. Bëkolo mat saan ya a kah hoodn n bëndiisn n kënum ni Nhaale* n këmoke yoh, sitni ha këloode.»²⁰ Jesus bun baan kpaanna: «A baa, hala N kah?» Pedru weelkn ma awakma: «Hu a kah Mësias Nhaale hit ti ni.»

**Jesus saan kambe n këloode
nhun, kë bsit ha këloode.**

(Ñin hat Mat. 16:20-28; Mar. 8:30-9:1)

²¹ Jesus cooh baan saanta hal ohal kambe woobo. ²² Ha saan baan ya: «Ureeŋ ya ñi, Mbi n Halante, ta miida bëdaale. Bëndaŋ n bëñaŋ, kë bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bënlaam n Fhite na Moisés, bë kah ñi bina loha. N kah looda, Nhaale kah ñi bina sitna, fleeh fnhabal.»

²³ Jesus saan kë bëñaŋ miin: «Há hal naŋ hotnde kë ñi, ha teŋ loha bko nhun tema, ha yid fbalak fñaandat n këloode nhun fleeh fleeh, ha dooŋ ñi. ²⁴ ya hal naŋ ni caawa fyabm nhun, fkah ma mada. Wetande ho ma madni fyabm nhun cale ha ñeŋni ñi, hi fun caaw. ²⁵ Wi kpal, hal kaaña fyeré miin, há bsaw bko nhun mad ha bsiim narahe? ²⁶ Há hal duutur ñi kë wil N matni laam, hat Mbi n Halante kah bina tenka këduutar n hal heebe, këmoke ha kah ti ni bina ha fcimbe nhun, kë fcimbe n Faama, kë fi n nzaan bëleti n haala.

²⁷ Kcoso N kah baa saanta: Teŋ anuboh bëkolo keyëni bina looda ntaŋ biika bbin n Flame ni Nhaale*.»

Jesus weelkële

(Ñin hat Mat. 17:1-8; Mar. 9:2-8)

²⁸ Nzal bë saanni weebe, udiis kleeh kcif kë ksibm, Jesus tooh kë Pedru, kë Joŋ, kë Tiagu, bë tooh ha fñute tooh saanta kë Nhaale. ²⁹ Këmoke Jesus kani saanta kë Nhaale, fcum nhun weelkële cale wolo, yatn nhun lake uhii nlik, uñad. ³⁰ Bëlante bësibm bin ti saanta kë Jesus. Bë kah yoh Moisés kë Elias. ³¹ Fnkpaya biktële baan, bë nsaan kambe n këloode nhun kani bin widële ha Jerusaleŋ. ³² Pedru kë bëkal ma bë kah yoh ha nyuuz. Nzal bë wilëni bë biik fñadna na Jesus kë bëlante bësibm kani yoh kë hun. ³³ Nzal bëlante nahace kani luusa, Pedru, ntaŋ widnna wilma ha kani saanta, ha saan: «Hanlaam, ureeŋ ya ba ta kah anuboh. Bë kah tooha meksa nyaŋ hobm. Bolo bin di, bolo bi na Moisés, bolo bi na Elias.» ³⁴ Nzal ha kani saanta kwil koobo, fmil wale ktede baan, bënlaambe ŋate kë kole, këmoke bë yaatni ha fmil. ³⁵ Ledn yaan ti ka fmil, kani yoh saanta: «Hoobo kah Mbi da N cokni, baa siimna wilma ha saanni.» ³⁶ Nzal ledn nahace sawni saanta, bë biik Jesus ŋate hun hoodn. Bënlaambe nhun cooloh. Kleeh nahace bë wote saan hal ohal wilma bë biikni.

Jesus kiisn hal hawuule yaatni

(Ñin hat Mat. 17:14-18; Mar. 9:14-27)

³⁷Bit ñaan ahace, awé bë nwale ti ka fñute, fkiir n bëñaŋ tooh rata kë Jesus. ³⁸Halante holo ha fñuukn n fkiir n bëñaŋ, ha tuuk Jesus kë ledn sate: «Hanlaam da, N hacña bohce, ñini mbi da, mbi da hoodn N teŋni. ³⁹Teŋ hawuule yaat ma ni, awakma ha mat ma tum ha nkpuul bëdaale, ha nfikdële këfayé kate nluuzna wi yaan ha bsum. Ukeyé ma mat yisn kate faye ma saw. ⁴⁰N hac bënlaambe di bohce bëdaale, yaanna hawuule, wetande bë wote mada.» ⁴¹Jesus saan: «Bëñaŋ ni wambu duulni nkob nklo, wote ni kah bëluuse. Kate nzala na N kah kaha kë baa? Kate nzala na N kah baa miidana?» Ha bsaw ha saan kë faa ma n mbi: «Sit, num ti mbi di!» ⁴²Nzal mbi dufële suln Jesus, hawuule kob ma ha bohce ha nfikdële. Jesus ŋarde hawuule, ha kiis ma, ha ñaah ma faa ma. ⁴³Ubaat ti bëñaŋ miin, kë knmada kndaŋ ni Nhaale.

Jesus saan hat kambe n këloode nhun

(Ñin hat Mat. 17:22,23; Mar. 9:30-32)

Ubaat ti bëñaŋ miin kambe kwil miin Jesus yahni yoh. Abé Jesus saan kë bënlaambe nhun: ⁴⁴«Siimna kmboñ wilma N kani tooha saanta. Mbi n Halante bë kah ma ñaaha ha kcif n bëlante.» ⁴⁵Wetande baan bë wote zak

fñaani nsaan weebe. Ukah yoh fsuhe ha baan, bë wotni zak fñaani. Wetande bë teŋ kole n kpaanna Jesus kambe n saan weebe.

Hal kah bina yof bëkeela?

(Ñin hat Mat. 18:1-5; Mar. 9:33-37)

⁴⁶Bënlaambe na Jesus kah yoh kpeelnde, ya hala kah kaha undaŋ ha fñuukn baan. ⁴⁷Ya Jesus widn mtaankat baan, abé ha yid mbi soñ, ha tum ha këntunke nhun. ⁴⁸Ha saan baan: «Miin tukub mbi hoobo, ha ftuuke da, ñi na ha tukub. Halma tukub ni ñi, ha tukub halma hit ti ni ñi. Ho ma kani usoñ ha fñuukn diin, heebe na kah bina kaha undaŋ.»

Hal wote ni ba mac, ha kah hi n ba

(Ñin hat Mar. 9:38-40)

⁴⁹Joŋ saan Jesus: «Hanlaam ba, bë biik halante holo ha mbesnde bëwuule ha ftuuke di. Bë cooh ma, ya ha wote kah hi n ba.» ⁵⁰Wetande Jesus saan baan: «Kam na ma coohna, ya hal wotni kah hamace ba, ha kah hi n ba.»

Bëñaŋ n Samaria loh tukubna Jesus

⁵¹Ya cale këmoke nahace reeŋni, bë kah ma ni yoh bina numa kah fyeré foobo, tooha haala, Jesus sawle kë fhiiñe hun miin, tooha ha Jerusaleŋ. ⁵²Ha hit bëñaŋ bëkolo ya bë ta tooh

acum. Bë tooh bë yaat ha kpaŋ kolo n bëñaŋ n Samaria, tooh meksa bbin na Jesus. ⁵³ Wetande cale bëñaŋ n bohce nahace widni yoh ya ha kah tooha ha Jerusaleŋ, bë wote ma naŋ tukba. ⁵⁴ Këmoke bënlaambe nhun Tiagu kë Joŋ bë biikni kwil keebe, bë kpaan ma: «Faan ba, a naŋ ya ba ta hit kcoohe ta wale ka haala ki n sawa kë bëñaŋ boknbo, [cale Elias yahni yoh hat]?» ⁵⁵ Wetande Jesus lake ha ŋarde baan, [ha saan: «Baa wote widn fhiiñe fwilma baa teŋni. ⁵⁶ Ya Mbi n Halante wote ti bin sawa kë fyabm n bëñaŋ, wetande caawa nbaan.]]» Abé bë lake tooha ha kpaŋ kolo.

Nlurzat n bëki kani dooŋna Jesus

(*Ñin hat Mat. 8:19-22*)

⁵⁷ Nzal bë kani yoh ha bsin, teŋ hal saanni Jesus: «N kah bina tooha kë hu, awila wolo a kani tooha.» ⁵⁸ Jesus weelkn ma: «Këhuuze teŋ buhe baan, kwuunke teŋ kpabm baan, wetande Mbi n Halante wote teŋ awila n riŋna bko.» ⁵⁹ Ha saan holo: «Dooŋ ñi.» Wetande he weelkn: «Faan da, yis ñi këtiitn tooh kpeba Baaba.» ⁶⁰ Jesus weelkn: «Yis bëloode ta kpeb bëloode baan, wetande hu tooh a saan kambe n Flame ni Nhaale*.» ⁶¹ Teŋ holo saanni Jesus: «Faan da, N naŋ tooha kë hu, wetande yis ñi këtiitn N tooh saanta bëyah da.» ⁶² Jesus weelkn: «Miin zakni këbinde,

ha ñinëni ataan, ha wote kpal sifa awila Nhaale kani halame.»

Jesus hit bënlaambe nhun 70

10 Nzal kwil koobo diisni, Faan baan cokn bënlaambe bsaw n bëñaŋ bëhobm kë fcifmiin^e Ha hit baan acum nhun bësibm bësibm, ha këbaabm kë kpaŋ miin awila ha kani bina tooha. ² Ha saan baan: «Kcoso, fdukn n kham kah fndaŋ, wetande bësif ma duul. Sakna Faan n kham ya ha ta hit bësif bëkpahe tooh kham. ³ Toohna! Ñi N kah baa hita cale ksaaka ha fñuukn n kŋoon. ⁴ Kamna numa boote, kate fsaku, kate ksabatu. Kamna waasta këmoke ha kënsuŋ n bëñaŋ ha bsin. ⁵ Ha hodn ma baa yaatni, saanna këtiitn: ‘Fceehe kah ha bëñaŋ n hoodn woobo.’ ⁶ Ndi ahace baa rat kë hal n fceehe, kënsuŋ n fceehe diin ta bin ŋate kë hun. Ndi ha keyé, ki bin ŋate kë baa. ⁷ Ŋatëna ha hodn woode, baa womna baa siikn wil bë ñaah ni baa, ya hasif reeŋ byehte. Kamna fota hodn hodn. ⁸ Këmoke baa kazni ha këbaabm kolo bëyoobot baa, baa womna wo ma bë ñaah ni baa. ⁹ Kiisna bëñaŋ bësaake kani ahace, baa saan bëñaŋ: ‘Flame ni Nhaale* hut ti ha baa.’ ¹⁰ Wetande ha këbaabm kolo baa yaatni, há bë wote baa yobot, baa diisna ha fyeré baa saan: ¹¹ ‘Kate ntunda n këbaabm diin lorni khiñ ba, ba kah wun yiŋna. Uliimat ya baa loh ba. Wetande

^e 10:1 Ha këkarta unkiinde wolo, bë til 72.

baa reeṅ widnna ya Flame ni Nhaale* hut ti ha baa.’»

¹² Jesus saan hat: «N kah baa saanta ya, fleeh n flif, baa kah bina siim narahe bëdaale, baa yof bëñaṅ n këbaabm n Sodoma.»

Bëñaṅ lohni ksiim

(Ñin hat Mat. 11:20-24)

¹³ «Wayni hu, këbaabm n Korasiṅ! Wayni hu, këbaabm n Betsaida! Ndi këdeele këndaṅ koobo bë yahni ha hu, ndi bë yahni kun ha këbaabm n Tiru, kë Sidoṅ, bëñaṅ n kbohce nahace kah yoh besna nhurke n klume baan. Nzal wala bë kah yoh meesëna bë tumbële yatn n walna asaar, kë luutn ha kko baan. ¹⁴ Wetande fleeh n flif, baa kah bina siim narahe bëdaale, baa yof bëñaṅ n këbaabm n Tiru kë Sidoṅ. ¹⁵ Hu hat, këntede n Kafarnaṅ, a naṅ yuudële seh kate ha haala? Bë kah na bina walna seh kate ha fyeré n bëloode.»

¹⁶ Jesus lake ha saan kë bënlaambe nhun: «Hal siimni baa, ñi na ha siim. Hal loh ni baa, ñi na ha loh hat. Hal lohni ñi ha loh halma hit ti ni ñi.»

Bënlaambe lake ti

¹⁷ Bënlaambe nhun bsaw n bëñaṅ bëhobm kë fcifmiin^f, bë lake ti bë sumande, bë saan: «Faan ba, kate

bëwuule siimbële ba, këmoke bë saanni ha ftuuke di.» ¹⁸ Jesus weelkn baan: «N biik Satanah ha kobe ti ka haala cale n fñadna n rese. ¹⁹ Siimbëlina. Ñi N ñaah baa knmada n fota khaze kmbol kë këhaahe, kë knmada n kpoka faye miin n hamace, ntaṅ yaha baa uwohe. ²⁰ Wetande kamna sumande cale bëwuule kani baa siimbëlina. Sumandëna cale ktuuke diin kani ktilat ha haala.»

Kësuma na Jesus

(Ñin hat Mat. 11:25-27; 13:16,17)

²¹ Këmoke nahace, Jesus riiz kë kësuma n Faafe Ñaani ni Nhaale, ha saan: «N ya na abeni, Baaba, Faan ni haala kë bohce, cale a suh ni teṅki kwidn kë bësire kwil koobo. Wetande A toṅ kun bësoñ. Abé, Baaba, N ya na abeni, cale woobo kani a bnaṅ di. ²² Baaba ñaah ñi miin. Hal saake widnna Mbi, keyëni Faama. Hal saake widnna Baaba, keyëni Mbi, kë bëko ma Mbi naṅ tumna ya bë ta ma widn.»

²³ Ha lake ha bënlaambe nhun, ha saan kë baan bëtide: «Bëñaṅ biikni kwil baa biikni, bë haalat. ²⁴ N saan baa, bëndiisn n kënum ni Nhaale* bëkpahe kë bëlame bë naṅ yoh biikana wo ma baa biikni, wetande bë wote wun biik. Bë naṅ siima hat wo ti baa siimni. Wetande bë wote wun siim.»

^f 10:17 Ha këkarta unkiinde wolo, bë til 72.

Fhite kētiitn na Moisés

(Ñin hat Mat. 22:34-40; Mar. 12:28-31)

²⁵ Teñ hanlaam n Fhite na Moisés, nañ yoh liinka Jesus, ha sit ha kpaan ma: «Hanlaam, wi N mada yaha, N tenka ññaani n fyabm n bsawma?» ²⁶ Jesus weelkn: «Wi ha Fhite na Moisés saan, kambe weebe? Abala a dem fun?» ²⁷ Hundi saan: «Ñeñ Faan kani Nhaale di kē fhiiñe di miin, kē flide di miin, kē faye di miin, kē mtaankat di miin. Ñeñ ho ma sultande ni kē hu cale n hu teema.» ²⁸ Jesus saan: «A weelkn kmboñ. Há yah fun, a kah bina tenka ññaani n fyabm n bsawma.» ²⁹ Wetande hanlaam n Fhite na Moisés nañ yoh kobmna bko nhun. Abé ha kpaan Jesus: «Hala kah hal sultande ni kē ñi?»

Samaritanu teñni fhiiñe fbonne

³⁰ Jesus weelkn: «Teñ halante holo wale ti ni ka Jerusaleñ, tooh ha kēbaabm n Jerikó. Ha kobe ha k cif n bēnkpozñ, bē kpotn ma miin, bē huuh ma, bē diis, bē ñat ma ti uwiise. ³¹ Hayure* n kpañ ni Nhaale* diis ahace. Nzal ha biikma ni ha ker ha kēsiñ kolo. ³² Hat halante Lēvita holo diis kahace, ha biik ma ha ker ha kēsiñ kolo. ³³ Wetande halante n bohce n Samaria toohni keyēni ha kpañ, he diis ma kēntuñ. Kēmoke ha biikma ni, ha teñ kēsaar nhun. ³⁴ Ha sul ma ha kiisn ma reete kē bliifat kē

siidi, ha hal ma kē faar. Ha kaan ma ha wumbre-kiiti nhun, ha num ma ha hodn n bēyoobdi, ha fuñ ma ahace. ³⁵ Fleeñ folo ha yaan kbees n brata^g ksibm, ha ñaah Faan n hodn n bēyoobdi, ha ya ma: ‘Fuñ halante hoobo. Miin a waasatni ha hun, yofni kbees koobo, N kah na bina yehta na kēmoke N lake ti ni.’»

³⁶ Jesus kpaan hanlaam n Fhite na Moisés: «Baan ma kē bēhobm, hala a biik ya ha kah ho ma sultande ni kē halante kobēni ha k cif n bēnkpozñ?» ³⁷ Hanlaam n Fhite na Moisés weelkn: «Ho ma yah ma ni kmboñ.» Jesus saw saan: «Tooh, a yah cale woodn.»

Ha hodn na Marta kē Maria

³⁸ Jesus kē bēnlaambe nhun bē ced bsin, tooh ha kēntede kolo. Ahace haniin holo bētuukni Marta ha yobot ma ha hodn nhun. ³⁹ Marta teñ yoh biyayaa ma bētuukni Maria, ha meese ha khiñ na Jesus, ha nsiim klaambe nhun. ⁴⁰ Ya Marta nfot ulurzande bēdaale ha kēsif, ya ha teñ yoh kwil kpahe ha kani yaha. Abé ha suln Jesus kēntuñ, ha ya ma: «Faan da, ukeyé na ti boh, ya biyannii da yisñ ñi hoodn ha kēsif koobo miin? Ya ma hi ti ñi bin fuñ!» ⁴¹ Wetande Jesus weelkn ma: «Marta, Marta, hu nfot a nlurzande a fiir kē kwil kpahe. ⁴² Wetande wil woodn na kpal. Maria cokn kēsiñ kēbonne, bē keyé ma kun bina yaan na.»

^g 10:35 Brata kah fwuume ññada teñni nkpal, bēmatni mekes kbees kē bun.

**Jesus laam bënlaambe nhun cale
bë reeṅ saanta kë Nhaale**

(*Ñin hat Mat. 6:9-13; 7:7-11*)

11 Jesus kah yoh awila wolo, ha nsaan kë Nhaale*. Këmoke ha sawlëni, hanlaambe nhun hoodn ya ma: «Faan da, laam ba saanta kë Nhaale, cale Joṅ matni wasa bëñaṅ kko, laamni bënlaambe nhun.»² Jesus ya baan: «Këmoke baa kani saanta kë Nhaale, baa reeṅ saanta abó:

‘Faa ba, bëcim ftuuke di.

Flame* di fi ti bin.

³ Ñaah ba fwomti n fleeh
fleeh bë reeṅni.

⁴ Kar klume ba,
ya ba hat bë mat kar bëñaṅ
miin lumni ha ba.

Kam ba yisnaa bë yaat ha
kmbeeret,
wetande kobm ba uwohe.’»

⁵ Jesus bun baan saanta: «Ndi hoodn n baa mada tooha ha hodn n zid ma këmarhe këndaṅ, ha saan ma: ‘Zida, dibat ñi kboṅ khobm.’⁶ Ya zid da yaande ñi ha kpaṅ, ha yaan ti ka bohce daace. N wote teṅ wil n ñaaha nhun.’⁷ Ndi zid di hi weelkn ha hodn: ‘Kam ñi bohna, ya N baṅ futn. Ñi kë kmbi da bëriṅe ha mtaare. N saake sita ñaaha nhu kun.’»

⁸ Jesus bun saanta: «N kah baa saanta, kate ha wote keh naṅ sita tooha ñaaha nhun kun, cale ha kani zid nhun,

wetande cale ha boh ma ni, ha kah bina sita, tooh ñaaha nhun wilma ha zekba ti ni miin.⁹ Kambe n weebe ha N saan baa: ‘Sakna, Nhaale kah baa ñaaha. Kekna, baa kah bina ratdëna. Masna bfutn, bë kah baa bun bina wuufu. ¹⁰ Wetande miin sakni, hi yid. Ho ma kekni, ha kah fuṅna. Ho ma masni bfutn, bë kah ma bina wuufu. ¹¹ Hala kah faa, [ndi mbi nhun sak ma kboṅ, hi ma ñaah flaakn?] Ndi há sak ma ksele, hi mada ma ñaaha haze kmbol? ¹² Ndi há sak ma fhaahe n ñek, hi ma ñaah ahaahe? ¹³ Ndi baa dih baa wohni klo, baa mada ñaaha kmbi diin kwil kbonce, nsunkëni Faa diin kani ha haala, kani bina ñaaha Faafe Ñaani nhun ha bëko ma sak ma ni.»

Jesus kë hawuule

(*Ñin hat Mat. 12:22-30; Mar. 3:20-27*)

¹⁴ Jesus kah yoh besa hawuule ka halante saake ni saanta. Këmoke hawuule yaanni ka halante, ha kac saanta. Ubaat ti bëñaṅ miin.¹⁵ Wetande bëkolo nahace saan: «Kë knmada n Beelsëbu, kani Halame n bëwuule, na ha kah baan besa.»¹⁶ Bëkolo tooh ma liinka, bë sak ma ya hi baan yah këdeele bin ti ni ka haala.¹⁷ Wetande Jesus widni mtaankat baan, ha ya baan: «Flame miin woolndeni ha fnzuh, fkah buñële. Kpaṅ woolndeni ha fnzuh kah bina kobëna miin.¹⁸ Ndi kmbi n Satanas^h woolnde,

^h 11:18 Satanas kah ftuuke folo n Halame n bëwuule.

abala flame nhun mada bina cete? Ya baa saan ya ñi n besnde bëwuule kë kmada n Beelsëbu. ¹⁹Ndi há N kah baan besnde kë kmada n Beelsëbu, ndi kë hala ha kmibi diin kah baan bina besa? Baan teema bë kah bina baa lifna. ²⁰Wetande ha Ñi n besnde bëwuule kambe n fcif ni Nhaale, baa mada widna fñaani ya Flame ni Nhaale* hut ti. ²¹Këmoke halante n faye kani kpeefa hodn ma kë kpad, wi kah kmboñ. ²²Wetande há ndi halante holo usate faye, yof ma ni, binti hut he ma kpok, ha kpotn ma kpadn ha kob ti ni klo, ha wooln kwil nhun miin ha yeem ni yoh. ²³Hal wotni kah kë ñi, ha kah hamace da, Halma wotni hat wonde kë ñi, ho ma kah zasa.»

Bëwuule lake

(Ñin hat Mat. 12:43-45)

²⁴Jesus saan hat: «Këmoke hawuule yaanni ka hal, hi tooh ha kwila ksole, keka awila n yabna. Há wote fuñ, hi saan: ‘N kah lakëna ha hodn da awila N yaan ti ni.’ ²⁵Ha kaz ha hodn nahace, ha biik wun utaasat, bë mekes wun kmboñ. ²⁶Abé hi yaan ha tooh kek bëwuule bëcif kë bësibm, teetëni kpam bë yof ma bëdaale, yof ma ni. Bë mat ti yaat bë meese ha halante heebe. Abé ha bsaw, fyabm ma mat saarat, fyof këtiitn.»

Kësuma n kcoso

²⁷Këmoke Jesus sawni saanta kwil koobo miin, haniin holo ha fkiir n bëñañ, ha kpuul ha saan: «Haniin deehe na ni, yarkna na ni, hahaalat.» ²⁸Wetande Jesus weelkn: «Bëko ma siimni Saan ni Nhaale, bë yah cale usaanni, bë teete sumande.»

Jonas kah ktonjële ni Nhaale

(Ñin hat Mat. 12:38-42; Mar. 8:12)

²⁹Këmoke fkiir n bëñañ sucëni bë bikti Jesus, ha yal baan saanta: «Bëñañ n wambu wohni klo. Bë nsak ktonjële ni Nhaale, wetande ktonjële koodn tide na bë kah baan bina ñaaha, kani handiisn n kënum ni Nhaale* Jonas. ³⁰Ya cale Jonas kani yoh ktonjële ni Nhaale ha bëñañ n këbaabm n Ninivé, abé hat Mbi n Halante kah bina kaha ktonjële ha bëñañ n wambu. ³¹Fleeh n flif halame haniin n Saba ha kah bina sita dankana bëñañ n wambu, ya hundi bin ti ka bohce wolo këdaace, bina siimna kwidn na halame Salomoñ. Wetande ho ma kani anuboh, hadañ ha yof Salomoñ. ³²Bëñañ n Ninivé hat, bë kah bina sita fleeh n flif, dankana bëñañ n wambu, ya baan bes yoh nhurke n klume baan, këmoke bë siimni saan na Jonas. Wetande ho ma kani anuboh hadañ ha yof Jonas.»

Fnkpaya kë Bmehn

(Ñin hat Mat. 5:15; 6:22,23)

³³ Jesus raas saanta: «Hal keyé hiifna këkande, hi tooh kun suh ha fntas, ndi ha leez kun kë këmbombe. Wetande ha mat kun tum ktete n fzozn, awila bëñaŋ kani yaata ha hodn, bë ki mada ni biika fnkpaya. ³⁴ Këkande n liite di kah fkit di. Ndi fkah kbonce, liite di miin kah tenka fnkpaya. Ndi há fkah fwohe, liite di kah ŋate umehni. ³⁵ Abé, baa tumna klo ya ndi fnkpaya di moke kah bmehn. ³⁶ Wetande ndi liite di riiz kë fnkpaya, wotni teŋ bmehn, abé liite di miin, mat teŋ nfahna.»

Jesus duuba bëfarisew, miin kë bënlaam n Fhite na Moisés

(Ñin hat Mat. 23:1-36; Mar. 12:38-40)

³⁷ Këmoke Jesus sawni saanta, hafarisew holo kaza ma tooha wom ti kë hun ha kpaŋ ma. Jesus yaat, ha meese ha fzozn. ³⁸ Ubaat ti hafarisew bëdaale, cale Jesus wotni dooŋ bñite n kmekes n wasana kcif ntaŋ tiita wom ti. ³⁹ Wetande Faan ba saan: «Baa bëfarisew, baa batah ftifn kë blim bmdec ha kësiin n këyerek, wetande khodol diin riiz kpotn kë bwoh. ⁴⁰ Bëñaŋ ntaŋ kko, hal mekesni kësiin n këyerek, ha wote hat mekes kësiin n këhodol? ⁴¹ Baa reeŋ ñaaha bëyaase wo ma baa teŋni, abé miin wi bin ŋate uñaani ha baa. ⁴² Wayni, baa bëfarisew, matni ñaah

këdaab fcifmiin n kwil diin, hat kë siimte, kë nbatu, kë kwil miin matni ñaah nzubna ha suufn. Baa wote boh dooŋna uluuse kate toŋna fñeje ha Nhaale. Kwil koobo baa reeŋ kun yaha, ntaŋ leytana keela. ⁴³ Wayni, baa bëfarisew, baa naŋ tenka kluz n fcimbe ha hodn n kësuce* n bëjudew. Baa mat hat naŋ ya bë ta baa sum ha këbaabm. ⁴⁴ Wayni baa, mebdëni kë fziile bësaake ni biika, bë nfot ktete n fun ntaŋ widnna.»

⁴⁵ Hanlaam n Fhite na Moisés weelkn Jesus: «Hanlaam, këmoke a saanni saan woobo, a ñet ba hat.» ⁴⁶ Jesus weelkn: «Wayni baa hat, bënlaam n Fhite na Moisés, tumni bëkeela fwumbre fndaŋ bësaake ni miidana. Baa, baa wote fun naŋ metna kate kë fmbi n fcif diin. ⁴⁷ Wayni baa, matni niis fziile n bëndiisn n kënum ni Nhaale*, bëmaam diin habni yoh. ⁴⁸ Wetande baa ntoŋ ya baa sumande kë kwilma bëmaam diin yahni, ya bë hab yoh bëndiisn n kënum ni Nhaale*, wetande baa, baa mat niis fziile baan. ⁴⁹ Kambe n weebe ha kwidn ni Nhaale saan: ‘N kah baan hita bëndiisn n kënum ni Nhaale*, hat kë bënhitn*. Wetande bë kah bina haba bëkolo, bë nluubm bëkeela.’ ⁵⁰ Kambe n weebe ha Nhaale kah bina tumna bëñaŋ n moh naŋa duube, n ksaham n bëndiisn n kënum ni Nhaale* bë habni yoh këbiite bë mekes ni fyeré. ⁵¹ Uyalti kë ksaham na Abél, kate ha ksaham na Sakaria loodni ha fñuukn n awila

bëmatni zed fncinte kë Hodn ni Nhaale. N bun saanta ya Nhaale kah bina tumna bëñaŋ n moh naŋa duube. ⁵²Wayni baa, bënlaam n Fhite na Moisés, baa num këwuufu n bfutn n kwidn, ya baa wote yaat, wetande baa wote yisn bëkolo yaata.»

⁵³Këmoke Jesus yaanni kahace, bënlaam n Fhite na Moisés kë bëfarisew, bë kac ma meha kë fhiine, bë boh ma yoh kë kpaan kpahe n fnceerde, ⁵⁴ya bë nkek keh këdeele n zak ma ha kweelkn.

Ktoonj kambe ndookële

(Ñin hat Mat. 10:26,27)

12 Bëñaŋ kkontu kpahe bësucahace, kate bë ntoknde ha kliite baan. Jesus yal keh saanta kë bënlaambe nhun këtiitn: «Tumna klo kmboñ kë klaambe n bëfarisew, ya këndookn baan kah cale n bmas matni tum kboŋ biim. ²Uwotee teŋ wil leezëna, bë keyëni bina biika, kate wil owil suhëni, keyëni bina widëlna. ³Kambe nweebe wilma baa saanni ha bmehn, bë kah wun bina siimna ha nfah n leeh. Miin baa saan ha fsuhe ha khodol n hodn, bëkah wun bina saanta ktete n fduuŋ n hodn.»

Hala bë reeŋ kolëna

(Ñin hat Mat. 10:28-31)

⁴Jesus kah yoh saanta: «Bëzid da, N saan baa: Kamna kole hal mada ni haba liite, ha lake ha saake yaha wil wolo.

⁵N kah baa liimta halma baa reeŋni kolëna. Kolëna Nhaale, ho ma, nzal ha yaanni fyabm, ha mada fun kpada ha awila n bsiim narahe. Abé N kah baa saanta, hundi na baa reeŋ kolëna.»

⁶Jesus saan hat: «Baa keyé mat wusn nziinka bëcif, ha kbees ksibm? Kate hoodn nbaan Nhaale wote zile. ⁷Kate wul n bko diin kah miin udemat. Abé kamna kole, ya baa, baa teŋ nkpal yofni nziinka bëkpahe.»

Naŋa ndi loha Kristu

*(Ñina hat Mat. 10:32,33;
12:32; 10:19,20)*

⁸Jesus saan: «N kah baa saanta: Hal miin saanni acum n bëñaŋ, ya ha naŋ ñi, Mbi n Halante kah bina saanta ya ha naŋ ma, acum n Knzaan ni Nhaale* kani ha haala. ⁹Wetande ho ma loh ni ñi acum n bëñaŋ, N kah ma bina loha hat acum n Knzaan ni Nhaale*

kani ha haala. ¹⁰ Nhaale kah bina karna hal saanni taknbatn ha Mbi n Halante, wetande ha wote kah karna hal ñetni Faafe Ñaani ni Nhaale. ¹¹ Nzal bë numni baa ha hodn n kësuce* n bëjudew, ndi ha bëndaŋ kë bëlame, kamna lurzande cale n kobmna kko diin ndi cale n weelkna. ¹² Ya Faafe Ñaani ni Nhaale kah baa bina laamna, këmoke nahace, wilma baa reeŋni saanta.»

Mbuntul* n habani yoorti

¹³ Hal ha fñuukn n fkiir n bëñaŋ saan Jesus: «Hanlaam, saan biyabaaba hi woolnde këbani kë ñi.» ¹⁴ Wetande Jesus weelkn: «Halante, hala tum ñi halif ndi hanwool n këbani diin?» ¹⁵ Ha lake ha saan kë fkiir n bëñaŋ: «Tumna klo kmboñ. Kamna yisa këbani dookn n baa, ya fyabm n hal ohal keyé ha kwil kpahe ha teŋni. »

¹⁶ Ha saan baan mbuntul* n fduuŋ n halante habani holo, deeh bëdaale. ¹⁷ «Habani yal kah tiidna abó: ‘Wi N kah yaha? N wote teŋ awila n yeetna ndeehna da.’ ¹⁸ Ha saan: ‘N kah yaha woobo. N kah hamta fwul da, n lake niis folo fndaŋ. Ahace N mada yeetna ndeehna da miin kë mteŋ da. ¹⁹ N kah bina saanta kë bko da: ‘Halante, a teŋ këbani mooña, ki n krese mooña. Yabm, a womti, a siikn, a nzunzat.’ ²⁰ Wetande Nhaale ya ma: ‘Halante hayoor, hayoor,

a kah looda këmarhe koobo. Wo ma a riŋni, wi n hala na ukah ti bina ŋatëna?’»

²¹ Jesus saw saanta: «Abé na ukah bina kaha, ha ho ma matni sucn këbani ha bko nhun, wetande ha wote banat acum ni Nhaale.»

Nkobna nklo ha Nhaale

(Ñin hat Mat. 6:25-34; 19-21)

²² Jesus saan kë bënlaambe nhun: «Kambe nweebe na N saan baa: Kamna fota bënlorzande kambe fyabm diin, kambe n wome; kate liite, kambe n yatn ntumna ha liite. ²³ Fyabm diin yof wil n wome, liite diin yof kyatn. ²⁴ Ñinna kŋook, keyëni suka, kate hama, kate tenka fwul kate fbire, wetande Nhaale mat baan ñaah wil n wome. Wetande baa, baa kpal baa yof khaze n kleen. ²⁵ Hala nbaa, kë ntib tibële nhun miin, mada buna fliikta n fndanda n fcif ha nkutna nhun? ²⁶ Ya ndi ha baa saake yaha kwil ksooñ, kambe nwi ha baa lurzande kë kwil kolo? ²⁷ Baa ñina knzerna, cale ukani lib, ukeyé sifa, ukeyé tiidna ñoome. Wetande N kah baa saanta, kate halame Salomonŋ kë fcimbe nhun miin, ha wote lonce cale nzerna hoodn. ²⁸ Wetande ndi há Nhaale loñ abé nruutn kani moh ha fdukn, bluze bë kah wun bina zeda, nsunkëni baa ha kani loña, bëlante duulni nkob nklo. ²⁹ Kamna lurzande ndi fiira, kë kwil baa

kani woma kë wil baa kani siikna. ³⁰ Ya bëñaŋ n fyeré miin mat kek kwil koobo, wetande Faa diin widn ya baa naŋ kun.

³¹ Kekna këtiitn Flame ni Nhaale*, kwil koobo miin ha kah baa bina ñaaha.

³² Kamna kole, fkiir freeŋde n ksaaka, ya Faa diin sumande ñaaha n baa Flame* nhun. ³³ Wusna kwil baa teŋni, ñaaha bëyaase. Baa kekna kboote keyëni yoolohna, riŋna nkun ha haala, awila këbani keyëni sawa. Bëyeem saake kaza ahace, kate nkpuŋ saake woma nkun.

³⁴ Ya awila këbani diin kani, ahace ha khiiñe diin mat kah.»

Bësif matni kpeef

(Ñin hat Mat. 24:45-51)

³⁵ Jesus saan hat: «Baa mabëna bsawma, baa hiifna këkande diin. ³⁶ Baa kah cale n bësif kani yoonkana faan baan. Këmoke ha kah ti ni bina ka bnume, nzal ha ciike ti ni, ha mas bfutn, bë ki ma wuufut. ³⁷ Bësif beeknbe haalat, nzal faan baan lakëni, he biik baan bë nkpeef. N kah baa saanta kcoso: Faan baan kah bina mabëna, ha kah baan bina tumna bëmeese ha fzozn. Hundi teema na kah baan ñaaha wil n wome. ³⁸ Ndi ha bin ti këmarhe këndaŋ, ndi këbmdes, bëko ma ha kani biika bë n kpeef, bë haalat. ³⁹ Baa siim wil woobo: Ndi há faan ni hodn widn keh këmoke hayeem kah ti ni bina, hi kpeef, ha keyëni yisn hayeem hut këniw n hodn nhun. ⁴⁰ Baa reeŋ hat sawlëni, ya Mbi

n Halante kah ti bina nzal baa wotni yooŋ.»

⁴¹ Abé Pedru kpaan ma: «Faan da, mbuntul* boobo kah bin ba, ndi bi n bëñaŋ bëkolo?» ⁴² Jesus weelkn: «Hala kah hasif usire hat uluuse? Faan ma ñaah ni fwumbre ktete n bëkeela, ñaaha nbaan fwomti ha këmoke këreeŋde? ⁴³ Hasif heebe haalat nzal faan ma bin ti ni lake he biik ma ha yaha abé. ⁴⁴ N kah baa saanta kcoso, ha kah ma bina ñaaha fwumbre ktete n këbani nhun miin ha teŋni. ⁴⁵ Wetande ndi hasif heebe saan ha bko nhun: ‘Blake n faan da yoole.’ Ha yal kah huuhta bësif bëlante kë bëniin. Ha nwom ti ha mom siidi kate ha deekem. ⁴⁶ Faan ma bin ti fleeh ma ha wotni yooŋ, këmoke ha wote widn. Ha kah ma bina tumna ha bsiim narahe kë bëñaŋ bëwot ni kob klo ha Nhaale. ⁴⁷ Hasif heebe widni bnaŋ n faan ma, wetande ha wote tabële, hat ha wote yah bnaŋ nahace, bë kah ma bina zika bëdaale. ⁴⁸ Wetande ho ma wotni widn, ha yah wil reeŋ ma ni zika, fzikta ma kah bina duula. Wetande ho ma bë ñaah fwumbre fndaŋ, bë kah ma bina saka ukpahe. Ho ma bë kob ti ni klo bëdaale, bë kah ma bina saka bëdaale.»

Jesus num ti fnhaaharande ha fyeré

(Ñin hat Mat. 10:34-36)

⁴⁹ Jesus saan: «N bin ti kpada kcoohe ha fyeré, N naŋ ya ki hiif. ⁵⁰ Ureeŋ ya ñi N ki diis bwasa n bko bolo. N

kah ha bsiim narahe kate fleeh nahace bin widële. ⁵¹ Baa tiidn ya N num ti fceeha ha fyeré? Keyé abé. Wilma N num ti ni baa kah fnhaaharande. ⁵² Moh tooha acum ndi há bëñañ kah ha kpañ woodn bëcif, bëhobm kah maca bësibm. Bësibm kah maca bëhobm. ⁵³ Faa kah bina lakëna hamace n mbi lante. Mbi kah maca faa ma. Yaa hamace mbi niin. Mbi niin ha mace yaa ma. Maama kah maca hasale nhun. Hasale kah maca maama.»

Kliimat n këmoke

(Ñin hat Mat. 16:2,3; 5:25,26)

⁵⁴ Jesus saan hat kë fkiir n bëñañ: «Nzal baa biikni fmil yaan ti ka këyool n leeh, baa saan ya rese kah ti bina. Abé ukah. ⁵⁵ Këmoke faafe kah ti ni tuña ka khacn, baa saan: ‘Këwokos kah bina.’ Abé umat kah. ⁵⁶ Bëndookële! Ndi baa mada widnna kliimat n këmoke ha bohce kë haala, abala baa saake widnna kliimat n këmoke koobo? ⁵⁷ Abala baa saake lifna kwil koobo ha kko diin teema?» ⁵⁸ Jesus bun saanta: «Këmoke a kani tooha kë hamace ha flame, kek cale nwoña saan kë hun ha bsin, ha mokna bin na num ha fcif n halif. Halif hi na bin num handañ n flif. He na bin tum ha hodn n këdañ. ⁵⁹ N saan ya, a wote kah bina yaanta awila weebe kate a yehta bsaw n fsiloñ.»

Knzekn n bes nhurke

13 Këmoke nahace, bëñañ bëkolo hut ti ahace, bë saan Jesus cale halif Pilatus hit yoh haba bëlante bëkolo n Galileya, këmoke bë kani yaha fncinte ha Nhaale. Pilatus bastërat ksaham baan kë ki n khaze bë habna ha fncinte. ² Jesus weelkn baan, ha saan: «Baa tiidn ya bëgalilew beeknbe bë teete lum bëyoof bëgalilew miin, cale bë habni baan abé? ³ N kah baa saanta ya, ukeyé abé. Wetande há baa wote bes nhurke, baa kah bina looda cale n baan. ⁴ Baa tiidn ya bëñañ ma loodni fcifmiin kë bëcif kë bëhobm, nzal hodn zozor n Siloé kobëni ktete baan, ndi bë teete lum bëyoof bëñañ miin n Jerusalem? ⁵ N kah baa saanta ya, ukeyé abé. Wetande há baa wote bes nhurke, baa kah bina looda cale n baan.»

Blaka bhaan ntañ ndeehna

⁶ Jesus saan baan mbuntul* boobo. «Teñ halante holo, sukni blaka bhaan ha fdukn nhun. Ha tooh ñina ndi bdeeh, ha wote biik wil owil. ⁷ Halante heebe saan kë hasif n fdukn: ‘Ñinta. Uteñ krese khobm n bin ti ni keka kmbi n blaka bhaan, wetande N wote fuñ wil owil. Ces bun. Kambe nwi na bcete ha fdukn, ntañ nkpalna nwil wolo?’ ⁸ Wetande hasif weelkn ma: ‘Yisn bun

kë bniin boodn boobo. N kah bun bina tifa mbikn, nkobm bun. ⁹Mbolo bi mada bina deeha bniin kah ti ni bina, uboñ. Ndi ukeyé abé, hu bun hit ces.’»

Jesus weehkn harahe holo, fleeh n kyabm

¹⁰Fleeh n kyabm folo, Jesus kah yoh laamna ha hodn n kësuce* n bëjudew. ¹¹Tej yoh ahace haniin holo, tejni krese fcifmiin kë cif kë khobm, ha kani usaake. Ha nfot bëkuuhe, ha wote mada sadëna, ya hawuule meese ha hun. ¹²Këmoke Jesus biik ma ni, ha tuuk ma, ha ya: «Haniin, kpozële kësaake di.» ¹³Ha zoz ma kcif. Awakma haniin nahace sade, ha kac cimna Nhaale. ¹⁴Handañ n hodn n kësuce* n bëjudew, ha nate kë nhiiñ, cale Jesus kiisni fleeh n kyabm. Ha saan bëñañ: «Tej kleeh kcif kë foodn ha këntike, bë reeñ ni sifa. Baa bin ti ha kleeh koobo, wetande bë keyé ti ni kiisn fleeh n kyabm.» ¹⁵Jesus weelkn: «Bëndookële, ya ndi hal ohal n baa, tej behre, ndi wumbre-kiiti, ha keyé ma mat kpasn, fleeh n kyabm, ha num ma ñaaha wede? ¹⁶Haniin hoobo kani hi n këzok na Abraoñ, Satanasi hal ma krese fcifmiin kë cif kë khobm. Kambe nwi ha bë wote ma keh reeñ kobmna kësaake nhun, uriba ukah fleeh n kyabm?» ¹⁷Këmoke Jesus weelkn saan woobo, bëmace nhun miin duutur.

Wetande bëñañ miin nate kë kësuma këndañ, kambe n këdeele këndañ miin Jesus yah ni yoh.

Mbuntul n mostarda kë bi n tah matni biim bluuh

(Ñin hat Mat. 13:31-33; Mar. 4:30-32)

¹⁸Jesus saan: «Kë wi ha N mada mebna Flame ni Nhaale*? Abala N mada fun mebna? ¹⁹N meb fun kë frahe n btah bëtuukni mostardaj, hal sukni ha fdukn nhun, bbin dañ seh, blake btah bndañ. Khaze n kleen kpabni kyar nahace.»

²⁰Ha saan hat: «Kë wi N mada mebna hat Flame ni Nhaale*? ²¹Fmebde kë n tah matni biim, haniin woñni ha kliikta khobm n bluuh, kbiim bluuh miin.»

Bfutn bmuude

(Ñin hat Mat. 7:13,14,21-23)

²²Këmoke Jesus kani tooha ha Jerusaleñ, ha nlaam ha këbaabm kë kpañ kolo ha kani diisa. ²³Tej hal kpaan ma ni: «Faan da, ndi bëñañ bëduuli na kah caawle?» Jesus weelkn: ²⁴«Satna faye yaata ha bfutn bmuude, ya N kah baa saanta, ya bëkpahe kah bina keka yaata, bë wote kah bina fuñna. ²⁵Këmoke Faan ni hodn sitni, bañna futn, baa ki nateñi ha fyeré baa kah bina masa futn, baa nya: ‘Faan da,

ⁱ 13:16 Satanasi kah ftuuke folo n Halame n bëwuule. ^j 13:19 Mostarda kah frahe n btah, fkah fsoñ foon n krahe miin.

wuufut baa futn.’ Wetande hundi kah bina weelkn na: ‘N wote baa widn, awila baa kah ti ni.’²⁶ Baa kah bina saanta: ‘Bëwom ti, bësiikn kë hu, a laam bëñaŋ ha mboom n fyeré ba.’²⁷ Wetande hundi kah bina weelkn na: ‘N saan baa ya, N wote baa widn awila baa yaan ti ni. Baa daac ñi, baa ma miin matni yah uwohe.’²⁸ Ahace baa kah bina ŋaanda, baa ndumur ksic, këmoke baa biikni Abraoŋ, kë Isaki, kë Jakó, kë bëndiisn n kënum ni Nhaale* miin, ha Flame ni Nhaale*, nzal bë kpadni baa ha fyeré.’²⁹ Wetande bëñaŋ bëkolo kah ti bina këzañële kë këyool n leeh, kë kësiinj kësiinj n kbohce kolo miin, bë kah meesëna ha fzozn ha Flame ni Nhaale*.³⁰ Bëki ma ŋatëna këktaan bëki tooha acum. Bëko ma kani acum kah bina lakëna këktaan.»

Jesus teŋ kësaar n bëñaŋ n Jerusaleŋ

(Ñin hat Mat. 23:37-39)

³¹ Këmoke keebe, këfaade ni bëfarisew bëkolo, bë tooh saan Jesus: «Yaan awila woobo, ya Hërodes naŋ na haba.»³² Wetande Jesus weelkn: «Toohna, baa saan ncufa heebe, ‘N kah besnde bëwuule, ñi nkiisn, moh kë bluze, wetande foole N kah sawle.’³³ Ureeŋ ya N ta dooŋ bsin da moh kë bluze, foole N saw kësif da, ya handiisn n kënum ni Nhaale* saake looda awila wolo. Ha reeŋ looda khodol

n Jerusaleŋ.³⁴ Baa, bëñaŋ n Jerusaleŋ, bëñaŋ n Jerusaleŋ. Baa mat hab bëndiisn n kënum ni Nhaale*, baa safat kë klaakn, bëñaŋ Nhaale hit ti baa. Kënlakëre kënkpahe N naŋ yoh baa woŋna cale ñek matni woŋ kmbi nhun khacn n krafan nhun, wetande baa wote naŋ.³⁵ Baa kah bina ŋatëna ha hodn woyni hal. N saan baa, baa wote ñi kah bina biika, kate këmoke baa kani saanta: ‘Ubonce ha hal kah ti ni bina ha ftuuke n Faan baa.’»

Jesus weehkn harahe, fleeh n kyabm

14 Fleeh n kyabm folo, Jesus tooh womtina ha hodn n handaŋ n bëfarisew. Bë ñin Jesus këntiim.² Awila nahace, acum na Jesus, teŋ keh halante holo, teŋni kësaake n sahna.³ Abé Jesus kpaan bënlaam n Fhite na Moisés kë bëfarisew: «Fhite saan ya ureeŋ weehkna hal fleeh n kyabm, ndi bë wote ti reeŋ?»⁴ Bë cooloh. Jesus yid ha halante, ha weeh ma, ha hit ma ya ha ta ciike.⁵ Ha diis ha saanta n baan: «Hala n baa wote kah tooha awakma, yaanna wumbre-kiiti^k, ndi cile-lanba, kobëna ha buhe fleeh n kyabm?»⁶ Wetande bë wote ma mada weelkna.

Fndaŋ n bwal n bko

⁷ Jesus biik ahace bëñaŋ bëkazani. Bë ncokn awila cimbe n këmeese. Abé ha

^k 14:5 ndi ‘mbi’.

saan baan mbuntul. ⁸ «Nzal bēkazana ni tooha ha fume n kēwaase, kam meese awila n fcimbe, mbolo bē mada kazana holo teṅni fcimbe yof na ni. ⁹ Abé ho ma kazani baa bēsibm, kah bina saanta n hu: ‘Ñaah hoobo awila weebe.’ Abé hu bin ṅate kē kēduutar, tooha keka awila bsaw. ¹⁰ Kambe nweebe, há bē bina kaza, meese awila bsaw. Abé, kēmoke ho ma kazani baa bin ti, ha kah na saanta: ‘Zida, diisti awila cimbe.’ Kēmoke keebe hu ṅate kē fcimbe acum n bēñaṅ miin meesēni ha fzozn kē hu. ¹¹ Hal ohal yuudni bko nhun, bē kah ma bina walna. Ho ma walna kko nhun, bē kah ma bina yuudna.

¹² Ha saan kē halma kaza ma ni yoh: «Kēmoke ha ñaahni wil n wome ndi fi n leehn, ndi fi n kēmarhe, kam kazana bēzid di, kate bēbiyafaa di, kate bēyah di, kate bēko ma sultande ni kē hu, kani bēbani. Ya bēkeyé na ti bin kaza hat yehta. Abé bē ki na yehte. ¹³ Wetande ndi a kah yah ha fume, kaza bēyaase kē bēdukce, bēñaatēle, hat bēfoome. ¹⁴ Abé hu bin haalat, ya baan, bē wote teṅ wil n yehta nhu. Wetande Nhaale kani bina yehta, ha bsit n kēloode n bēñaṅ bēluuse.»

**Bēnkaz tooha ha Flame ni
Nhaale* Mbuntul n Fume Undaṅ
(Ñin hat Mat. 22:1-10)**

¹⁵ Kēmoke hoodn baan meesēni ha fzozn kē Jesus siimni wil woobo, ha

saan kē hun: «Halma kani maarana fume ha Flame ni Nhaale ha haalat*.» ¹⁶ Jesus weelkn ma: «Halante holo mekes fume ndaṅ, ha kaza bēñaṅ bēkpahe. ¹⁷ Kēmoke ha sawni meksa fume, ha hit bēsif ma tooh saanta bēkima bēkazani: ‘Bina ti, ya kmekes n fume ma saw!’ ¹⁸ Wetande baan ma miin bēyal saanta: ‘N wote ceeh.’ Ho n kētiitn ya: ‘N wus ftambe folo, N naṅ fun tooh ñina. Abé kar ñi.’ ¹⁹ Holo ya: ‘N wus kbehre fcifmiin, N kah baan tooh liinka. Kar ñi.’ ²⁰ Holo saan abó: ‘N yal was, utum ñi N saake tooha.’ ²¹ Hasif nahace lake ha tooh saan Faan ni hodn. He hiiña bēdaale, he saan ma: ‘Tooḥ caak ha mdar kē sin n kēbaabm, a num ti bēyaase kē bēdukce, bēfoome kē bēñaatēle.’ ²² Nzal hasif lake ni, ha ya: «Cale a hitni ñi, abemna N yah, awila tik tiita.’ ²³ Faan n hasif saan: ‘Yaan, tooha ha sin kē fot soñ, a tum baan ha faye yaata ha hodn da, ya uta riiz.’ ²⁴ N saan baa kcoso, miin bēkazani kētiitn, saake bina meeda suufn da.»

**Usat faye kaha hanlaambe na Kristu
(Ñin hat Mat. 10:37,38;5:13; Mar. 9:50)**

²⁵ Kēmoke kolo, bēñaṅ bēkpahe bē tooh kē Jesus. He biizēle hi saan kē fkiir n bēñaṅ. ²⁶ «Ndi hal naṅ ti bina ha ñi, há wote mac faa ma kē yaa ma, haniin, kmbi nhun, bēbiyafaa ma kē bēbiyayaa ma, kate liite nhun teema, ha saake kah hanlaambe da. ²⁷ Hal ohal

wotni bak fbalak fñaandat n këloode nhun, ha tooh ñi dooŋna, ha saake kah hanlaambe da. ²⁸Ndi hala nbaa, há naŋ niisa hodn fuude nzozorna, ha keyé meese këtiitn, ha tiidn a kbees ha kani bina waasta, ñina ndi ha mada wun sawna? ²⁹Ndi ha bin yal kësif n niisa, ha bin wun saake sawna, bëñaŋ miin biikni këniise nahace bë bina cera haniise bë ya: ³⁰‘Hoobo, ha yal niisa, wetande ha saake wun sawna.’ ³¹Ndi halame holo ntooh kutana, ha keyé meese këtiitn, ha tiidn ndi mada kutana kë knkoola kkontu fcifmiin, ha ho ma teŋni kkontu bsaw n hal? ³²Ha wote mada, ha teŋ hita hal ha ho ma tik ti ni ha daaca, tooh saka nhun nwoŋtële n saan. ³³Cale woodn, hal ohal n baa wotni yisn miin ha teŋni, ha saake kaha hanlaambe da.

³⁴Toom kah ubonce. Wetande há umad nsum ma, abala bë kah wun bina yaha tooh ti zuba? ³⁵Wote kpal wil owil seh, kate kobmna bohce, nsunkëni bë woŋ wun ha nzasna. Baa kpalak wun ha fyeré. Hal siimni, ha kis klo.»

Saaka madni

(Ñin hat Mat. 18:12-14)

15 Bëyide n byehte n kko, kë bëñaŋ bëkolo teŋni ftuuke fwohe, bë suln Jesus këntuŋ, tooh ma siima. ²Kambe nwil weebe, bëfarisew kë

bënlaam n Fhite na Moisés, bë nmeh ma. «Halante hoobo mat tukub bëñaŋ teŋni ftuuke fwohe, bë wom ti kë baan.» ³Jesus weelkn baan kë mbuntul boobo: ⁴«Ndi hoodn n baa teŋ ksaaka bsaw n bëñaŋ bëcif, ha mad ti hoodn n baan. Ha wote kah bina yisa bëkeela ha awila bë kani doka, tooh keka ho ma madni, kate këmoke ha fuŋ ma ni? ⁵Këmoke ha fuŋ ma ni, ha tum ma ha këkpaakn kë kësoma këndaŋ. ⁶Këmoke ha kazni ha kpaŋ, ha tuuk bëzid ma kë bëko ma sultande ni kë hun, ha saan baan: ‘Baa sumande kë ñi, ya N biik saaka da madni.’ ⁷N saan ya ma, tenka kësoma këndaŋ ha haala kambe hal teŋni ftuuke fwohe besni nhurke, yof bsaw n bëñaŋ bëtahale kë fcifmiin kë cif kë bëtahale kani bëluuse, wotni boh besna nhurke.»

Fbees fsate fhii madni

⁸Ha saan hat: «Ndi teŋ haniin, teŋni kbees n brata¹ fcifmiin, há foodn nahace mad, wilna ha kah yaha? Ha teŋ hiifna këkande, ha taas hodn, ha kek kmboñ kate ha bin fun fuŋ. ⁹Këmoke ha fuŋni fun, ha tuuk bëzid nhun kë bëko ma sultande ni kë hun, ha saan: ‘Baa sumande kë ñi, ya N biik fbees da madni.’ ¹⁰N saan baa, kah tenka kësoma këndaŋ acum n Knzaan ni Nhaale*, këmoke hal matni lum besni nhurke.»

¹ 15:8 Brata kah fwuume fñada teŋni nkpal, bëmatni mekes kbees kë bun.

Mbi madni

¹¹ Jesus saan hat: «Halante holo teŋ kmibi bësibm. ¹² Ho ma kini usoñ sak faa ma: ‘Baaba, ñaah ñi këdaab n këbani kin da.’ Abé faa ma wooln baan këbani. ¹³ Kleeh kolo diis. Mbi soñ heebe suc kwil nhun miin ha teŋni, ha diis tooha ha bohce wolo daacni, awila ha waasatni kbees nhun ha fyabm n ktaknbatn. ¹⁴ Këmoke ha sawni waasta kbees miin, kul ndaŋ hut ti ha bohce nahace, ha yal kah miidana nzekn. ¹⁵ Ha diis ha tooh saka kësif ha hadeeh n bohce nahace, he hit ma tooh dokna kkunba ha fdukn. ¹⁶ Ha naŋ yoh riizna bñefe nhun kë fwomti n kkunba bë kani woma, ya ha wote teŋ hal kah ma ni ñaaha wil owil. ¹⁷ Ha lake ha yal kah tiidna, ha saan: ‘Bësif bëdeeme na Baaba, teŋni suufn fkpahe seh fi ŋate, wetande ñi awila woobo, ñi n lood kë kul. ¹⁸ N kah sita N tooh ha Baaba. N kah ma saanta: Baaba, N lum ha Nhaale, N lum acum di. ¹⁹ Wambu N wote nreeŋ ya bë ta ñi tuuk mbi di. Wetande yid ñi cale hasif di.’ ²⁰ Ha sit ha lake ha Faa ma. Këmoke ha kani këdaace, faa ma dew ma, ha teŋ kësaar nhun, ha det, ha tooh ma mook, ha zooz ma klunku. ²¹ Mbi ya ma: ‘Baaba, N lum ha Nhaale, N lum acum di, wambu a wote ñi reeŋ tuuka mbi di.’ ²² Wetande faa ma saan kë bëdaŋ: ‘Numna ti caak yatn bonce baa tum ma. Baa num ma ti fnkudn, baa tum ha fmibi n fcif, baa tum ma

kfote. ²³ Baa num ma ti mbi n ñaare boofe, baa hab ma. Bëtooh bë womna, bësumande na. ²⁴ Ya mbi da hoobo kah yoh uloode, ha lake weehe. Ha mad yoh, wetande bëfuŋ ma.’ Abé bë yal ti yaha fume kë kësuma.

²⁵ Mbi undaŋ kah yoh ha dukn. Këmoke ha kah ti ni lakëna, ha sul kpaŋ, ha siim bë nrib bë ñire. ²⁶ Ha tuuk hadaŋ hoodn, ha kpaan ma: ‘Wili kah weebe?’ ²⁷ Hadaŋ weelkn ma: ‘Biyafaa di ha lake ti, faa di hit bëhab ma mbi n ñaare boofe, cale ha lake ti ni ha hun uweehe.’ ²⁸ Këmoke ha siimni saan weebe, ha hiiña bëdaale, ha loh yaata ha hodn. Faa ma yaanta, ha hac ma ha bohce, ²⁹ wetande ha weelkn faa ma: ‘Krese kpahe N sifidna ni. N wote loh ksiim ha fhite di, a wote ñi ñaah kate mbi n araahé ya N mada yaha fume kë bëzid da. ³⁰ Wetande wambu mbi di hoobo lake ti ni, waasatni kbees di ktaknbatn, kë bëniin teŋni ftuuke fwohe, a hab ma mbi n ñaare boofe.’ ³¹ Faa ma saan ma: ‘Mbi da, a kah bsawma kë ñi, miin kani win da ukah win di. ³² Ureeŋ ya ba ta yah fume, ba sumande. Ya biyafaa di ha kah yoh uloode, ha lake uweehe. Ha mad yoh, ha lake ti.’»

Mbuntul n hasif keyëni hi n koba klo

16 Jesus saan yoh kë bënlaambe nhun: «Teŋ yoh halante holo ubani, ñaah fwumbre ha hasif nhun. Bë ruŋ ma acum n faan nhun, ya ha

nwaasat kbees ma taknbatn. ²Faan ma tuuk ma hi kpaan: ‘Woobo kah wi, N siimni bë nsaan win di? Saan ñi kbees kdeeme na ha waasat, ya N kah na yaanna ha kësif.’ ³Hasif heebe kpaan bko nhun: ‘Wi N kah yaha, cale bë yaanni ñi ha kësif? N wote tej faye n tifa. N tej këduutar n saka kñaah. ⁴Wetande N widn wilma N kani yaha, këmoke bë yaan ni ñi ha kësif; ya bëñañ bë ki ñi mada yida ha khodn baan.’ ⁵Nzal nahace ha tuuk bëko dibani Faan nhun, hoodn hoodn. Ha kpaan hi n këtiitn: ‘Kdeeme a diba Faan da?’ ⁶He weelkn ma: ‘Baril n bliifat bsaw n bëñañ bëcif.’ Hasif heebe saan ma: ‘Yid këkarta n kndibe. A meese caak, a til: bsaw n bëñañ bësibm kë fcifmiin.’ ⁷Ha kpaan hat holo: ‘Hu, kdeeme a diba?’ He weelkn ma: ‘Fkuta n boko bsaw n bëñañ bëcif.’ Ha saan hat: ‘Yid këkarta n kndibe di, a til: bsaw n bëñañ bëtahale.’ ⁸Faan ma hi cim hasif man, cale ha yahni wil n msire. Ya bëñañ n fyeré foobo bë teete sir ha yahdëna kwil baan, yof bëñañ ma widni fnkpaya.»

⁹Jesus saan hat: «Ñi N saan baa, baa kekna bëzid kambe n këbani n fyeré, ya këmoke këbini saw, bë kah baa yeetna ha khodn baan kani raasa bsawma. ¹⁰Hal ma luusni ha kwil ksooñ, ha mat luus ha kwil kndañ hat. Halma wotni luus ha kwil ksooñ, ha keyé mat luus ha kwil kndañ hat. ¹¹Ndi baa wote kah bëluuse ha këbani n fyeré, hala kah

ti baa koba klo ñaaha n baa këbani n kcoso? ¹²Ndi há baa wote luus kë wo ma kani wi n holo, hala kah baa ñaaha win diin teema? ¹³Wote tej hal mada ni sifidna kfaan bësibm, ya ha tej ñeña hoodn, ha mac heela. Ya ha kah sawle sifidna hoodn, ha cer heela. Ya baa saake sifidna Nhaale baa wonj kë këbani hat.»

Fhite kë Flame ni Nhaale*

(Ñin hat Mat. 11:12,13;
5:31,32; Mar. 10:11,12)

¹⁴Bëfarisew bëkolo satni kcif, nzal bë siimni kwil koobo miin Jesus saan ni, bë cer ma. ¹⁵Jesus saan baan: «Baa kah bëñañ matni keedle ya bë boñ klo*, wetande Nhaale widn khiiñe diin, ya wil halante matni cim, Nhaale ñikëre wun.

¹⁶Fhite na Moisés kë fi n bëndiisn n kënum ni Nhaale* tej yoh faye kate këmoke na Joñ matni wasa bëñañ kko. Këbiite n fleeh nahace bë kac saanta Kënum Këbonce n Flame ni Nhaale*, bë kani saanta bëñañ miin yahna faye yaata ha fun. ¹⁷Utal ya haala kë bohce ta diis, nsunkëni fnziir n tilna n Fhite* mad ha nkpal.»

Bsaw n bnume

¹⁸Jesus saan hat: «Halante ohalante, sawni bnume kë haniin nhun, ha tooh

numde kë holo, ha yah flume. Ho ma numdëni kë haniin, halante nhun sawni bnume, ha yah flume hat.»

Halante habani kë Lásaru

¹⁹ Jesus bun saanta hat: «Teñ yoh halante habani, matni tum yatn bonce satni ha fwuse. Ha mat raas ha fsume fleeh fleeh, ha mat hat lonce kmboñ. ²⁰ Teñ hat halante hayaase, bëtuukni Lásaru, matni kpalande ha bfutn n mboom n habani. Ha kpah reete tiñat ma ni liite miin. ²¹ Ha mat yoh nañ fñata n suufn, matni ñate ha fzozn n habani. Kate kbitn mat ti bin moza nhun reete.

²² Fleeh folo, hayaase lood. Knzaan ni Nhaale* num ma këntuñ na Abraoñ. Habani lood hat, bë num ma bë kpeb. ²³ Ha fyeré n bëloode, habani heebe ndiis bsiim narahe bndañ. Abé ha yuudn kkit nhun, ha biik Abraoñ këdaace, kë Lásaru këntuñ nhun. ²⁴ Ha kpuul bëdaale, ha ya: ‘Baaba Abraoñ, teñ asaar da. Hit Lásaru ha moñ mbi n kcif nhun ha wede, ya ha ta ñi coolkn këdemet, ya ñi N kinzande ha kcoohe koobo.’ ²⁵ Wetande Abraoñ saan: ‘Mbi da, hoonze cale a teñni yoh fsume ha fyabm di, awé Lásaru ndiis wohe tide. Wambu hundi bë coolkn ma, hu a kah ha bsiim narahe. ²⁶ Keyé weebe tide. Bëtum ba buhe bcunke bndañ ha fñuukn ba, kate hal kani anuboh, nañ tooha këbeebe, ha saake, kate baa

kani këbeebe saake ti bina anuboh.’ ²⁷ Habani saan: ‘Cale ukani abé, Baaba Abraoñ, N hacña bohce ya hu ma hit ha kpañ na baaba. ²⁸ Ya N teñ bëbiyafaa bëcif. Hi baan tooh saan, ya bë moke ti bin awila woobo nkinzande.’ ²⁹ Abraoñ ya ma: ‘Bë teñ saan utilat na Moisés, kë wi n bëndiisni n kënum ni Nhaale*. Bë ta wun siim.’ ³⁰ Ha saan: ‘Keyé abé, Baaba Abraoñ, wetande ndi hal loodni ha sit, he tooh baan saan, bë ki bes nhurke.’ ³¹ Abraoñ ya ma: ‘Há bë wote siim saan utilat na Moisés, kë wi n bëndiisn n kënum ni Nhaale*, kate halma loodni he tooh baan saan, bë wote kah naña ha hun.’»

Flume kë nkob nklo

(Ñin hat Mat. 18:6,7, 21,22; Mar. 9:42)

17 Jesus saan kë bënlaambe nhun: «Wil matni tum hal kobe ha flume, uteñ kaha, wetande wayni ha halma tumni wun ya uta yahe. ² Ureeñ ya hal nahace, bëki ma hal flaak fndañ ha këledn, bë kpad ma ha coke, ya keyé ti ni tum usoñ kobe ha flume. ³ Baa tumna kmboñ kë kko diin. Ndi biyafaa di lum ha hu, tooh, a kpeel ma. Ndi ha bes nhurke, hu ma kar. ⁴ Ndi ha lum na kënlakëre kcif kë ksibm ha fleeh foodn, kënlakëre kcif kë ksibm ha bin ti saka kënkari, kar ma.»

⁵ Bënhitn* saan Faan baan: «Bun ba nkob nklo.» ⁶ Faan baan weelkn: «Ndi

kate baa teŋ nkob nklo kduuli cale n frahe n btah bëtuukni mostarda^m, baa mada bin saanta kë mdiik n btah boobo: ‘Kpuze, ha tooh suke ha coke’; bkah baa siiminna.»

Fwumbre n bësif

⁷ «Hala n baa mat teŋ hasif, he nkpaas fdukn, ndi ha kpeef ma kcile, këmoke ha bin ti ciike ka fdukn, hu ma saan: ‘Bin ti a meese ha fzozn n fwomti’? Hal holo keyé, matni wun yah. ⁸ Ndi a keyé ma saan: ‘Lot ti ñi, a tumbële yatn, a bin ti ñi ñaah wil n wome, kë wil n siikna. Këmoke N saw, hu mada ti bina wom ti, a siikn’? ⁹ Ndi a mat saan hasif heebe: ‘Abeni cale a yahni wilma N hitna ni yaha’? N tiidna ya keyé abé. ¹⁰ Abé hat baa, këmoke baa yahni miin bëhit ni baa, baa saan: ‘Bë kah bësif bëwotni reeŋ cimna, ya ba yah tide wilma ba reeŋni yaha.’»

Kënkiisn n bëlante fcifmiin teŋni yoh arahe n kënzeeh këhaan

¹¹ Nzal Jesus kani tooha ha këbaabm n Jerusaleŋ, ha diis ha n bwoŋ n bohce n Samaria kë Galileya. ¹² Nzal ha kani yaata ha këntede kolo, bëlante fcifmiin teŋni arahe n kënzeeh këhaan, bë yaan tooh rata kë Jesus. Bë cete këdaace, ¹³ Bë kpuul, bë ya: «Jesus Hanlaam, teŋ asaar ba.» ¹⁴ Jesus ñini baan, ha

saan: «Baa toohna awila n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, ya bë ta baa ñin.» Nzal bë cedni bsin, kliite baan ñaan kësaake nahace. ¹⁵ Holo n baan biikni ya wambu ha weeh, ha lake ha ntooh ha ncm Nhaale, kë ledn ndaŋ. ¹⁶ Ha kobe ha khiñ na Jesus kë fcum ha bohce, ha ya ma abeni. Ha kah yoh hi n bohce n Samaria.

¹⁷ Jesus weelkn ha kpaan: «Keyé fcifmiin ha N kiisële keh? Anuma bëcif kë bëtahale kah? ¹⁸ Wote teŋ kate hoodn lake ni bina yaha Nhaale abeni, keyëni hayobdi hoobo.» ¹⁹ Jesus saan kë halante: «Sit, a tooh. Nkob nklo di ha caaw na.»

Flame ni Nhaale kah ti ni bina

(Ñin hat Mat. 24:23-28,37-41)

²⁰ Bëfarisew bë kpaan Jesus këmoke kala ha Flame ni Nhaale* kah ti ni bina. Ha weelkn, ha saan baan: «Flame ni Nhaale* keyé ti bina cale wil bë mada ni biika. ²¹ Hal ohal keyé saanta: ‘Fuma fo’, ndi ‘Fun feela’. Ya Flame ni Nhaale* kah ha fñuukn diin.»

²² Jesus saan kë bënlaambe nhun: «Kleeh kah ti bina, baa kani naŋa biika fleeh foodn n kleeh n Mbi n Halante. Wetande baa saake fun biika. ²³ Bëñan kah baa saanta: ‘Huma ho’, ndi ‘Huma heele’. Kamna baan dooŋna. ²⁴ Ya cale fñadna n rese mat ñad ka haala ha kësiin kolo kate ha kësiin keela, abé

^m 17:6 Mostarda kah frahe n btah, fkah fsoñ foon n krahe miin.

ukah kaha ha bbin n Mbi n Halante, ha fleeh nhun. ²⁵ Wetande ha teŋ miidana kētiitn bēdaale. Bēñañ n wambu kah ma bina loha.

²⁶ Cale ukani ha kleeh na Nowé, abé ukah kaha hat ha kleeh n Mbi n Halante. ²⁷ Bēñañ mat yoh wom ti, bē nsiikn, bē nnumde, bē nñaaah bēkeela ha bnume, kate fleeh Nowé yaatni ha bsahe bndaŋ n wede. Rese tub bēdaale, usaw kē baan miin. ²⁸ Cale woodn ha ukah yoh ha kleeh n Ló. Bē nwomti yoh, bē n mom siidi, bē mat yoh wus bē nwusn, bē mat suk bē nniis khodn. ²⁹ Wetande fleeh Ló yaanni ka kēbaabm n Sodoma, kcoohe tub kē klaakn n kcoohe ka haala, ksaw n baan miin. ³⁰ Abé ukah kaha ha fleeh Mbi n Halante ha ktonjēle ma.

³¹ Fleeh feebe, hal kani ktēde n hodn, há teŋ kwil ha hodn khodol, kam ti wale tooha yida kun. Hal kani ha fdukn, ha moke lake kēktaan. ³² Baa hoonze haniin na Ló. ³³ Halma kekni caawa fyabm nhun, ha kah fun mada. Halma madni fyabm nhun, ha kah fun caawa. ³⁴ N saan baa ya, kēmarhe nahace há bēsibm riŋni ha mtaare boodn, bē kah yida hoodn, bē ŋate heela. ³⁵ Há bēniin bēsibm kah ha fruŋe, bē kah yida holo, bē ŋate heela. [³⁶ Há bēlante bēsibm kah ha ñood, bē kah numa hoodn, bē ŋate heela.>] ³⁷ Bēnlaambe nhun weelkn, bē kpaan ma: «Anuma, Faan ba?» Jesus saan baan: «Awila sumi kani, ahace ha kyufa mat suce.»

Mbuntul n haniin kē halif

18 Jesus saan baan mbuntul, ha ton baan cale bē reeŋni saka Nhaale bsawma, ntaŋ kpoora. ² Ha saan: «Teŋ ha kēbaabm kolo halif, wotni kole Nhaale, ha wote boh hal ohal. ³ Ha kēbaabm nahace teŋ haniin hakunze, mat ni toohan halif, ha n saan ma: ‘Yah ñi flif kē hamace da.’ ⁴ Kleeh kpahe halante nahace wote ma weelkn. Wetande ha bsaw ha saan kē bko nhun: ‘Kcoso N wote kole Nhaale, N wote boh hal ohal. ⁵ Wetande cale haniin hoobo matni ñi loolat, N kah ma yaha flif, ya ha keyé ti ñi loolat kē bin ma.’» ⁶ Faan baan ha bun saanta: «Baa siim wil halif wohe klo saanni? ⁷ Ndi Nhaale hat keyé bina yaha flif ha bēko ma ha cokni, matni ma tuuk n leehn kē kēmarhe, ndi ha kah yoole ŋedēna n baan? ⁸ N saan baa ya ha kah baan yaha flif caak. Wetande kēmoke Mbi n Halante bin ti ni, há kah biika nkob klo ha bohce?»

Mbuntul n hafarisew kē hayid n byehte n kko*

⁹ Jesus saan hat mbuntul boobo, ha bēko ma matni kob klo ha baan teema, bē biik ya bē kah bēluuse, bē leyta bēkolo. ¹⁰ «Ya bēlante bēsibm bē tooh ha Hodn ni Nhaale*, tooh ma saka. Hoodn kah farisew, heela kah hayide n

byehte n kko*. ¹¹ Farisew cete, ha sak ha hun teema cale woobo: ‘Nhaale, N kah na yaha abeni cale N wotni mebde kë bëñaŋ bëkolo matni yeem, matni yaha uwohe, matni naŋde. N wote hat kah cale hayide n byehte n kko* hoobo. ¹² N mat yuŋyuŋa kleeh ksibm ha këntike. N mat ñaah foodn ha fcifmiin n miin N teŋni. ’

¹³ Wetande hayide n byehte n kko*, ha cete këdaace. Ha wote yuudn kkit nhun ha haala. Ha zik fsañ nhun, ha nsaan: ‘Nhaale, teŋ asaar da, ya N mat yah flume.’ ¹⁴ N saan baa ya, hayide n byehte n kko* ha lake ha kpaŋ uluuse acum ni Nhaale, wetande ukeyé abé kë heela. Ya ho ma naŋni yuudna bko nhun, bë kah ma walna. Wetande ho ma walni bko nhun, bë kah ma yuudna.»

Jesus kë kmbi ksooñ

(Ñin hat Mat. 19:13-15; Mar. 10:13-16)

¹⁵ Bëñaŋ bëkolo n num kmbi ksõn ha Jesus, ya he ta baan zoz kcif. Wetande bënlaambe nhun n kpeeñ kë bëñaŋ nahace. ¹⁶ Wetande Jesus tuuk kmbi bina ha hun. Ha saan: «Baa yisna kmbi ya bë ta bin ha ñi. Kamna baan coohna, ya Flame ni Nhaale* kah fi n bëñaŋ cale n baan. ¹⁷ N kah baa saanta kcoso, ya hal ohal wotni yid Flame ni Nhaale* cale n kmbi, ha wote mada yaata ha fun.»

Habani kani keka fyabm keyëni sawa
(Ñin hat Mat. 19:16-30; Mar. 10:17-31)

¹⁸ Handañ holo saan kë Jesus, ha kpaan ma: «Hanlaam boñe klo, wilna N mada yaha ya N ta zul fyabm keyëni sawa?» ¹⁹ Jesus kpaan ma: «Kambe nwi a tuuk ñi ya mboñ klo? Uwotee teŋ hal holo boñe klo. Nhaale tide na boñ klo*. ²⁰ A widn khite: Kam riŋde; kam haba; kam yeema; kam tamna hal saan; cim faa di kë yaa di.» ²¹ Ha weelkn Jesus ha ya: «N riŋ kwil koobo miin këbiite N kani undufële.» ²² Nzal Jesus siimni, ha ya ma: «Utik na dinzande tiita wil woodn. Wusn miin a teŋni, a ñaah bëyaase kbees nahace. Abé a kah bina tenka këbani ha haala. Bin ti a dooŋ ñi.» ²³ Nzal ha siimni saan weebe, ha ŋate nwal nasaar bëdaale, ya ha teŋ yoh këbani këndaŋ.

²⁴ Jesus ñin ma cale ha ŋate ni nwal nasaar. Ha saan: «Ubohot ha bëko ma teŋni këbani, yaata ha Flame ni Nhaale*. ²⁵ Ya utalat ya ha kameluⁿ yaata ha buhe n kësarku, nsunkëni halante habani yaata ha Flame ni Nhaale.» ²⁶ Bëko ma siimni saan weebe, bë kpaan: «Ha cale woobo hala mada caawle?» ²⁷ Wetande Jesus weelkn baan, ha saan: «Wo ma bëlante saake ni yaha, Nhaale mada wun yaha.» ²⁸ Pedru saan: «Ba bë yisn miin, bë dooŋ na.» ²⁹ Jesus ya ma: «N kah baa saanta kcoso, uwote teŋ hal

ⁿ 18:25 Kamelu kah haze ndaŋ, matni wumbre fwumbre ha btaan.

yisni kpaŋ nhun, ndi faa ma, ndi yaa ma, ndi bëbiyafaa ma, ndi haniin nhun, ndi kmbi nhun, kambe n Flame ni Nhaale*,³⁰ wotni kah yida kënlakëre kënpahe këmoke koobo. Këmoke kah ti ni bina hat, ha kah tenka fyabm keyëni sawa.»

Jesus bun saanta wil n këloode nhun
(*Ñin hat Mat. 20:17-19; Mar. 10:32-34*)

³¹ Jesus tuuk bënlaambe nhun fcifmiin kë bësibm ha kësiin, ha saan baan: «Ñina, ba kah tooha ha Jerusaleŋ. Miin bëndiisn n kënum ni Nhaale* tilni kambe n ñi, Mbi n Halante, ukah kaha. ³²Bë kah ma ñaaha ha kcif n bëñaŋ keyëni bëjudew. Bë kah ma cera bë ñet ma, bë tufac ma. ³³Nzal bë sawlëni rosa nhun, bë kah ma haba, wetande fleeh fnhabal, Nhaale kah ma sitna ha këloode.» ³⁴Bënlaambe nhun wote zak wil nahace kate kënduuli, seh kate bë widn hah wilma he naŋni baan saanta. Ya ukah yoh wil bë saka ni zaka fñaani.

Hafoome n këbaabm n Jerikó

(*Ñin hat Mat. 20:29-34; Mar. 10:46-52*)

³⁵ Këmoke Jesus sulni huta ha këntede n Jerikó, hafoome holo meese yoh këntuŋ n bsin, ha nsak kñaah. ³⁶Ha siim bëñaŋ kpahe kani diisa, ha kpaan: «Wilna kah weebe?» ³⁷Bë saan ma: «Jesus n Nasaré*, na kah diisa.» ³⁸Ha yal kah kpuula, ha nya: «Jesus Mbi na

Daví, teŋ asaar da.» ³⁹Bëko ma kani acum nhun, bë kpeeñ kë hun, ya ha ta cooloh. Wetande hundi bun kpuula bëdaale: «Mbi na Daví, teŋ asaar da.» ⁴⁰Jesus cete, ha hit baan ya bë ta ma ti num halante hafoome. Nzal ha kazni, Jesus kpaan ma: ⁴¹«Wilna a naŋ ya N ta na yah?» Hafoome saan ma: «Faan da, N naŋ biika.» ⁴²Jesus saan: «Biik! Nkob nklo di a kiisna.» ⁴³Awakma udih ha mbiik, ha ndooŋ Jesus, ha ncm Nhaale. Bëñaŋ miin biikni wil weebe, bë cim keh hat Nhaale.

Jesus tuuk Sakew

19 Jesus yaat ha këbaabm n Jerikó, ha ndiis yoh tooh acum. ²Halante habani holo bëtuukni Sakew, kani halame n Bëyide n byehte n kko, kah yoh ahace. ³Ha kek biika halma kani Jesus. Wetande cale ha dikimni, ha saake ma biika, cale bëñaŋ kpahni. ⁴Ha det ha tooh acum, ha ciin ha blaka bhaan, ya ha mada ti biika Jesus, cale he kani yoh diisa ahace. ⁵Nzal Jesus kazni awila nahace, ha ñin ktede, ha biik ma, ha ya: «Sakew, wale ti caak, ya moh N kah kaha hayobdi ha hodn di.» ⁶Sakew wale, ha yid ma kë kësoma. ⁷Bëñaŋ beeknbe miin maarani, bë yal ma kah meha, bë nya: «Ñinta, Jesus ntooh kaha hayobdi ha hodn n halante matni yah flume.» ⁸Sakew sit, ha ya Faan ma: «Ñinta, Faan da, N kah ñaaha bëyaase fñuukn n këbani da. Ndi há N

dookn hal ha wil wolo, N kah lakna nhun këlakëre këntahale.»⁹ Jesus saan ma: «Moh këncaw bin ti ha hodn di, ya halante hoobo kah hat hi n këzok na Abraonj. ¹⁰Ya Mbi n Halante bin ti keka, caawa, ho ma madni yoh.»

**Mbuntul* n kbees ksate
n wuuru fcifmiin**
(*Ñin hat Mat. 25:14-30*)

¹¹Bëñañ kah yoh siima kwil koobo Jesus kac na baan saanta. Cale ha sulni këbaabm n Jerusaleñ, bëñañ bë tiidn ya Flame ni Nhaale* kah ti huta awakma. Abé Jesus bun saanta mbuntul* boobo. ¹²Jesus saan: «Teñ halante hacimbe, diisni keyëni ha kpañ, tooh bohce daace, tooh yida Flame, ha lake ti hah. ¹³Nzal ha tikni ntañ diisa, ha tuuk bësif nhun fcifmiin, ha ñaah baan hal ohal, fbees foodn n wuuru^o, Ha saan baan: ‘Toohna, baa yah fwuse kë fbees foobo, kate këmoke N kah ti ni lake na.’ ¹⁴Wetande bëdeeh n bohce nahace bë mac ma, bë hit bëñañ bëkolo ataan ma, bë ya: ‘Bë wote nañ ya halante hoobo ta kah halame ba.’ ¹⁵Wetande he yid Flame feebe, ha lake ha hit tuuka bësif ma ha ñate ni yoh kbees, ha tooh ti widna kdeeme ha hal ohal fuñ ha fwuse. ¹⁶Ho

n këtiitn hut ti acum ma, ha saan: ‘Faan da, fbees n wuuru di yaan fcifmiin hat.’ ¹⁷Halame saan ma: ‘A yah kmboñ, a kah hasif habonce. Cale a kani uluuse ha wil soñ, N kah na tumna halame n baabm fcifmiin.’ ¹⁸Hansibël hut ti, ha saan: ‘Faan da, fbees n wuuru di yaan kbees kcif hat.’ ¹⁹Halame saan hat: ‘N kah na tumna halame n baabm cif.’ ²⁰Heela bin ti, ha saan: ‘Faan da, fbees n wuuru^p di ma yoh, N riñ fun ha ñoome. ²¹Ya N kolëna, ya a kah halante matni heezërande, a mat yid wil a wotni tum, a mat ham wil a wotni suk.’ ²²Wetande halame weelkn ma: ‘Hu ha kah hasif wohni klo. N kah na lifna wil n saan di. A widn yoh ya N kah halante heezërande. N mat yid yoh wil N wote ni tum; N ham wil N wotni suk. ²³Kambe nwi a wote tum fbees n wuuru da ha hodn n bazat, ya há yah abé, këmoke N lake ti ni, ñi fun bin yid kë këmbun?’ ²⁴Ha saan kë bëko ma kani yoh kë hun: ‘Yaanna ma fbees n wuuru, baa ñaah ho ma teñni fcifmiin.’ ²⁵Wetande baan bësaan: ‘Faan da, hoobo he teñ kbees fcifmiin.’ ²⁶Halame weelkn: ‘N saan baa ya, ho ma teñni, bë kah ma buna hat. Wetande ho ma wotni teñ, kate wo ma ha teñni bë kah ma wun yaanna

^o 19:13Kbees n wuuru = «talentu» = byehte n hal sifni niin fcifmiin kë khobm. ^p 19:20Kbees n wuuru = «talentu» = byehte n hal sifni niin fcifmiin kë khobm.

miin. ²⁷ Wil n bëmace da wotni naŋ ya N ta hit ktede baan. Baa num ti baan anuboh, baa hab baan ha ŋmaara da.’»

Jesus yaat ha Jerusaleŋ

(*Ñin hat Mat. 21:1-11; Mar. 11:1-11; Joŋ 12:12-19*)

²⁸ Këmoke Jesus sawlëni saanta kwil koobo, ha hote bëñaŋ acum, tooha ha Jerusaleŋ. ²⁹ Nzal bë sulni këntede n Betfaje, kë Bëtania, ha fñute n Olifera, ha hit bënlaambe nhun bësibm. ³⁰ Ha saan baan: «Toohna ha këntede keebe kani acum diin. Këmoke baa yaatni ahace, baa kah bina biika mbi n wumbre-kiiti, bëhal ma, hal wotni tiita kaanza. Kpasna ma, baa num ti. ³¹ Ndi hal kpaan baa: ‘Wilna baa kah ma kpasna?’, baa ma saan ya: ‘Faan ba zekba ma ti.’ ³² Bëko ma bëhit ni bë tooh bë biik cale Jesus liimat ni baan. ³³ Nzal bë kah ma ni kpasna, faan n wumbre-kiiti kpaan baan: ‘Kambe nwi a baa kah ma ti kpasna?’ ³⁴ Bë weelkn ma: ‘Faan ba ha zek ma.’ ³⁵ Bë num ma ha Jesus, bë tum kyatn baan ktede n wumbre-kiiti, bë fuŋ Jesus ya he ta ma kaan. ³⁶ Cale Jesus kaan ma ni tooha, abé bëñaŋ teeh kyatn baan ha bsin. ³⁷ Nzal bë sulni Jerusaleŋ, ha blibm n fñute n Olifera, fkiir n bënlaambe nhun miin yal kah kpuula kë kësuma, bë ncm Nhaale kambe n këdeele këndaŋ miin bë biikni. ³⁸ Bë kpuul:

«Bë saan ubonce ni Halame

bin ti ni ha ftuuke n Faan ba. Fceehe ha haala, fcimbe ha Nhaale kani ktede n miin!»

³⁹ Bëfarisew békolo kani yoh ha fñuukn n bëñaŋ, bë saan: «Hanlaam, hit bënlaambe di ya bë ta cooloh.» ⁴⁰ Wetande Jesus weelkn baan: «Biikna, há boknbo cooloh, kate klaakn teema kah bina kpuula.» ⁴¹ Këmoke Jesus sulni këntuŋ n Jerusaleŋ, ha ñini këbaabm, ha ŋaan kambe nkun. ⁴² Ha saan: «Ndi hu hat ha widn keh fleeh n moh, wil mada na ni ñaah fceehe! Wetande wambu ukah fsuhe ha kkit di. ⁴³ Këmoke kah ti bina, fleeh bëmace diin kah na ni bina tumna këlaz, bë labërna, bëmace di bë kah na daadatni kësiŋ kësiŋ. ⁴⁴ Bë kah na koba kë kmbe di kani khodol n këmura, bë keyé yisa klaakn ktede n keela. Ya a wote yoh widn këmoke Nhaale kah na ni caawa.»

Jesus ha Hodn ni Nhaale*

(*Ñin hat Mat. 21:12-17; Mar. 11:15-19; Joŋ 2:13-22*)

⁴⁵ Jesus yaat ha Hodn ni Nhaale*, ha kac besa bëñaŋ kani ha fwuse. ⁴⁶ Ha saan baan: «Ukah utilat ya Nhaale saan: ‘Hodn da kah bina kaha hodn n ksak ha Nhaale’, wetande baa weelket wun awila n suha bëyeem.»

⁴⁷ Jesus nlaam yoh fleeh fleeh, ha Hodn ni Nhaale*. Bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bënlaam n Fhite

na Moisés, hat kë bēndaŋ* n bëjudew, bë nkek cale bë mada ma ni haba. ⁴⁸ Wetande bë wote weetn këdeele, ya bëñaŋ miin sumande ha siimna nhun.

Bwasa n kko na Joŋ

(Ñin hat Mat. 21:23-27; Mar. 11:27-33)

20 FleeH folo Jesus kah yoh ha Hodn ni Nhaale*, ha nlaam bëñaŋ, ha nsaan Kënum Këbonce, këmoke bēndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bēnlaam n Fhite na Moisés, hut ti ni miin kë bēndaŋ* n bëñaŋ. ² Bë kpaan ma: «Saan ba fñaani fala a teŋni yaha wil a kani yaha? Hala ñaah na fñaani fala?» ³ Jesus weelkn baan: «N naŋ baa kpaanna hat, baa ñi saan. ⁴ Joŋ mat yoh wasa bëñaŋ kko kë fñaani ni Nhaale, ndi kë fi n bēlante?» ⁵ Baan bë yal kah kpeelndëna ha baa bëtide, bë nsaan: «Há ba weelkn ma: ‘Kah fi ni Nhaale’, ha kah ba kpaanna: ‘Kambe nwi ha baa wotni kob klo?’ ⁶ Wetande ndi bë saan ma ya: ‘Fkah fi n bēlante’, bëñaŋ miin kah ba safta kë klaakn, ya bë widn Joŋ cale handiisn n kënum ni Nhaale*.» ⁷ Abé bë weelkn: «Bë wote widn.» ⁸ Jesus saan baan: «N keyé baa

saanta hat kë fñaani fala N mat wun yah.»

Mbuntul* n bëkpaas wohni klo

(Ñin hat Mat. 21:33-46; Mar. 12:1-12)

⁹ Jesus yal kah saanta kë bëñaŋ, mbuntul* boobo: «Halante holo suk ktah matni deeh wuufa, ha fdukn. Ha ñaah fun ha kcif n bëkpaas bëkolo, ha diis keyëni ha kpaŋ. Ha tooh ha bohce wolo ha yoole kahace. ¹⁰ Nzal këmoke n hosa n deehna reeŋni, ha hit hasif nhun hoodn ha bëkpaas nahace, ya bë ta ma tooh ñaah kësiin n ndeehna n kësukut nhun. Wetande bëkpaas nahace bë huuh ma, bë lakn ma luusa kcif nkukn. ¹¹ Abé faan n fdukn hit hasif holo ha baan. Bë huuh ma hat, bë ncer ma, bë lakn ma kcif nkukn. ¹² Ha hit baan hasif nhabal. Baan bë tiñat he hat, bë yaan ma luusa. ¹³ Abé faan n fdukn saan kë bko nhun: ‘Wi N kah yaha? N kah hita Mbi da N ñeŋni. Mbolo bë biik ma, bë ki ma cim.’ ¹⁴ Wetande nzal bësif biikma ni, bë nsaande: ‘Hoobo kah hazuul. Wana, bë hab ma, ya këzuul koobo ta ŋate kin ba.’ ¹⁵ Abé bë yaan ma ka fdukn, bë hab.

Ndi wi ha Faa ni fdukn kah bina yaha kë baan? ¹⁶ Ha kah bina sawna kë békpaas nahace, ha lake ha ñaah bëñañ békolo fdukn.»

Nzal bë siimni weebe, bë ya: «Nhaale, ukeyé ti ni kaha abé.» ¹⁷ Wetande Jesus ñini bëñañ, ha kpaan: «Wala kah nziikn n saan bë tilni:

‘Flaak feebe bëniise bë lohni, fun na bin lake fnkañ.’

¹⁸ ‘Miin kobëni ktete n

flaakn foobo,

kah bina kpunëruni.

Hal flaak ma kobe ni ktete nhun,

kah bina dukërunde.’

Jesus saan kambe ni byehte n kko*

(*Ñin hat Mat. 2:15-22; Mar. 12:13-17*)

¹⁹ Bënlaam n Fhite na Moisés, kë bëndañ* n bëyure* n kpañ ni Nhaale, bënkek cale n zaka Jesus këmoke nahace, ya bë widn kmboñ ya mbuntul* beebe bzikn baan. Wetande bë kole bëñañ. ²⁰ Abé bë yal ma kah ñina, bë hit bëcib tooh biikde kë hun. Bëcib nahace dookële ya bë kah bëñañ bëluuse, ya bë mada ma tooh zaka ha saan ha kani saanta. Ya bë mada ma tooh ñaaha ha fcif na halame, tooh lifna nhun. ²¹ Abé bë kpaan Jesus: «Hanlaam, bë widn miin a mat saan, a mat laam kcoso. A keyé mat ñini fcum n bëñañ. A mat laam fñaani bsin ni Nhaale. ²² Saan ba wil woodn. Ndi bë reeñ byehte n kko* ha Halame Handañ n Roma?» ²³ Jesus

widn yoh uwohe baan, abé ha saan: ²⁴ «Ñaahna ñi fbees. Fcum na hala ma fo, kë ftuuke?» Baan bë weelkn ma: «Fi n Halame Handañ.» ²⁵ Jesus saan baan: «Ñaahna Halame fi nhun. Baa ñaah Nhaale fi nhun.» ²⁶ Bë wote weetn cale n zaka nhun ha miin ha saanni acum bëñañ. Wetande cale Jesus weelkni, ubaat ti baan, bë cooloh.

Bsit n këloode

(*Ñin hat Mat. 22:23-33; Mar. 12:18-27*)

²⁷ Békolo n këfaade n bësadusew tooh biikde kë Jesus. Ya baan mat saan ya bsit n këloode keyé. Kambe n weebe ha bë kpaan ma: ²⁸ «Hanlaam, Moisés ñate ba saan utilat ha Fhite* nhun, ya ndi halante lood, ha ñate haniin ma ntañ mbi holo, ho ma ha bitntëni he reeñ ma zula, ya ha mada zudna kësukn n biyafaa ma. ²⁹ Halante holo teñ yoh kmbi bëcif kë bësibm. Ho ndañ numde kë haniin, ha lood, ha wote ti ñat kmbi. ³⁰ Nsibil hat numde kë hun. ³¹ Hanhabal hat. Abé baan ma miin bëcif kë bësibm bë numde kë haniin nahace, bë lood miin ntañ ñata ti kmbi. ³² Ha bsaw, haniin lood. ³³ Yooh. Ha bsit n këloode, hala ha kah kaha halante nhun, ya baan ma miin bë numde kë hun?»

³⁴ Jesus weelkn baan: «Ha fyeré foobo ha bëñañ kah numde, bë kah hat ñaahde ha bnume. ³⁵ Wetande bëko ma bë biikni ya bë reeñ tooha ha fyeré feela, bë reeña sita ha këloode, bë keyé numdëna, bë

keyé baan ñaaha ha bnume. ³⁶ Bë kah kaha cale Knzaan ni Nhaale*, ya bë saake looda. Bë kah kmbi ni Nhaale*, cale bë sitni ha këloode. ³⁷ Kate Moisés toŋ keh ya bëloode kah sita ha këloode, ha mbuntul* n mdiik n btah kani hiifa, këmoke ha tuukni Faan ba: ‘Nhaale na Abraoŋ, na Isaki, na Jakó.’ ³⁸ Hun keyé Nhaale n bëloode, wetande hi n bëweeche. Kambe n weebe ni miin teŋ fyabm ha hun.»

³⁹ Teŋ yoh bënlaam n Fhite na Moisés békolo, bë saan ma: «Hanlaam, a saan kmboñ.» ⁴⁰ Abé wote teŋ hal ohal ñom ma ni buna kpaanna.

Mësius kë Daví

(Ñin hat Mat. 22:41-46; Mar. 12:35-37)

⁴¹ Jesus kpaan baan: «Abala bë saan ya Mësius kah hi n këzok na Daví? ⁴² Ñina wilma Daví tilni ha këkarta n Brib:

‘Nhaale Faan ba saan kë Faan da: Meese ha fcif da frahkn^q,

⁴³ kate nfiida ntum bëmace di ha fzozn n khiñ di.’ ⁴⁴ Há Daví tuuk ma Faan he,

abala Mësius mada kaha hi n këzok nhun?»

Jesus toŋ bënlaam n Fhite na Moisés
(Ñin hat Mat. 23:1-36; Mar. 12:38-40)

⁴⁵ Bëñaŋ miin kah yoh siimna Jesus, nzal ha kani saanta kë bënlaambe nhun: ⁴⁶ «Tumna kmboñ kë bënlaam n Fhite na Moisés, matni naŋ fota kë kyatn kuze, ya bë ta baan maamat ha këbaabm. Bë mat naŋ meesëna ha kluz kcimbe ha hodn n kësuce*, kë kwila n fume hat. ⁴⁷ Bë mat mor mteŋ n békunze. Bë mat yah ksak ha Nhaale yoonyoona kë këndookële. Wetande Nhaale kah baan bina dankana bëdaale, kambe n wil weebe.»

Kñaaah n haniin hakunze

(Ñin hat Mar. 12:41-44)

21 Jesus ñini yoh bëbani kani tumna kñaaah baan ha mbumbur n kñaaah, ha hodn ni Nhaale. ² Ha biik hat haniin hakunze, hayaase, tum ni kbees ksate ksibm, wotni teŋ nkpal. ³ Jesus saan: ‘N kah baa saanta kcoso, ya haniin

^q 20:42 Kaha ha fcif frahkn zikn kaha awila n fcimbe.

hakunze hoobo tum ha yof bëkeela miin.
⁴ Ya bë ñaah bë ñata nbaan, wetande hundi, ha këyaase nhun, ha tum wo ma miin ha tejni, n fwomti nhun.»

Jesus saan wil n këbuñ n Hodn ni Nhaale
(Ñin hat Mat. 24:1,2; Mar. 13:1,2)

⁵ Bëkolo kah yoh ahace bë nsaan: «Bë loñ Hodn ni Nhaale kmboñ, kë klaakn kbonce, kë këaah kolo bë ñaahni ha Nhaale.» Abé Jesus saan: ⁶ «Kwil koobo miin baa biikni, bë kah kun bina koba ha bohce, fleeh kah ti ni bina, kate flaakn folo wote kah bina ñatëna ktede n feela.»

Kënluubm kë knmiidn

(Ñin hat Mat. 24:3-14; Mar. 13:3-13)

⁷ Bë kpaan Jesus: «Hanlaam, nzala kwil koobo kah bina kaha? Wala kah kaha kliimat n kwilma kani bina widëlna?» ⁸ Jesus weelkn baan: «Tumna kmboñ, kamna yisa hal dookn baa. Bëñañ bëkpahe kah ti bina ha ftuuke da, bë nsaan: ‘N kah Mësias’, ndi ‘Këmoke kaz’. Kamna baan dooña. ⁹ Këmoke baa siimni bë nsaan wil n kutn kë wi n bëñañ sitni kutatna flame, kamna kole. Wil woobo teñ widële këtiitn, wetande bsaw tik tiita.» ¹⁰ Jesus saan baan: «Kësukn kah kutana kë kësukn keela. Flame kah kutana kë flame feela. ¹¹ Bohce kah yiñëlna këfayé awila wila, kul kë arahe matni yawar kah kaha. Kwil

ksaarte hat kë ktonjële kndañ kah kaha ha haala. ¹² Këmoke kwil koobo tik ti ni miin, bë kah baa zaka. Bë kah baa luubna. Bë kah baa lifna ha khodn n kësuce*. Bë kah baa ruufa ha hodn n këdañ. Bë kah baa numa acum n bëlame bëndañ kë bësoñ, kambe ñi. ¹³ Abé baa kah bina tenka këmoke n saanta ñmaara da, acum baan. ¹⁴ Wetande tumna klo kmboñ, baa keyé hote tiidna cale bë mada ni weelkna. ¹⁵ Ya N kah baa bina ñaaha saan kë msire, ya bëmace diin kah bina saakëna loha kate kpeela nbaa. ¹⁶ Bëfaa diin kë bëbiyafaa diin, kë bëyah diin kë bëzid diin, bë kah baa numa ha flif. Bë kah haba bëkolo n baa. ¹⁷ Bëñañ miin kah baa maca kambe ñi. ¹⁸ Wetande kate këwul koodn n kko diin, keyé bina mada. ¹⁹ Cetëna, baa daad kate ha bsaw, baa bin teñ fyabm n kcoso.»

Flif n Jerusaleñ

(Ñin hat Mat. 24:15-21; Mar. 13:14-19)

²⁰ «Këmoke baa biikni knkoola biktële Jerusaleñ, baa kah bina widnna ya këbuñ ma reeñ. ²¹ Këmoke nahace, bëko ma kani ha bohce n Judeya, bë reeñ det tooha ha fñute. Bëko ma kani ha këbaabm bë reeñ yaanta kahace. Bëko ma kani ha fdukn bë keyé yaat ha këbaabm. ²² Ya fleeh n këday ma reeñ wi n dooña miin, cale ukani utilat ha këkarta n Saan ni Nhaale. ²³ Wetande wayni bëniin bëmome këmoke nahace,

kë bëko ma kani yaarkna kmbi baan, ya bsiim narahe ndaŋ kah kaha ha bohce, ya bëñaŋ boknbo bë kah baan toŋna këfuk bëdaale. ²⁴Bë kah haba bëñaŋ bëkpahe kë fzuun. Bëkolo bë kah baan numa bohce bohce ha këdaŋ. Ya kësukn kënbatn kah bina yaata ha këbaabm n Jerusaleŋ, kate këmoke baan reeŋ.»

Bbin n Mbi n Halante

(*Ñin hat Mat. 24:29-35; Mar. 13:24-31*)

²⁵Jesus saan hat: «Kliimat kah bina toŋële ha leeh kë bdiinde kë kpuzze. Kësukn n bëñaŋ miin ha bohce, kah bina fiira kë kole kambe nkinna n kyeem n coke saaratni. ²⁶Bëñaŋ kah wiisëna kë kole, ya bë nyooŋ kwil kwohe kah ti ni bina widële ha fyeré, ya kwil kani ha haala kah bina yiŋëlina. ²⁷Bë kah bina biika Mbi n Halante mbin ti ha fmil kë knmada, kë fcimbe fndaŋ. ²⁸Këmoke kwil koobo yalni kah widële, ñinna ktete, yuudna kko diin, ya kënkobm diin sul këntuŋ.»

²⁹Jesus saan baan kë nmebm boobo: «Ñina bsal kë ndiik n tah wolo miin. ³⁰Këmoke yoohn bun yalni kah liba, baa teema baa biik, baa widn awakma ya zimboonde reeŋ. ³¹Cale woodn há biik kwil koobo widële, baa widn ya Flame ni Nhaale* sul këntuŋ. ³²N kah baa saanta kcoso ya bëñaŋ n wambu wote kah looda bsaw, kate kwil koobo miin bin widële. ³³Haala kë bohce

kah bina sawa, wetande saan da keyé kuunka.»

Tumna kmboñ

³⁴Tumna kmboñ, kamna yisa bñefe ta baa kob, nsunkëni mom siidi. Kamna yisa khiiñe diin wumbre nlurzande n fyabm foobo, ya fleeh feebe keyé ti baa bin fur. ³⁵Ya fkah ti bina cale bseere ha bëñaŋ miin ha fyeré. ³⁶Kpeefna kmboñ, baa sakna Nhaale bsawma ya baa mada kpozëlina kwil koobo miin kani bina kaha, ya baa mada cete acum n Mbi n Halante.»

³⁷Jesus mat laam ha Hodn ni Nhaale* këndunah kë këyiidu, wetande ha leeh kobe, ha mat tooh ha fñute n Olifera. ³⁸Bëñaŋ miin mat biikde kë hun ha Hodn ni Nhaale* këndunah caak, tooh siima nhun.

Bënkek cale n haba Jesus

(*Ñin hat Mat. 26:1-5,14-16; Mar. 14:1,2,10,11; Joŋ 11:45-53*)

22 Fume sul këntuŋ, bëmatni wom kboŋ ntaŋ tah matni kun biim, kani fume n bdiis ktete. ²Bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bënlaam n Fhite na Moisés, bë nkek cale n tooh haba Jesus ha fsuhe; ya bë teŋ kole n bëñaŋ. ³Abé Satanas^r yaat ha Judas teŋni ftuuke ni Kariota, kani yoh hoodn n bënhit na Kristu fcifmiin kë

^r 22:3 Satanas kah ftuuke folo n Halame n bëwuule.

bësibm. ⁴ Judas tooh biikde kë bëndañ* n bëyure* n kpañ ni Nhaale, kë bëndañ n knkoola n Hodn ni Nhaale*. Bë kpeelnde bë woñ cale ha mada ni baan bina ñaah Jesus. ⁵ Bë ñate kë kësuma këndañ kambe nweebe, bë ñate bë sawle ñaaha nhun kbees. ⁶ Abé Judas niime baan, ha kek keh këmoke ha mada ni ñaaha ni baan Jesus ntañ bëñañ reske .

Mekes n Fncuuma n Bdiis Ktede

*(Ñin hat Mat. 26:17-25; Mar.
14:12-21; Joñ 13:21-30)*

⁷ Fleehe n fume kaz, n woma kboñ ntañ tah matni kun biim, bsuul n Judew mat yoh hab ksaaka, yaha fume n bdiis ktede.

⁸ Jesus hit Pedru kë Joñ, ha ya baan: «Toohna, baa mekes ba fncuuma n bdiis ktede*.» ⁹ Bë kpaan ma: «Anuma a nañ ya bë ta wun mekes?» ¹⁰ Jesus weelkn baan, ha saan: «Këmoke baa yaatni ha këbaabm, baa kah bina rata kë halante wumbre fcile n wede. Baa dooñ ma kate ha hodn ha kani bina yaata. ¹¹ Baa saan Faan n hodn: ‘Faan ba hit kpaanna nhu anuma na kah fntas n bëyoobdi, ya ha nañ woma fncuuma n bdiis ktede* kë bënlaambe nhun?’ ¹² Hundi kah baa bina toñna fntas fndañ ktede ha sobradi, teñni miin bëzekba ti ni. Baa mekes ahace bdiis ktede* ba.» ¹³ Baan bë tooh bë biik miin cale Jesus toñni baan yoh. Bë mekes bdiis ktede*.

Fncuuma n bsawtal na Jesus

(*Ñin hat Mat. 26:26-30; Mar. 14:22-26*)

¹⁴ Këmoke reeṅ, Jesus meese ha fzozn kë bënhitn* nhun fcifmiin kë bësibm. ¹⁵ Ha saan baan: «N naṅ woma bdiis ktede* kë baa bëdaale, këmarhe koobo, ha N tik ntaṅ miidana. ¹⁶ N kah baa saanta ya N keyé lake woma fncuuma kate nziikn fun reeṅ, ha Flame ni Nhaale*.» ¹⁷ Abé ha yid ftifn fbaabm, ya Nhaale abeni, ha saan: «Yidna, baa demde. ¹⁸ N saan baa N keyé lake siikna wede n wuufa bëwobni, kate Flame ni Nhaale* hut ti.» ¹⁹ Ha yid fboṅ, ha ya Nhaale abeni, ha ham, ha ñaah baan, ha saan: «Woobo kah liite da, bëñaahni kambe nbaa. Yahna woobo ha khoonze da.» ²⁰ Cale woode, nzal bë sawlëni womtina, ha yid ftifn fbaabm, ha saan: «Ftifn foobo kah bwonṣaan bhaame ha ksaham da, bëwaasni kambe n baa.»

²¹ Jesus saan hat: «Ñina kmboñ. Hal kani ñi wusna, ha woṅ fcif kë ñi ha fzozn. ²² Kcoso Mbi n Halante kah dooṅna bsin cale bnaṅ ni Nhaale, wetande wayni n halante kah ma ni bikti këktaan.» ²³ Abé bë ṅate bë nkpaande hala n baan ha kah tooha yaha wil woobo.

Hala kah ndaṅ ha Flame ni Nhaale*

²⁴ Bënlaambe na Jesus sit bënkpelnde hala n baan na kah bina kaha undaṅ

ha fñuukn baan. ²⁵ Wetande Jesus saan baan: «Bëlame n bëñaṅ keyëni bëjudew mat hit ktede n bëñaṅ. Bëko ma teṅni knmada mat naṅ ya bëñaṅ ta saan ubonce n baan. ²⁶ Wetande ha baa, usaake kaha abé. Udaṅ ha baa reeṅ kaha cale usoñ. Ho ma kani hita hi meb ho kani sifdëna heela. ²⁷ Ndi hala teete kaha undaṅ? Ndi ho ma meese ni ha fzozn, ha nwom ti, ndi ho kah ma ni sifidn? Kcoso, ho ma meesëni ha fzozn. Wetande ñi ha fñuukn diin N kah cale n ho ma kani sifidna heela.

²⁸ Baa, baa raas bsawma kë ñi ha kliiṅ da. ²⁹ Baaba ñaah ñi fñaani n Flame*. N kah baa ñaaha fñaani n Flame* hat. ³⁰ Ya baa mada woma baa siikn, ha fzozn da, ha flame da, baa meese ha kluz n Flame*, lifna këzok fcifmiin kë ksibm n bohce n Israel.»

Jesus tooṅ Pedru

(*Ñin hat Mat. 26:31-35; Mar. 14:27-31; Joṅ 13:36-38*)

³¹ Faan baan saan: «Simon, Simon, ñinta, Satanas^s sakna ya ha ta baa liiṅ cale hal matni yirta maale. ³² Wetande N hac Nhaale bohce kambena n hu, ya ha keyé ti ni ñaṅte ha kob klo di. Nzal a bin ti ni lake ha ñi, hu cetn bëbiyafaa di.» ³³ Pedru weelkn ma: «Faan da, N sawle tooha kë hu kate ha hodn n këdaṅ, kate ha këloode.» ³⁴ Wetande Jesus tooṅ ma: «Ñinta, Pedru, awé ñek

^s 22:31 Satanas kah ftuuke folo n Halame n bëwuule.

tik ntaŋ daanza ha kah ñi webcëna moh kënlakëre kënhobm.»

Kzuun ksibm

³⁵ Jesus kpaan bënlaambe nhun: «Nzal N hitni baa ntaŋ boote kate fsaku, kate ksabatu, ndi baa dafële wil wolo?» Bë weelkn ma: «Bë wote dafële.» ³⁶ Jesus saan: «Wetande wambu, hal teŋni boote, hi wun num, cale n fsaku hat. Hal wotni teŋ fzuun, hi wusn ñoome, ha wus fun. ³⁷ N saan baa ya, kwil koobo kah bina widële ha ñi cale ukani utilat: ‘Bë dem ma kë bëñaŋ wohni klo.’ Ya wo ma bëtilni kambe ñi ukah bina kaha.» ³⁸ Abé bë saan ma: «Faan ba, bë teŋ anuboh kzuun ksibm.» Jesus weelkn baan: «Ureeŋ.»

Jesus sak ni Nhaale ha fñute n Olifera (Ñin hat Mat. 26:36-46; Mar. 14:32-42)

³⁹ Jesus yaan tooha ha fñute n Olifera, cale ukah ni bñite nhun. Bënlaambe nhun dooŋ ma. ⁴⁰ Nzal bë kazni ahace, Jesus saan bënlaambe nhun: «Sakna Nhaale ya baa moke kobe ha kmbeeret.» ⁴¹ Ha daac baan nduuli, ha tooh ha kude ha sak Nhaale abó: ⁴² «Baaba, ndi ukah bnaŋ di, kobm ñi kah ftifn n kmiidn. Wetande N wote naŋ yaha bnaŋ da, wetande bin di.» ⁴³ Këmoke nahace, nzaan ni Nhaale* bin ti, ñaaha nhun faye. ⁴⁴ Jesus lurzande yoh bëdaale, ha

sak Nhaale kë faye kate këwokos nhun ndos cale n ksaham ha bohce.

⁴⁵ Nzal ha sawlëni saka Nhaale, ha sit, tooh ñina bënlaambe nhun. Ha biik baan bë kpuhn kë nwal nasaar. ⁴⁶ Jesus saan baan: «Kambe nwi na baa kpuhna? Sitna, baa sak Nhaale, ya baa moke kobe ha kmbeeret.»

Bë zak Jesus

(Ñin hat Mat. 26:47-56; Mar. 14:43-50; Joŋ 18:3-11)

⁴⁷ Jesus tik yoh saanta, nzal fkiir n bëñaŋ hut ti. Judas hote baan acum. (Ha kah yoh hoodn n fcifmiin kë bësibm n bënlaambe na Jesus) Judas suln Jesus këntuŋ, tooh zooza nhun klunku. ⁴⁸ Jesus saan ma: «Judas, a bikti Mbi n Halante këktaan kë nzoozna n klunku?» ⁴⁹ Bënlaambe kani yoh kë Jesus, bë biik wilma kani bina kaha. Bë kpaan ma: «Faan ba, a naŋ ya bë ta baan ces kë fzuun?» ⁵⁰ Hoodn n baan zak hasif n Halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, ha des ma këlo kërahkn. ⁵¹ Wetande Jesus weelkn: «Ureeŋ.» Abé ha metn ma ha këlo, ha kiis ma.

⁵² Jesus saan kë bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bëndanŋ n knkoola n Hodn ni Nhaale*, kë bëndanŋ* n bëñaŋ, këmoke bë tooh ma ni zaka: «Baa bin ti kë fzuun, kë kbalak, bina zaka ñi cale n hayeem?» ⁵³ N kah yoh kë baa kleeh ma miin, ha Hodn ni Nhaale*. Baa wote ñi

zak. Wetande woobo kah këmoke diin. Knmada n bmehn tej faye.»

Pedru webce Jesus

(Ñin hat Mat. 26:57,58,69-75; Mar. 14:53,54,66-72; Joŋ 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Bë zak Jesus, bë num ma bë yeetn ha Hodn n Halame n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale. Pedru dooŋ ma këdaace. ⁵⁵ Bëkolo hiifn kcoohe ha fñuukn n nkula, bë meese bëlabëre kun bë yiisnde. Pedru hat meese kë baan. ⁵⁶ Hasif haniin holo, biik ma ha meese këntuŋ n kcoohe. Ha ñin ma ha saan: «Hoobo hat kah yoh kë hun.» ⁵⁷ Wetande Pedru webce ha saan: «Haniin! Ñi N wote ma widn seh.» ⁵⁸ Këmoke diis nduuli, hal holo biik ma ha saan: «Hu hat a kah hoodn n baan.» Wetande Pedru weelkn: «Halante! N keyé hoodn n baan.» ⁵⁹ Këmoke diis hat, holo bin ti hi saan: «Wote tej tib tibële, ha kah hat kë hun, ya ha kah hi n bohce n Galileya.» ⁶⁰ Pedru weelkn hat: «Halante, N wote widn wilma a kani saanta.» Awakma, këmoke ha tik ni saanta, ñek daan. ⁶¹ Faan ma biizële, he ñin Pedru. Pedru hoonze wil ha saan ma ni yoh: «Há ñek tik ntaŋ daanza, a kah ñi webcëna moh kënlakëre kënhobm.»

⁶² Abé Pedru yaan kahace, ha ŋaan kë nwal nasaar.

Bëkpeef cer Jesus

⁶³ Bëlanthe kani yoh kpeefa Jesus, bë ncer ma, bë nzik ma. ⁶⁴ Bë daam ma yoh kkit, bë nbaaf ma, bë nkpaan ma: «Handiisn n kënum ni Nhaale*, toŋ ba halma baaf na ni?» ⁶⁵ Bë saan kwil kpahe kambe nhun, bë ñneet ma.

Jesus awila n flif fnda n bëjudew

(Ñin hat Mat. 26:59-66; Mar. 14:55-64; Joŋ 18:19-24)

⁶⁶ Nzal bit ñaan ni, Flif Fndaŋ n bëjudew muuzande, kani yoh bëndaŋ* n bëñaŋ, bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bënlaam n Fhite na Moisés. Bë num Jesus acum baan. ⁶⁷ Bë kpaan Jesus: «Ya hu a kah Mësias? Saan ba.» He weelkn baan: «Há N saan baa ya N kah hun, baa wote kah naŋa. ⁶⁸ Ndi há N kpaan baa wilolo, baa keyé ñi weelkn. ⁶⁹ Moh tooh acum, Mbi n Halante kah bina meese na ha fcif frahkn^t ni Nhaale tejni knmada miin.» ⁷⁰ Bë kpaan ma: «Ya hu a kah Mbi ni Nhaale*?» Ha weelkn baan: «Baa, baa saan ya N

^t 22:69 Fcif frahkn n hal ndaŋ zikn awila n fcimbe.

kah.» ⁷¹ Abé bë saan: «ŋmaara kala ha bë fiida ti? Ya baa teema bë siim wilma ha saanni kë bsum nhun.»

Jesus acum na Pilatus

(*Ñin hat Mat. 27:1,2,11-14;*
Mar. 15:1-5; Joŋ 18:28-38)

23 Bë sit miin bë num Jesus ha Pilatus*. ² Abé bë yal ma kah dankana: «Bë biik halante hoobo tum bëñaŋ bësaktërande kë flame n bohce ba. Ha nsaan ya ba wote reeŋ byehte n kko* ha halame Sesar. Ha nsaan ya hundi kah halame, ha kah Mësias.» ³ Pilatus kpaan ma: «Hu a kah halame n bëjudew?» Jesus weelkn ma: «Humna saan.» ⁴ Pilatus saan kë bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë fkiir n bëñaŋ, abó: «N wote biik duube wolo n dankana halante hoobo.» ⁵ Wetande bë heez ma bëdaale: «Ñinta, ha mat fot ha nsitn bwoh ha klaambe ha kani laamna bëñaŋ, ha bohce n Judeya miin, ha yalti ha Galileya, seh kate anuboh.»

Bë yaan ma ka Pilatus, tooh ha halame Hërodes

⁶ Nzal Pilatus siimni wun, ha kpaan: «Ya ndi halante hoobo ha kah hi n Galileya?» ⁷ Këmoke bë saan ma ni ya: «Jesus kah hi n këdeeh n flame na Hërodes», Pilatus hit ma ha halame Hërodes, ya he kah yoh hat këmoke nahace, ha Jerusaleŋ. ⁸ Hërodes biik

Jesus ha sumande bëdaale, ya ha naŋ ma yoh biika këmoke kolo diisni, ya ha caacni siimna bënsaan wil nhun. Ha nyoonka ya Jesus ta yah këdeele kolo acum nhun. ⁹ Hërodes kpaan ma kwil kpahe, wetande Jesus wote weelkn wilolo. ¹⁰ Bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bënlaam n Fhite na Moisés, bë sit miin bë nduuba Jesus këfayé. ¹¹ Hërodes kë knkoola nhun, bë siw Jesus, bë ncer ma. Hërodes hit baan tumna nhun yatn bonce, ha lakn ma ha fcif na Pilatus. ¹² Fleeh nahace Pilatus kë Hërodes bë woŋsaan, ya këtiitn bë saktërande keh.

Bë danka Jesus ha këloode

(*Ñin hat Mat. 27:15-26;*
Joŋ 18:39-19:16)

¹³ Pilatus suce bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bëlif, kë bëñaŋ miin, ha saan baan abó: ¹⁴ «Baa num ti ñi halante hoobo. Bë saan ya ha mat laam bëñaŋ nsaktërande. Wetande N feen ma ha ŋmaara diin miin, N wote biik duube wolo ha hun. ¹⁵ Kate Hërodes wote biik duube wolo ha hun, ya cale baa mada ni biika, ha lakma ti ha ba. Ñina. Ha wote yah wil reeŋni këloode nhun. ¹⁶ N kah ma huuha, N bin ma ha yisn.» ¹⁷ Bë teŋ yoh bñite ya Pilatus ha ta yisn hadaŋ hoodn këmoke n fume n bdiis ktede. ¹⁸ Wetande bëñaŋ miin kpuul kë ledn woodn: «Sawle kë hun. A yisn ba Barabás!» ¹⁹ Bë ruuf yoh Barabás

kambe nsaktërande sit ni ha këbaabm, ya bë hab hal holo ha kutn nahace. ²⁰ Pilatus naŋ yoh yisnna Jesus, abé ha saan kë bëñaŋ hat. ²¹ Wetande fkiir n bëñaŋ bë kpuul: «Faah ma, faah ma!» ²² Pilatus bun baan kpaanna kënlakëre kënhobm: «Wetande uwohe wala ha yah? N wote biik duube wolo ha hun, ha reeŋ ni këloode. Kambe nweebe N kah ma yisnna, nzal baa sawle huuha hun.» ²³ Wetande baan bë heez ma keh, ya nkuukn ta ma faah. Nkuukn baan rob. ²⁴ Abé Pilatus biik ya ha reeŋ yaha wilma bë sakni. ²⁵ Pilatus yis baan hi ma bëruuf ni ha hodn n këdaŋ, cale bë sak ma ni bëdaale. Hi ma bëruuf ni kambe n ñaŋte ha sitni ha këbaabm, kë khab. Ha ñaah Jesus hat ha bnaŋ baan.

Bë faah Jesus

(Ñin hat Mat. 27:32-44; Mar.
15:21-32; Joŋ 19:17-27)

²⁶ Nzal bë kani numa Jesus, bë zak halante holo bëtuukni Simon, ha bohce n Sireni, yaan ti ni ka fdukn. Bë zak ma ha faye, numa ha btaan fbalak fñaandat na Jesus, dooŋna nhun ataan. ²⁷ Fkiir n bëñaŋ bëkpahe bë ndooŋ ma, kë bëniin bëkolo, kani yoh yiktina bë ŋaan, kambe na Jesus. ²⁸ Jesus biizële, he saan baan: «Bëniin n Jerusaleŋ, kam ŋaanda kambe da, wetande ŋaan kambe n kko diin kë wi n kmbi diin. ²⁹ Këmoke kah ti bina, baa kah saanta: «Haalat haniin taahni, kë bëko wote ni

deeh, kë fsañ wote ni yaara. ³⁰ Këmoke nahace, bëñaŋ kah bina saanta: «Fñute, kobe ti ba», kë: «Fñute fsoñ, leez ba.» ³¹ Ndi há mdiik n btah bmoñe, bë yah wil woobo, nsunkëni bo bsole?»

³² Bënum hat bëñaŋ bësibm wohni klo, ya bë ta baan tooh faah kë Jesus. ³³ Bë kaz awila bëtuukni khuul n bko, ahace ha bë faah ma ha fbalak fñaandat kë bëñaŋ bësibm wohni klo; hoodn ha fcif frahkn, heela ha fcif fhawle. ³⁴ Jesus saan keh: «Baaba, kar baan, ya bë wote widn wil bë kani yaha.» Bëdemde yatn na Jesus ha baa bëtide, awé bë yah nkobde baan. ³⁵ Bëñaŋ tooh ñini kwil keebe miin, wetande bëndaŋ n bëjudew bë cer ma bë nsaan: «Ha caaw bëkolo, ha caaw bko nhun teema, ndi ha kah Mësias, Nhaale cokni!» ³⁶ Hat kkoola bë cer ma bë sul ma këntuŋ, bë ñaah ma kmbimbële. ³⁷ Bë saan ma: «Caaw bko di teema, ndi a kah halame n bëjudew» ³⁸ Ktede n bko na Jesus bë til abé: «HOOBO KAH HALAME N BËJUDEW.»

³⁹ Hoodn n bëñaŋ wohni klo bëfaahni, ha ñet Jesus abó: «Hu a wote kah Mësias? Caaw bko di kë win ba!» ⁴⁰ Wetande heela he weelkn ma he saan: «Hu, a wote teŋ kole ni Nhaale, hu kani ha këdanka koodn kë hun? ⁴¹ Ba bësibm bë kah anuboh bë yehta uwohe ba yahni, wetande hoobo ha wote yah wohe wolo.» ⁴² Ha saan kë Jesus: «Hoonze ñi, këmoke a yaat ha Flame di.» ⁴³ Jesus weelkn ma: «A

mada widnna kë fñaani, moh a kah kaha kë ñi ha ‘Paraiso’ ^uha haala.»

Këloode na Jesus

(Ñin hat Mat. 27:45-56; Mar. 15:33-41; Joḡ 19:28-30)

⁴⁴Awé leeh sul zozëna ha bko, leeh buse ha faha, bohce miin ḡate bmehnni, kate këmoke khobm n këyiidu. ⁴⁵Ñoome lebe n Hodn ni Nhaale* ḡaase ha fñuukn. ⁴⁶Jesus kpuul kë faye, ha saan: «Baaba, N ñaah flide da ha fcif di.» Këmoke ha sawni saanta, ha lood. ⁴⁷Handañ n knkoola kani keh ahace, ha ñin wilma diisni, ha cim Nhaale, ha saan: «Kcoso, halante hoobo kah yoh uluuse.» ⁴⁸Fkiir n bëñaḡ miin sucëni ahace, ñina wilma diisni, bë lake ha kpaḡ baan, bë nzik fsañ baan. ⁴⁹Bëñaḡ miin widni Jesus kmboñ, kë bëniin kes ma ti ni ka Galileya, bë cete këdaace, bë ñin wil kani diisa.

këkpebe na Jesus

(Ñin hat Mat. 27:57-61; Mar. 15:42-47; Joḡ 19:38-42)

^{50,51}Teḡ yoh halante holo, bëtuukni José, bëdeehni ha këbaabm n Judeya, bëtuukni Arimateya. Ha kah yoh ubonce, hat uluuse, ya ha nyoonka Flame ni Nhaale*. Ha teḡ yoh këfaade kë bëñaḡ ni Flif Fndaḡ n bëjudew, wetande ha wote baan niime ha kwil bë

kani yaha. ⁵²Ha tooh biikde kë Pilatus, ha sakma sumi na Jesus. ⁵³Nzal ha yaanni sumi na Jesus ka fbalak fñaandat, ha labar ma ha ñoome hii, ha kpeb ma ha fziile bë tifni ha fñute n klaakn, awila bë wotni yoh tiita kpeba hal. ⁵⁴Ukah yoh fleeh n meksa kwil ni fleeh n kyabm, ya fleeh feebe sul nyala.

⁵⁵Bëniin kes ti ni Jesus ka bohce n Galileya, bë dooḡ José tooh biika ha fziile, cale bë tumni sumi na Jesus. ⁵⁶Nzal bë lake ti ni ciikëna ha kpaḡ, bë tooh meksa yoke n faḡe sume, wi n yoka sumi na Jesus. Wetande fleeh n kyabm bë wote sif, cale Fhite na Moisés hitni.

Jesus sit ha këloode

(Ñin hat Mat. 27:57-61; Mar. 15:42-47; Joḡ 19:38-42)

24 Këndunah caak n fleeh n këntike, bëniin num yoke bë mekesni, bë tooh ha fziile. ²Bë weetn flaakn bë tumni keh ha bsum n fziile, bë biik fun fbeknat ha kësiin. ³Bë yaat, wetande bë wote biik sumi n Faan baan Jesus. ⁴Bë kpancande, bë woy wilma bë kani yaha, nzal bë biikni bëlante bësibm këntunke n baan, bë tum kyatn kñade. ⁵Bë ḡoon kko baan ha bohce kë kole, wetande bëlante saan baan: «Kambe nwi baa kah keka uweehe ha fñuukn n bëloode? ⁶Ha wote kah anuboh, wetande ha sit. Baa wote

^u 23:42Ftuuke n fdukn ni Nhaale bë matni tuuk Paraíso n baabm haan.

hoonze wilma ha saanni baa, nzalma ha kani ha Galileya? ⁷ Ha saan: ‘Ureeŋ ya bë ta ñaah Mbi n Halante ha fcif n bëñaŋ bëwohe klo, bë ta ma faah ha fbalak fñaandat, ya fleeh fnhabal hi sit ha këloode.’» ⁸ Bëniin bë hoonze dih saan weebe. ⁹ Bë yaan ka fziile, bë tooh bë saan kwil koobo miin ha bënhitn* fcifmiin kë hoodn, kë bëkolo miin. ¹⁰ Bëniin boknbo kah yoh Maria Madalena, Joana, kë Maria yaa ma na Tiagu, kë bëkolo kani kë baan, saan ni bënhitn* kwil koobo. ¹¹ Wetande bënhitn* tiidn ya wilma bëniin kani baan saanta, ukah saan nkukn, abé bë wote unaj. ¹² Wetande Pedru sit ha det tooha ha fziile, ha kuuhe ha biik kënoome tide, ha lake ha tooh ha kpaŋ. Wilma diisni keh ubaat ma ti.

Bsin n bohce n Emaus

(Ñin hat Mar. 16:12,13)

¹³ Ha fleeh nahace teema, bënlaambe na Jesus bësibm bë ndiis tooha ha këntede n Emaus, teŋni fliikta n bsin fcifmiin kë foodn, ka Jerusaleŋ. ¹⁴ Ha bsin bë nkpeelnde wilma diisni miin. ¹⁵ Ha fñuukn n saan kë fnkpeelnde baan, Jesus teema suln baan, ha hotnde kë baan. ¹⁶ Wetande kkit baan kah cale n ko foome, bë saake ma widnna. ¹⁷ Jesus kpaan baan: «Wilna baa kah kpeelndëna ha bsin?» Bë cete kë kcum n walna asaar. ¹⁸ Hoodn n baan, bëtuukni Kleofas, weelkn ma: «Ndi hu ha tide a

kah hayobdi na Jerusaleŋ, a wotni widn wilma diisni ahace, ha kleeh koobo?» ¹⁹ Hundi kpaan: «Wetande wilna diis?» Baan bë weelkn ma: «Wilma diisni kë Jesus n bohce n Nasaré. Kani keh handiisn n kënum ni Nhaale*, teŋni knmada ha kësif kë saan, acum ni Nhaale kë bëñaŋ miin. ²⁰ Bëndañ* n bëyure* n kpaŋ ni Nhaale, kë bëndaj n bsuul ba, bë ñaah ma ya bë ta ma danka ha këloode n fbalak fñaandat ²¹ Ba, bë yooŋ keh ya humna kah ti bina kobmna Israel, wetande kë kwil koobo, moh ñaah kleeh khobm nzal kwil koobo diisni. ²² Kcoso bëniin n këfaade ba, tum ba bë kpemek, ya bë tooh kë këbmdes ha fziile. ²³ Bë wote biik sumi nhun ahace. Bë lake bë saan ba ya bë biik kbiikat n nzaan ni Nhaale*, saanni baan ya ha kah uweeche. ²⁴ Bëkal ba bëkolo tooh awakma ha fziile, bë biik miin cale bëniin saanni. Wetande bë wote biik Jesus.»

²⁵ Jesus saan baan: «Abala ha baa dafële ha mtaankat, baa leb ha naŋa ha miin bëndiisn n kënum ni Nhaale* saanni. ²⁶ Abala? Ya Mësias wote keh reeŋ miidana kwil koobo miin, ha yaat ha fcimbe nhun?» ²⁷ Abé ha yal baan kah liimatna wil nhun, cale Këkarta ni Nhaale miin matni saan. Ha yalti ha këkarta na Moisés, ha diis ha kkarta miin n bëndiisn n kënum ni Nhaale*.

²⁸ Nzal bë kazni awila bë kani tooha, Jesus toŋële cale n hal kani diis acum. ²⁹ Wetande baan bë beeret ma bë ya:

«Ŋate kë ba, ya leeh nyool. Abé Jesus yaat, ha ŋate kë baan. ³⁰ Nzal bë kani ha fzozn, Jesus yid fboŋ, ha ya Nhaale abeni, ha ham, ha wooln baan. ³¹ Kkit baan wuufte këmoke nahace, bë widn ma. Ha mad ha fñuukn baan. ³² Abé bë saande: «Ya khiiñe ba wote kah zede ha ksañ ba, nzalma he kani saanta kë ba ha bsin, ha kani ba liimatna Këkarta ni Nhaale këtilat?».

³³ Bë sit awakma, bë lake ha Jerusaleŋ, awila bë biikni bënhitn* fcifmiin kë hoodn, bë suce kë bëkeela. ³⁴ Bënhitn* saan baan ya: «Jesus sit ha këloode kë kcoso, ya ha toŋële ha Simon.» ³⁵ Bënlaambe bësibm saan baan wilma diisni kë baan ha bsin n Emaus, cale bë widn ma ni ha bwool n fboŋ.

Jesus keedle ha bënlaambe nhun

(Ñin hat Mat. 28:16-20; Mar. 16:14-18; Joŋ 20 19-23; Byah 1:6-8)

³⁶ Nzalma bë kani saanta kwil koobo, Jesus teema keedle ha fñuukn baan, ha saan: «Fceehe ta kah kë baa.» ³⁷ Baan bë kpemek bë kole, bë tuuk ya hawiin na bë kah biika. ³⁸ Wetande Jesus saan baan: «Kambe nwi ha baa teŋ ntib tibële kambe ñi? ³⁹ Ñina kcif da kë khiñ da. N kah ñi teema. Metna ñi, baa biik ya hawiin wote teŋ liite kë khuul cale baa biikni ñi N teŋ.» ⁴⁰ Nzal ha saanni woobo, ha toŋ baan kcif kë khiñ. ⁴¹ Wetande bë

tik ntaŋ naŋa, kambe n kësuma, ubaat ti baan. Wetande Jesus kpaan baan: «Ya ndi baa teŋ anuboh wil n wome?» ⁴² Baan, bë ham sele zedat bë ñaah ma. ⁴³ Ha yid, ha wom acum baan.

⁴⁴ Jesus bun saanta hat: «Saan woobo na N saan baa, nzalma N kani kë baa. Ureeŋ ya uta widëlni miin wilma ukani utilat kambe ñi ha këkarta na Moisés, kë ki n bëndiisn n kënum ni Nhaale* kë ki n Brib.» ⁴⁵ Abé ha wuufut baan mtaankat ya bë mada widnna Këkarta ni Nhaale. ⁴⁶ Ha saan baan: «Abé ukah utilat, ya Mësius reeŋ keh miidana. Fleeŋ n fnhabal, ha kah bina sita ha këloode. ⁴⁷ Ya ha ftuuke nhun ha bë ta saan Kënum Këbonce n bes nhurke kë kënkari n klume, ha kësukn n bëñaŋ miin, bë kah ti yala ka Jerusaleŋ. ⁴⁸ Baa ma kah ŋmaara n kwil koobo. ⁴⁹ N kah baa hita wilma Nhaale saan ni yoh bsum ya ha kah baa ñaaha. Baa reeŋ yoonka ha këbaabm n Jerusaleŋ, kate baa tumbële knmada kah ti ni bina ka haala.»

Jesus wiide ha haala

(Ñin hat Mar. 16:19,20; Byah 1:9-11)

⁵⁰ Jesus yaan kë baan ka këbaabm, ha kësiin n Bëtania. Ahace ha yuudn kcif, ha waakn baan. ⁵¹ Nzal ha kani baan waakna, ha daac baan, bë num ma ha haala. ⁵² Bënlaambe nhun bë nyur ma, bë lake ha Jerusaleŋ kë kësuma

këndaŋ. ⁵³ Bë ɲate bsawma ha Hodn ni   Nhaale*, bë nciim, bë nsaan ubonce ni
Nhaale.